

ชุมชนเกาะล้าน: ปัญหาเสพติดที่รุ่มร่าจกนเกียวยว ู่ความตั้งใจอันแรงกล้าของการพึ่งพาแนวทางสันติวิธี

ข้อมูลทั่วไปของชุมชน

เกาะล้านตั้งอยู่ห่างจากพัทยาไปทางทิศตะวันตกประมาณ 7.5 กิโลเมตร ใช้เวลาข้ามเรือโดยสารจากฝั่งพัทยาเป็นเวลา 40 นาที เดิมเกาะล้านมีสภาพเป็นตำบล แต่เนื่องจากอยู่ห่างไกลจากชายฝั่งจึงทำให้การปกครองดูแลของทางการเข้าไปไม่ถึง ตำบลเกาะล้านจึงกลายเป็นเพียงหมู่บ้านในเวลาต่อมา ปัจจุบันชุมชนเกาะล้านเป็น 1 ใน 41 ชุมชนซึ่งอยู่ในเขตปกครองของเมืองพัทยา มีพื้นที่ทั้งหมด 4.7 ตร.กม. เกาะแห่งนี้มีส่วนที่ยาวที่สุดประมาณ 4.65 กม. โดยภูมิประเทศกว่าร้อยละ 90 มีสภาพเป็นภูเขา

ทั้งนี้ ไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าทำไมเกาะนี้จึงถูกเรียกว่าเกาะล้าน แต่ด้วยเหตุที่ในอดีตแม้จะมีต้นไม้มากมายอุดมสมบูรณ์ แต่พื้นที่ภูเขามีสภาพที่โล่งเตียน โดยไม่ค่อยมีหญ้าขึ้นปกคลุมให้เห็นเท่านั้น ชาวบ้านจึงเรียกเกาะนี้ว่า “เกาะล้าน” ซึ่งย้อนไปร้อยกว่าปีก่อนนั้น ชาวบ้านได้บอกเล่าต่อกันถึงเหตุการณ์ซึ่งรัชกาลที่ 5 ทรงเสด็จประพาสต้นมายังหมู่บ้านแห่งนี้ และทรงตรัสถามถึงชื่อเกาะ แต่ชาวบ้านไม่กล้าเรียกว่าเกาะล้านเนื่องจากเกรงว่าเป็นคำที่ไม่สุภาพ จึงทูลต่อพระองค์ว่าเกาะนี้คือ “เกาะไร่หญ้า” ซึ่งนั่นเป็นเพียงครั้งเดียวเท่านั้นที่เกาะล้านถูกเรียกเป็นชื่ออื่น

ภาพที่ 1 แผนที่เกาะล้าน โดยมีท่าเรือหน้าบ้านเป็นจุดรับ-ส่งนักท่องเที่ยวสำคัญระหว่างพัทยาและเกาะล้าน

สภาพเศรษฐกิจของชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนแปลงไป อันเป็นผลมาจากการสูญหายไปของความเป็นชุมชนเกษตรกรรม และการเข้ามาแทนที่โดยแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลสำหรับคนไทย และชาวต่างชาติ ส่วนใหญ่ผันตัวเองจากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรเป็นผู้ประกอบการรายย่อย ไม่ว่าจะเป็นการเปิดรีสอร์ตขนาดเล็ก ร้านให้เช่าจักรยานยนต์ ร้านขายของที่ระลึก ร้านอาหาร ร้านตัดผม ร้านขายของชำ รวมไปถึงการบริการให้เช่าเรือประเภทต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว ขณะที่บางส่วนทำอาชีพอิสระในลักษณะอื่น เช่น มอเตอร์ไซด์รับจ้าง คนขับรถสองแถว คนขับเรือ ฯลฯ โดยมีชาวบ้านเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ยึดอาชีพการทำประมง และการปลูกพืชเหมือนในอดีต ทั้งนี้ เพราะเกาะล้านประกอบด้วยชายหาดที่งดงามหลายแห่ง เช่น หาดตาแหวน หาดแสมหาดนวล ฯลฯ จึงเป็นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวมากมาย ซึ่งมีกิจกรรมทางน้ำให้เลือกผ่อนคลายอย่างหลากหลาย เช่น การดำน้ำชมปะการัง เรือสกี เรือลากร่ม สกู๊ตเตอร์ ตกปลา เป็นต้น จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวมาที่เกาะล้านวันละประมาณ 2,000 รายด้วยการนั่งเรือโดยสารข้ามฝากระหว่างฝั่งพัทยา และเกาะล้านที่ให้บริการวันละ 7 รอบ ขณะเดียวกันก็มีชาวบ้านจากพื้นที่อื่นทุกภาคของประเทศ อพยพเข้ามาอาศัยอยู่เกาะล้านเพื่อประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นจากจังหวัดนครราชสีมา นครราชสีมา บุรีรัมย์ กำแพงเพชร เชียงใหม่ ฯลฯ รวมทั้งแรงงานต่างชาติที่ส่วนใหญ่เข้ามาทำงานในรีสอร์ต และร้านอาหาร

ภาพที่ 2 บรรยากาศของกลุ่มนักท่องเที่ยวจำนวนมากซึ่งใช้บริการเรือโดยสารข้ามมาจากฝั่งพัทยา อันเป็นภาพประจำวันที่เกิดขึ้นอย่างชินตาของเกาะล้าน

นอกจากชายหาดแล้ว เกาะล้านยังมีสิ่งที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่ง ก็คือแร่เกาะล้าน (โคตรเหล็กไหลออก) ซึ่งชาวญี่ปุ่นได้ขุดเจาะแร่เกาะล้านไปเป็นจำนวนมาก และสร้างท่าเรือเพื่อขนแร่กลับไปประเทศญี่ปุ่น จนทำให้ภูเขาบางส่วนทางทิศใต้และทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเกาะล้านสึกกร่อนเป็นอันมาก โดยชาวบ้านที่นี้เชื่อว่าแร่

ดังกล่าวจะสามารถทำให้ผู้ที่ถือครองรอดพ้นจากอุบัติเหตุ และอันตรายต่าง ๆ ได้ ปัจจุบันมีพิพิธภัณฑ์ที่ชาวบ้านเรียกว่า “บ้านแร่” เปิดแสดงให้นักท่องเที่ยวเข้าศึกษาประวัติความเป็นมา และชมแร่เกาะล้านด้วย เนื่องจากเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวสำคัญแห่งหนึ่งของเมืองพัทยา ทำให้มีชาวบ้านจำนวนมากเข้ามาอยู่อาศัยและทำมาหากินในเกาะแห่งนี้ ปัจจุบันเกาะล้านมี จำนวนประชากรทั้งสิ้น 3,792 คน เป็นชาย 1,767 คน หญิง 1,025 คน และมีจำนวนครัวเรือนรวม 676 ครัวเรือน ขณะที่ยังประกอบด้วยประชากรแฝงมากกว่าประชากรตามทะเบียนบ้านอีกไม่น้อยกว่า 2 เท่าตัว ทั้งนี้ การที่มีประชากรแฝงส่งผลให้มีปัญหาในเรื่องความขาดแคลนทรัพยากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งน้ำประปา ผู้นำชุมชนจึงกำหนดให้ผู้ที่ย้ายมาทำมาหากินในเกาะล้านจะต้องทำประวัติบุคคล หรือมีทะเบียนบ้านในชุมชนแห่งนี้ภายใน 3 เดือนนับตั้งแต่วันแรกที่เดินทางเข้ามา แต่สำหรับชาวบ้านในส่วนของที่อาศัยอยู่ที่นี่ตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายายแล้วนั้น(ซึ่งล้วนมีทะเบียนบ้านในเกาะล้าน) สภาพความสัมพันธ์ไม่ได้แตกต่างจากชุมชนในชนบททั่วไปที่มีความเกี่ยวดองทางสายเลือด แม้ว่าชุมชนแห่งนี้ไม่ได้มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน แต่ครอบครัวต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในเกาะล้านต่างมีความผูกพันต่อกัน และมีความรู้สึกเป็นพวกพ้องเดียวกันมาแต่ดั้งเดิม

“คนที่นี่เขาเครือญาติกันหมดถ้าไล่ชื่อกันไปจะไม่มีคนอื่นหรอก” (บุญเชิด บุญยั้ง, สัมภาษณ์ 20 พ.ย. 2556)

ภาพที่ 3-6 ร้านขายของที่ระลึก ร้านค้าต่าง ๆ เต็มให้เช่าตามชายหาด และการให้บริการรถสองแถว ซึ่งแสดงให้เห็นรายได้หลักของชาวบ้านที่มาจากธุรกิจการท่องเที่ยว

แม้เกาะล้านมีสภาพเป็นเพียงหมู่บ้าน /ชุมชนเท่านั้น ทำให้ไม่เป็นพื้นที่ที่ตั้งของหน่วยงานราชการในระดับตำบลหรืออำเภอภายในพื้นที่แห่งนี้ ขณะที่เจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการที่ประจำอยู่ในพื้นที่เกาะล้านมีเพียงตำรวจ และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข อย่างไรก็ตาม เกาะล้านยังมีสถานที่สำคัญมากมายตั้งอยู่ซึ่งช่วยสนับสนุนให้ชาวบ้านมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามอัตภาพ ไม่ว่าจะเป็นจุดบริการสาธารณสุข(อยู่ที่หาดตาแหวน) สถานีอนามัย (อยู่ที่หาดหน้าบ้าน) สำนักงานป่าไม้ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว วัดใหม่สำราญ สถานปฏิบัติธรรม โรงเรียนเมืองพัทยา10 พิพิธภัณฑ์บ้านแร่เกาะล้าน ฯลฯ

การที่เป็นชุมชนซึ่งมีผู้คนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากเกินกว่าปริมาณทรัพยากรที่มีอยู่ภายในเกาะ ทำให้ชาวบ้านที่เกาะล้านมีปัญหาชุมชนอยู่หลายด้านอันจะต้องพึ่งตนเอง เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาด้านการขาดแคลนน้ำ ปัญหาขยะ ปัญหาพื้นที่สีเขียวถูกทำลาย และปัญหาความสงบเรียบร้อยซึ่งเป็นผลมาจากธุรกิจท่องเที่ยว ฯลฯ โดยที่ลักษณะของการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้บางส่วนดำเนินการแบบปัจเจกที่แต่ละครัวเรือนจะต้องช่วยเหลือตนเอง

“น้ำประปาที่ใช้อยู่ทุกวันนี้ะ ถ้าฝนไม่ตกลงมา สองวันสามวันจะไหลทีหนึ่ง แล้วยูนิตหนึ่งตั้ง 70 บาท บางคนเขาก็ซื้อน้ำจากรถเข็น เพราะมีคนเขาซื้อน้ำจากฝั่งเอามาใส่บ่อแล้วก็เอาไปขาย..... คนที่อยู่เกาะจริง ๆ นะจะมีบ่อน้ำไว้ที่บ้าน เอาไว้ใช้ทั้งปี ก็กะไว้ว่าฝนตกปีชนปีเราก็ไม่ขาด” (เกษร บัวเผือก, สัมภาษณ์ พ.ย. 2556)

ขณะที่ปัญหาทางด้านชุมชนมีการดูแลร่วมกันผ่านการประชุมหารือกันที่นำโดยนายบุญเชิด บุญยิ่ง ประธานชุมชนซึ่งดำรงตำแหน่งนี้มากกว่า 10 ปี เพราะปัญหาของชุมชนในบางลักษณะจำเป็นต้องหันหน้าเข้าหากัน และขับเคลื่อนงานโดยอาศัยพลังของชาวบ้าน ช่วงเวลาที่ผ่านมามาจนถึงปัจจุบันนี้ แม้ชาวบ้านในชุมชนเกาะล้านไม่ได้มีการประชุมร่วมกันเป็นประจำทุกเดือน แต่บางโอกาสประธานชุมชนได้จัดให้มีการประชุมพูดคุยเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะด้าน เช่น การจัดการเรื่องขยะ การประชุมผู้ประกอบการร้านอาหาร รีสอร์ท และเรือท่องเที่ยว นอกจากนี้ ยังมีการจัดกลุ่มความร่วมมือต่าง ๆ ภายในเกาะล้านด้วย เช่น ชมรมเจ็ดสีกี ชมรมมอเตอร์ไซค์ ชมรมรีสอร์ท

“คือที่นี้มันห่างไกลนะ ในเรื่องเขาจะเข้ามาทำโครงการอะไรเนี่ย เขาไม่ค่อยมาหรอก ก็เหมือนจะทอดทิ้งไป ที่นี้ที่อยู่กันได้ก็เพราะชุมชนเรายังแข็งแรง..... อย่างถ้าทำถนนแล้วเมืองพัทยาเขาไม่ยอมทำ ถามไปก็ไม่มีการตอบ เราก็บอกไม่เป็นไร เดี่ยวเรามาทำกันเอง พวกผมก็ทำไป 6 เส้นนะ 2 แสนกว่าบาท บางคนก็ช่วยบ้างไม่ช่วยบ้างก็ทำจนมันเสร็จไป” (บุญเชิด บุญยิ่ง, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

ทั้งนี้ หน่วยงานราชการ และส่วนท้องถิ่นได้เข้ามาสนับสนุนการพัฒนาชุมชน และใช้พื้นที่เกาะล้าน เพื่อดำเนินการตามแผนงานของหน่วยงาน โดยปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีโครงการสำรวจเรือ สร้างสะพาน และปรับปรุงเส้นทางคมนาคมในเกาะล้าน ขณะที่ในอดีตนั้นการทำงานของเจ้าหน้าที่ที่ภายนอกชุมชนซึ่งหยิบยื่นโครงการต่าง ๆ เข้ามาในชุมชนไม่สู้จะประสบความสำเร็จในสายตาของชาวบ้าน เนื่องจากขาดการ

ดำเนินงานที่ต่อเนื่อง และไม่มีกระบวนการติดตามประเมินผลงานภายหลังเสร็จสิ้นระยะเวลาโครงการ ยกตัวอย่างเช่น อาคารที่มีรูปทรงปลากระเบนซึ่งใช้สำหรับควบคุมการผลิตไฟฟ้าโดยใช้พลังงานจาก แสงอาทิตย์(โซลาร์เซลล์) และกังหันลมที่สร้างขึ้น โดยเมืองพัทยา ซึ่งในอดีตมีหน่วยงาน และประชาชนเข้ามา ศึกษาดูงานอยู่เนือง ๆ แต่ในปัจจุบันเนื่องจากขาดการบำรุงรักษา และซ่อมแซม ทำให้อาคารดังกล่าวไม่สามารถใช้งาน ได้อย่างเต็มที่ดังเดิม

“ส่วนใหญ่จะล้มเหลวมากกว่า เขาไม่ค่อยติดตาม ไม่ค่อยอะไรทำไหว ให้อย่างรวดเร็วเนี่ยสามปี มาแล้วยังไม่ได้เลย ขนาดสะพานหักเนี่ย งบฉุกเฉินหรืองบชั่วคราวอะไร ๆ ก็บอกว่าต้องคอยคนมาตรวจ คอย ผู้ว่าอะไร ๆ ผมก็บอกแล้วให้ทำชั่วคราวมา จะได้เดินไปได้ ถ้าคุณไม่ทำผมทำเอามั้ย คุณไม่ต้องเอาดั่งค์ด้วย เดี่ยวผมให้ชาวบ้านช่วยกันคนละหน่อย ๆ ก็ได้แล้ว ทีนี้เราต้องขออนุญาตเขา ถ้าเราทำเองเลยมันก็เหมือนหัก หน้าเขา” (บุญเชิด บุญยิ่ง, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

นอกจากนั้น อีกหน่วยงานหนึ่งที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการดูแลทุกข์สุขของผู้คนบนเกาะล้าน ก็คือ ตำรวจ แต่เจ้าหน้าที่แต่ละยุคสมัยที่เข้ามาทำงานอยู่ที่เกาะแห่งนี้ไม่สามารถทำหน้าที่ของตนเองได้ตามความ คาดหวังของชาวบ้าน โดย สภ.เมืองพัทยาได้ส่งตำรวจ 1 นายประจำอยู่ที่ชุมชนเกาะล้านเพื่อเป็นที่พึ่งของคนใน เกาะล้าน และนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน แต่ทัศนคติของชาวบ้านที่มีต่อตำรวจนั้น ไม่ช่วยให้เกิดความไว้วางใจ และการทำงานร่วมกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการจัดการปัญหาเสพติด

“ในสายตาที่เนี่ยเกลียดตำรวจมานานแล้ว ที่มาอยู่แต่ละรุ่น ๆ ในเกาะล้านส่วนมากจะมีแต่ผลประโยชน์ หาผลประโยชน์ในเกาะ เราก็เลยไม่อยากคบคนพวกนี้ ไม่อยากจะถูกดุด่า (บุญเชิด, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

“ตำรวจเนี่ยเราไม่อยากไปยุ่งกับเขา แบบว่าเราพูดกันตรง ๆ เหมือนเขาได้เสียอะไรกัน ไว้วางใจไม่ได้” (บุญเชิด บุญยิ่ง, สัมภาษณ์, 18 ต.ค. 2556)

ฉะนั้น ภาพลักษณ์จากประสบการณ์ของชาวบ้านเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่จากภายนอกชุมชน และ โครงการ ต่าง ๆ ที่ริเริ่มโดยหน่วยงานราชการจึงอยู่ในแง่ลบ หมดหวัง รวมทั้งเกิดความท้อแท้ต่อวิธีการทำงานของ เจ้าหน้าที่ ซึ่งสะท้อนมาจากผลลัพธ์ที่ผ่านการพิสูจน์ตลอดระยะเวลาแห่งการทำงานพัฒนาในมิติต่าง ๆ ที่เกาะ แห่งนี้ ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นเรื่องที่ยากอยู่พอสมควรในการที่บุคคลภายนอกชุมชนจะเข้ามาสร้างความเชื่อมั่น ไว้วางใจให้ร่วมมือ หรือเชื่อเชิญให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการในอนาคต เช่นเดียวกันวิทยากร กระบวนการที่ตัดสินใจเดินทางเข้ามายังเกาะล้าน เพื่อส่งเสริมชาวบ้านสำหรับการแก้ปัญหาเสพติดโดย สันติวิธี จะต้องพบอุปสรรคที่ใหญ่หลวงที่อยู่ในรูปแบบของภาพฝังใจในอดีต อันอาจทำให้กระบวนการสร้างความ เข้าใจกับคนในชุมชนนี้ต้องอาศัยความละเอียด และความพยายามมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับที่เคยดำเนินการ ในชุมชนอื่น อย่างไรก็ตาม หากเป็นแนวทางที่เอื้อให้ชุมชนพึ่งตนเองก็อาจมองได้ว่าเป็นข้อได้เปรียบที่ชาวบ้านจะ ให้การยอมรับเช่นกัน เพราะประสบการณ์ที่ผ่านมาจะช่วยให้ชาวบ้านเห็นดีในการลดการพึ่งพาภาคราชการ

สถานการณ์ปัญหาเสพติด และแนวทางการแก้ไขปัญหาเสพติดในอดีต

จากผลของการประมวลของจากระบบข้อมูลสารสนเทศยาเสพติดจังหวัด (Nispa) ชุมชนเกาะล้านถูกจัดให้เป็น 1 ใน 50 หมู่บ้าน/ชุมชนของประเทศไทยที่มีปัญหาเสพติดแพร่ระบาดมากที่สุด และจากสถานการณ์ยาเสพติดในพื้นที่นี้เองที่เป็นผลทำให้เกาะล้านเป็น 1 ใน 5 หมู่บ้าน/ชุมชนที่ ปปส.ภาค 2 เลือกลงมาเพื่อเข้าโครงการ ปฏิบัติการปิดล้อม X-Ray เจริญรุดหยุดการแพร่ระบาดพื้นที่เฝ้าระวังสูงสุด 50 หมู่บ้าน/ชุมชนทั่วประเทศ

แม้ไม่มีการประมาณจำนวนผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดอย่างเป็นทางการมาก่อน แต่จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนพบว่า ผู้เสพและผู้ค้าในปี พ.ศ. 2556 น่าจะมีจำนวนถึงร้อยละ 60 ของประชากรทั้งหมด หรือเรียกว่าชาวบ้านนั้นติดยาเสพติดกันเกือบทุกหลังคาเรือน โดยที่ส่วนใหญ่จะเสพ-ค้ากัญชา และรองลงมาเป็นยาบ้า ขณะที่บุคคลที่ค้ายาเสพติดบางส่วนก็เป็นคนในชุมชนเอง ซึ่งหากจำนวนของผู้ที่เสพมากตามการคาดการณ์ของผู้นำชุมชนนั้น ก็ถือได้ว่าเกาะล้านมีปัญหาเสพติดในระดับมากเมื่อเปรียบเทียบกับหมู่บ้าน /ชุมชนอื่นในจังหวัดชลบุรี หรือในภาคตะวันออกด้วยกัน อย่างไรก็ตาม ปัญหาเสพติดเริ่มก่อตัว และลุกลามครอบคลุมจำนวนครัวเรือนมากขึ้นเรื่อย ๆ ในช่วงไม่เกิน 15 ปีที่ผ่านมา อันเป็นช่วงเดียวกันกับที่ธุรกิจการท่องเที่ยวของเกาะล้านเจริญขึ้นนั่นเอง ทั้งนี้ หากพิจารณาถึงสภาพภูมิประเทศที่เป็นเกาะแล้ว ผู้ค้ายาเสพติดสามารถเข้า-ออกในทุกพื้นที่/ทุกทิศทางของเกาะ เนื่องจากเกาะล้านติดต่อกับทะเล มีหาดทราย และจุดจอดเรือหลายแห่ง ทำให้ยาเสพติดมีโอกาสถูกขนส่งลำเลียงเข้ามาทางเรือได้ตลอดเวลา

“มีบางส่วนของเกาะเข้ามาส่ง แล้วก็ออกไปเนี่ย เราก็ไม่รู้” (บุญเชิด บุญยิ่ง, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

ไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดที่ส่งผลให้มีผู้เสพ -ค้ามีจำนวนมากเท่านี้ ชาวบ้านไม่พบเจอผลกระทบจากปัญหาเสพติดในเชิงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินแก่ครัวเรือนอื่น เนื่องจากบุคคลที่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดไม่ได้ก่อความเดือดร้อนด้วยรูปแบบของการลักขโมยปล้น การทำร้ายร่างกาย การก่ออาชญากรรม เพื่อลักทรัพย์ ซึ่งมีสาเหตุจากการที่ชาวบ้านส่วนใหญ่มีฐานะเศรษฐกิจที่ไม่ขัดสน สามารถซื้อยาเสพติดได้โดยใช้เงินของตนเอง หรือครอบครัว ในทางตรงกันข้าม ไม่ว่าจะเป็นผู้เสพกัญชา หรือยาบ้าก็ตามมักจะเสพในกลุ่มของตนเองอย่างเงียบ ๆ โดยไม่แสดงพฤติกรรมใดที่เป็นการเปิดเผยตัวเอง เพราะที่ชุมชนเกาะล้านแห่งนี้มีเหตุการณ์ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจทำการกวาดล้างจับกุมผู้เสพยาเสพติดอยู่เนื่อง ๆ

“คนพวกนี้มันงานทำรายได้ที่เกาะค่อนข้างดี พอรายได้ดีก็พอมิเงินไปซื้อยามาเสพได้ตลอดก็เลยจะไม่มีการลักขโมยปล้นอะไรกันมาก เงินเขามีที่จะไปซื้อเสพอยู่แล้ว” (สรศักดิ์ ทองบงเพชร, สัมภาษณ์, 18 ต.ค. 2556)

ในอดีตที่ผ่านมา เนื่องจากชุมชนเกาะล้านยังไม่มีแนวคิดแนวทางอื่นสำหรับจัดการกับปัญหาเสพติด จึงใช้วิธีการปราบปรามผู้เสพ -ผู้ค้าเป็นสำคัญ โดยปล่อยให้เจ้าหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามาดำเนินการจับกุมผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ซึ่งแกนนำชุมชนเองก็แสดงให้เห็นถึงความกระตือรือร้น และความพยายาม

อย่างยิ่งยวดที่จะแก้ไขปัญหาสาเหตุคิดในชุมชนของตนเอง เพื่อหวังให้ปัญหาทุเลาเบาบางลง แต่เนื่องมาจาก เกษะถาวรเป็นพื้นที่ซึ่งตั้งอยู่โดดเดี่ยว และห่างไกลยากต่อการเข้าถึงของสถานีตำรวจภูธรเมืองพัทธยา อีกทั้ง เจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่เกะถาวรเองย่อหย่อนขาดประสิทธิภาพในการทำงาน จึงทำให้การปราบปรามจับกุมไม่ ช่วยให้สถานการณ์ปัญหาสาเหตุคิดเปลี่ยนแปลงไปแต่อย่างใด

“ตำรวจเขาก็จับธรรมดาของเขา บางทีผมก็แจ้ง ปปส. ปิดล้อมเกะตรวจค้นกันเลย..... บางครั้งเขาก็มา ค้าง 3 วัน 4 วัน เราจัดเป็นการส่วนตัว จุดไหนมีเราก็ให้เขาสืบเอา ถ่ายรูปแล้วก็มาร้องจับเอา”

“ถ้ามีโรงพักย่อยเรื่องยาเสพติดก็น่าจะหมดไปได้บ้าง เพราะมีความเกรงความกลัวกันบ้าง อันนี้ตำรวจ คนเดียวก็ตามสบายกัน” (บุญเชิด บุญยิ่ง, สัมภาษณ์, 18 ต.ค. 2556)

ทั้งนี้ สำหรับท่าทีของผู้นำชุมชนที่มีต่อการปราบปรามยาเสพติดนั้น ก็ได้ไม่ได้สนับสนุนให้กระทำโดย ใช้ความรุนแรงแต่อย่างใด เพราะมีความพยายามที่จะแบ่งแยกประเภทผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้เจ้าหน้าที่ ตำรวจเข้ามาจัดการเป็นรายกรณี หากเป็นผู้ค้ายาเสพติดทางชุมชนก็จะพยายามหาหลักฐานเพื่อดำเนินการจับกุม โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ หากเป็นกรณีผู้เสพนั้นรายใดมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้นภายหลังจากการ ดักเตือนของผู้นำชุมชน ชุมชนจะละเว้นที่จะชี้ตัวให้ทางการเข้ามาดำเนินการตามกฎหมาย แต่หากรายใดยาก เกินกว่าที่ชุมชนจะพูดคุยกันด้วยดีแล้ว ผู้นำชุมชนจึงไม่มีทางเลือกอื่นใดเนื่องจากชาวบ้านทุกคนก็ล้วนต้องการ ให้ปัญหาสาเหตุคิดหมดไปจากชุมชนเช่นกัน

“เราต้องคุยกันก่อน ถ้าโอเคเดือนนี้ไม่เลิก สองเดือนไม่เลิก สามเดือนไม่เลิก ผมไม่เอาแล้วนะ ผมเอา รายชื่อส่งตำรวจเลย ต้องดูเป็นราย ๆ ไป” (บุญเชิด บุญยิ่ง, สัมภาษณ์, 18 ต.ค. 2556)

“ผมจ้างไอ้คนคิดไปซื้อเลย เอากล่องคิดแอบถ่ายเลย มันก็ได้ผลได้ตัวหมดทุกคนแหละ บางครั้งผมให้ ล่อซื้อเลย มึงไปซื้อเลยเดี๋ยววันนี้นัดตรงโน้นเลยห้าเม็ดสามเม็ด ไปถึงเดี๋ยวไปซื้อและบอกตำรวจจับตรงนั้น ไม่ใช่พรุ่งนี้จะจับแล้ววันนี้เราไปบอกให้ตำรวจเตรียมตัว เดี่ยวข่าวมันก็จะกระจาย..... ขนาด ปปส.เอาเรือทหารมา ยังไม่ได้ปลดสายสมออกจากหลักเลย ที่นี้รู้แล้ว” (บุญเชิด บุญยิ่ง, สัมภาษณ์, 18 ต.ค. 2556)

ความร่วมมือระหว่างชุมชนกับตำรวจในการล่อซื้อยาเสพติดจากผู้ค้า สามารถกระทำได้เพียง 2 ครั้ง เท่านั้น เนื่องจากผู้ค้าไหวตัวทันในเวลาต่อมา อีกทั้งบุคคลที่ร่วมกับชุมชนไปล่อซื้อยาเสพติดก็เริ่มเกรง อันตรายจะมาถึงตนเอง และเริ่มถูกข่มขู่จากผู้ค้าบ้างแล้ว จึงยุติหน้าที่นี้ไปในที่สุด ทำให้วิธีการนี้แม้จะช่วยให้ นำส่งตัวผู้ค้าไปสู่กระบวนการทางกฎหมายได้สำเร็จถึง 6 ราย แต่ก็ปฏิบัติได้เพียงชั่วขณะหนึ่งเท่านั้น จึงขาด ความต่อเนื่องในการจัดการกับผู้ค้าทั้งรายที่เป็นคนใน และนอกชุมชน ซึ่งก็หมายความว่าผู้ค้ารายที่เหลือซึ่งยัง

ไม่ถูกจับกุมจากการล่อซื้อ รวมทั้งผู้ค้าที่ถูกดำเนินคดีและพ้นโทษออกมาแล้ว สามารถขายยาเสพติดให้แก่ลูกหลานของชาวบ้านเกาะล้านได้อยู่แน่นอน

นอกจากนั้น ชุมชนมีความพยายามนำแนวทางการป้องกันปัญหายาเสพติดมาควบคุมพฤติกรรมของเด็กเยาวชนในชุมชนด้วยเช่นกัน โดยนายบุญเชิด บุญยิ่ง (ประธานชุมชน) ใช้วิธีการเรียกเด็กที่ค่อนข้างเกรง ไม่ยอมเรียนหนังสือ หนีเที่ยว หรืออาจมีความเกี่ยวข้องกับการเสพยาเสพติดคราวละประมาณ 10 คน เข้ามาทำกิจกรรมตามที่ประธานชุมชนเห็นว่าสมควร เช่น เรียกเข้ามาพูดคุย ให้ออกกำลังกาย เก็บขยะ และทำสาธารณประโยชน์อื่น ๆ เป็นต้น เพื่อดูแลเด็กเหล่านี้ให้อยู่ในสายตาของผู้นำชุมชน และหันมาใช้เวลาวางให้เป็นประโยชน์โดยไม่เข้ายุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมที่สร้างความเดือดร้อน หรือมีวามทำสิ่งที่ไม่เหมาะสมแก่้วย อย่างไรก็ตาม แนวทางดังกล่าวไม่อาจตอบโจทย์ของปัญหาเสพติดได้ เพราะเด็กบางส่วนที่ประธานชุมชนเรียกเข้ามาทำกิจกรรมนี้แม้จะเกรงอยู่บ้างแต่ก็ไม่ได้เสพยาเสพติด ขณะที่ผู้ซึ่งอยู่ในกลุ่มเสพยาเสพติดก็ไม่สามารถเลิกเสพยาได้อย่างเด็ดขาดด้วยแนวทางนี้ อีกทั้งยังเกิดค่าใช้จ่ายแก่ประธานชุมชนเองด้วย นอกจากนี้ ยังมีแนวทางบางอย่างของแกนนำชุมชนเกี่ยวกับการจัดการปัญหาเสพติดที่คิดริเริ่มไว้ ยังไม่ได้นำไปสู่การปฏิบัติ

“เราเอาเขา来做กิจกรรมเราก็ต้องเลี้ยงเขาด้วย ก็สามสี่หมื่น” (บุญเชิด บุญยิ่ง, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

“เมื่อก่อนผมตั้งใจไว้วันะ จะเอาผู้เสพยาไปอยู่เกาะข้างนอกเลย ถ้ามีซัก 20-30 คนผมจะเอาไปอยู่บนเกาะจัดบำบัดเอง 7 วัน 10 วันอะไรแบบนี้ แต่บางคนบอกว่ามันโหดไป” (บุญเชิด บุญยิ่ง, สัมภาษณ์, 18 ต.ค. 2556)

ด้วยความเอาใจจริงเอาใจเกี่ยวกับปัญหาเสพติดของผู้นำชุมชน ทำให้เกาะล้านมีมาตรการเฝ้าระวังบุคคลที่เป็นกลุ่มเสี่ยง โดยการสอดส่องดูแลสถานการณ์ในชุมชนตอนกลางคืนผ่านการลาดตระเวน หรือออกตรวจพฤติกรรมของผู้เสพยา-ผู้ค้า เพื่อเป็นการป้องปรามไม่ให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเพิ่มเติมปัญหาที่เกี่ยวกับยาเสพติดมากขึ้น ซึ่งการลาดตระเวนในแต่ละครั้งจะมีผู้นำชุมชนประมาณ 4-5 คน ร่วมดำเนินการกับประธานชุมชน ในกรณีที่พบเจอเด็กเยาวชนที่ผู้นำชุมชนมีข้อมูลว่าเคยยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ก็จะเข้าไปพูดคุย และขออนุญาตค้นตัวเพื่อตรวจสอบหาสิ่งเสพติด หากพบสิ่งเสพติด หรือพบพฤติกรรมกระเสพรหว่างการลาดตระเวนนั้น ผู้นำชุมชนจะยึดถือแนวทางความไม่รุนแรงในลักษณะของการตักเตือนผู้ปกครองให้รับทราบ และร่วมมือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของลูกหลานตนเอง โดยไม่พึ่งพามาตรการทางกฎหมาย หรือการให้เจ้าหน้าที่ของภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมกับแนวทางนี้แต่อย่างใด

“เมื่อก่อนเนี่ย ผมจะออกไปตรวจทุกคืน จับคงไม่ได้จับ เพราะหน้าที่จับมันไม่มี ถ้าเจอของ เช่น กัญชา ก็ขอยึดแล้วก็เรียกพ่อแม่มาคุย ก็บอกว่าเด็กมันเป็นแบบนี้ละ ก็ขอให้ช่วยกัน” (บุญเชิด บุญยิ่ง, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

“ถ้าเป็นเยาวชนก็เชิญผู้ปกครองมา คุณจะเอากระดูกอย่างไร ทางเราจะทำเป็นเอกสารยืนยันไว้ว่าคุณจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับอีกแล้วนะ” (สรศักดิ์ ทองบงเพชร, สัมภาษณ์, 18 ต.ค. 2556)

ขณะเดียวกัน ในอดีตที่ผ่านมานี้นอกจากประธานชุมชนแล้ว ผู้นำชุมชนคนอื่น ๆ และชาวบ้านก็พยายามช่วยกันในการป้องกันปัญหาเสพติดเท่าที่ตนเองสามารถกระทำได้ด้วยการพุดจาเตือนสติ หรือให้แนวคิดเกี่ยวกับความน่ากลัวของยาเสพติด และผลกระทบจากการยุ่งเกี่ยวกับผู้ที่ชักชวนให้เสพ หรือค้ายาเสพติด เพียงแต่เป็นแนวทางในลักษณะที่ต่างคนต่างทำ โดยยังไม่มีระบบการทำงานเป็นคณะ และยังไม่เกิดกระบวนการที่แสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องของการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งแม้จะวัดผลจากความพยายามในลักษณะนี้ได้ยาก แต่ถือเป็นสัญญาณที่สะท้อนปัญหาเสพติดในชุมชนนี้ได้เป็นอย่างดีที่ทำให้ชาวบ้านต้องทำอะไรบางอย่างตามกำลังซึ่งตนเองทำได้เพื่อที่จะลดปัญหานี้ลงไป และยังช่วยให้เห็นได้ว่าชุมชนเกาะล้านมีชาวบ้านที่ตื่นตัวต่อปัญหาเสพติดเช่นกัน เพียงแต่ยังไม่มีแนวทาง หรือมาตรการที่มีประสิทธิผลเข้ามาในพื้นที่แห่งนี้ ส่งผลให้พวกเขาต้องทำงานกันเองตามความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่จำกัด

“เด็ก ๆ ที่มากินข้าวร้านป่าเนี่ย ป้าก็จะพุดเล่นนะว่าหนูถ้าใครชวนกินยาพวกเนี่ย อย่าไปกินนะ หนูอย่าไปคบกับเขาเนลูก เขาไม่หวังดีกับหนู” (เกษร บัวเฟือก, สัมภาษณ์, 19 พ.ย. 2556)

หากกล่าวถึงการแก้ไขปัญหาเสพติดในระดับครัวเรือนนั้น พ่อแม่ผู้ปกครองบางคนจะใช้วิธีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของลูกหลานตัวเองโดยการพาไปโรงพยาบาลเพื่อรักษาจิตแพทย์ ขณะที่บางครอบครัวนั้นไม่สามารถใช้วิธีการดังกล่าวได้ เพราะลูกซึ่งติดยาเสพติดไม่เชื่อฟัง หรือไม่ยอมไปโรงพยาบาล ทำให้ผู้ที่เป็นพ่อแม่รู้สึกว่าคงไม่ได้ผลหากจะบังคับจิตใจให้ลูกเลิกเสพ จึงได้แต่พุดคุยตักเตือน และปล่อยให้ลูกคิดได้เอง หรือให้เวลาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเองจนกว่าจะเลิกยาเสพติดได้

“เขาก็ไปบำบัด ไปคุยกับหมอเหมือนกัน หาหมอที่โรงพยาบาลกรุงเทพพญา พาลูกไปคุยเกี่ยวกับสภาพจิตใจว่าลูกทำไมถึงเป็นแบบนี้ หมอเขาให้คุยกับลูกแบบไหน ๆ แล้วเขาก็มีวิธีให้มาคุยกับลูก ผลก็คือเหมือนเดิม แต่มันก็ดีขึ้นจากการเหวี่ยงแรง ๆ ลูกทำแรง ๆ ใส่ เขาก็จะมีลดน้อยลงมาซัก 20 เปอร์เซ็นต์” (จิตินันท์ เทพทอง, สัมภาษณ์, 18 ต.ค. 2556)

การเข้าถึงความรู้เกี่ยวกับกระบวนการสันติวิธี

สถานการณ์ปัญหาเสพติดที่แผ่กว้างทำให้เกิดแรงกระตุ้นให้ทั้งผู้นำชุมชน และชาวบ้านเกิดความต้องการที่จะเข้าถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาเสพติดรูปแบบใหม่ที่ได้ผลมากกว่าเดิม เนื่องจากในอดีตชุมชนเกาะล้านอาศัยเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาปราบปรามยาเสพติดโดยตลอด ซึ่งวิธีการหลักที่ใช้ก็คือ การนำผู้เสพไปดำเนินการตามกฎหมาย และบางส่วนเข้าสู่กระบวนการบำบัด โดยชาวบ้านเห็นว่าแนวทางดังกล่าวไม่สามารถช่วยให้สถานการณ์ปัญหาค่อยคลายได้อย่างแท้จริง และยั่งยืน

“เขาจับแต่พวกที่เสพ พวกที่ขายไม่ค่อยโดนจับครับ คนในชุมชนก็ขาย คนนอกก็มาขายด้วย ได้ข่าวว่าจะมีตำรวจมา เขาก็หนีหมด ไปหาที่บ้านก็ไม่เจอ” (สุรศักดิ์ ฉวีเรือง, สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, 2556)

จะเห็นได้ว่าสถานการณ์ยาเสพติดที่มีผู้เสพ - ผู้ค้าจำนวนมากมิได้เกิดจากการนิ่งนอนใจของผู้นำชุมชน แต่เนื่องด้วยแนวทางการแก้ไขปัญหายังไม่บรรลุสู่เป้าหมาย ขณะที่หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องยังไม่ได้มีแนวคิด และแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับการจัดการปัญหาเสพติดในชุมชนเกาะล้าน อาจกล่าวได้ว่าการแก้ไขปัญหาคำเนินการอย่างไม่เป็นระบบ ไม่มีความต่อเนื่อง และตอบสนองต่อสาเหตุของปัญหา จึงทำให้ระดับปัญหามีได้ลดลงไปตามความทุ่มเทพยายามของผู้นำชุมชน ซึ่งมุ่งเน้นในการรจัดยับยั้งวิกฤตยาเสพติดเป็นประเด็นหลัก

แท้จริงแล้วผู้นำของชุมชนเกาะล้านมีโอกาเข้าถึงแนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยสันติวิธีผ่านการสร้างชุมชนเข้มแข็งมาแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 ซึ่งในช่วงนั้นเมืองพัทยาได้สนับสนุนให้ผู้นำชุมชนต่าง ๆ ในเมืองพัทยาเข้ารับการอบรมหลักสูตรชุมชนเข้มแข็ง แต่ชุมชนเกาะล้านยังไม่ได้รับเอาแนวทางดังกล่าวไปใช้ในพื้นที่ของตนอย่างเช่นชุมชนกระทิงลาย และชุมชนชอยกอกไฟที่ประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยสันติวิธีในปี พ.ศ. 2551 และกลายเป็นชุมชนต้นแบบให้แก่ชุมชนอื่นของเมืองพัทยาในเวลาต่อมา

อย่างไรก็ดี บทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการป้องกันปัญหายาเสพติดของเมืองพัทยาได้กระตุ้นให้ผู้นำของชุมชนเกาะล้าน ได้รับโอกาสเข้าร่วมการสัมมนาหลักสูตรอบรมวิทยากรกระบวนการเรื่อยมา หนึ่งในนั้นก็คือ การอบรมที่โรงเรียนเตรียมทหาร อ.บ้านนา จ.นครนายก ในปี พ.ศ. 2553 โดยการจัดสัมมนาครั้งนี้ทำให้นายบุญเชิด เกิดความสนใจที่จะนำแนวทางสันติวิธีไปใช้ในเกาะล้านบ้าง จึงได้ติดต่อพูดคุยกับวิทยากรกระบวนการแกนนำ (ร.ต.ต. วิทยา จันท์ศิริ) ผู้ทำหน้าที่บรรยายในเวทิดังกล่าว เพื่อให้เข้าไปสร้างกระบวนการชุมชนเข้มแข็งที่เกาะล้าน นอกจากนั้น ความต้องการนำกระบวนการนี้มาใช้ยังได้รับการต่อยอดผ่านเวทีการประชุมที่ทางเมืองพัทยาจัดขึ้นในเวลาต่อมาอีก ซึ่ง ร.ต.ต. วิทยา จันท์ศิริ ได้เดินทางมาให้ความรู้ถึงพื้นที่เมืองพัทยาด้วยตัวเองอีกถึง 2 ครั้ง

“ผมไปอบรมมาก็เห็นว่าโครงการนี้มันเข้าท่าดี เราก็มั่นใจว่าถ้าพ่อแม่ไม่พาลูกหลานมาเข้าโครงการนี้ ก็จะมีปัญหา เราจะช่วยอะไรไม่ได้ ถ้าลูกบ้านโดน เราเป็นผู้นำเราก็ไม่สบายใจ ก็อยากจะช่วยเหลือทุกคนแหละ ที่นี้ว่าเราจะเอาตัวเข้าเป็นแลกเปลี่ยน มันลำบาก” (บุญเชิด บุญยัง, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

กล่าวได้ว่าแรงผลักดันที่ทำให้ประธานชุมชนเกิดความสนใจนำเอาแนวทางใหม่ ๆ ไปใช้ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เกาะล้าน เกิดจากระดับปัญหายาเสพติดของชุมชนเกาะล้าน ประกอบกับการที่แนวทางเดิมที่ชาวเกาะล้าน และตำรวจที่ประจำอยู่ในพื้นที่ใช้กันอยู่ในอดีต ไม่มีประสิทธิผลในการลดจำนวนผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด นอกจากนั้น ประธานชุมชนยังมีเจตนาที่ดีต่อคนในชุมชน และตั้งใจทำงานเพื่อส่วนรวมอย่างแท้จริง

อันเป็นกุญแจสำคัญของความพยายามนำเอาความรู้เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยสันติวิธีผ่านการสร้างชุมชนเข้มแข็งไปใช้ในชุมชนเกาะล้าน ซึ่งแนวทางสันติวิธีนั้นสอดคล้องกับความพยายามที่จะไม่ใช้ความรุนแรงในการป้องกันปัญหาอยู่แล้วของแกนนำชุมชน

“ถามว่าถ้าลูกเราติดยาเสพติด สามสี่ทุ่มไม่กลับบ้านเนี่ย เป็นเราเป็นสบายใจมั๊ย ไม่สบายใจเลย ถ้าตำรวจมาก็ไม่รู้ว่าลูกเราจะ โคนรีเปล่า” (บุญเชิด บุญยิ่ง, สังเกตการณ์, 19 พ.ย. 2556)

“คือผมไม่ชอบให้เด็กติดยา ถ้าเราสามารถทำได้ เราไม่บังคับเขาให้เข้าร่วม เราไม่อยากบังคับ ถ้าบังคับมันก็ยิ่งแรง ถ้าใจเขาสมัครเข้ามาโอเคเราก็ทำให้” (บุญเชิด บุญยิ่ง, สัมภาษณ์, 18 ต.ค. 2556)

ทั้งนี้ ความรู้ความเข้าใจจากการเข้ารับการอบรมหลักสูตรวิทยากรกระบวนการหลายครั้งที่ผ่านมา ทำให้นายบุญเชิด บุญยิ่งเกิดความเข้าใจเชื่อมโยงระหว่างความสำเร็จของการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยสันติวิธีกับโอกาสในการเป็นหมู่บ้าน /ชุมชนกองทุนแม่ฯ ซึ่งไม่ว่าการเข้ารับพระราชทานกองทุนแม่ของแผ่นดินจะเป็นปัจจัยสนับสนุนให้ประธานชุมชนเกาะล้านต้องการดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยสันติวิธีหรือไม่ก็ตาม ในเวลาต่อมาที่วิทยากรกระบวนการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้าไปส่งเสริมแนวทางสันติวิธีที่เกาะล้าน มองถึงอนาคตที่ชุมชนแห่งนี้จะเข้ารับพระราชทานกองทุนแม่ของแผ่นดินภายหลังการประสบความสำเร็จผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการดังกล่าวด้วย

“ชุมชนเกาะล้านเนี่ยจะต้องไปถึงเป้าหมาย ก็คือกองทุนแม่ของแผ่นดิน เรามาถึงขั้นตอนที่ 8 แล้วขั้นตอนที่ 9 เดือนหน้าวันที่ 20 เรามาคูว่าคร่าวๆเรอนที่เขายกจะเข้ามาเพิ่มที่ในรอบแรกเขายังไม่ได้เข้ามา.....” (อารีภักดี เงินบำรุง, สังเกตการณ์, 19 พ.ย. 2556)

“เป้าหมายของเขาเนี่ยคือ เมื่อทำแล้วต้องได้รับกองทุนแม่ เพราะกองทุนแม่เป็นศูนย์รวมใจ หรือเป็นทุนทางศรัทธา” (วิรัตน์ จ้อยจินดา, สัมภาษณ์, 27 พ.ย. 2556)

ปัญหาอุปสรรคของวิทยากรกระบวนการ และจุดเริ่มต้นในการเข้ามาส่งเสริมกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง

การทาบตามของประธานชุมชนให้วิทยากรกระบวนการเข้าไปดำเนินการขับเคลื่อนงานแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยสันติวิธีที่ชุมชนเกาะล้านนั้น ยังไม่ได้รับการตอบสนองในช่วงแรก เนื่องจากที่วิทยากรกระบวนการสังเกตเห็นถึงภาระบางอย่างที่เป็นอุปสรรคต่อการเดินทางเข้าไปช่วยเหลือชุมชนแห่งนี้ เพราะในขณะนั้นวิทยากรกระบวนการแม่ข่ายมีการกิจไปขยายผลการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยสันติวิธีในหลายพื้นที่ อันเป็นช่วงที่หมู่บ้านจำนวนมากในเครือข่าย 8 จังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะนำแนวทางดังกล่าวมาใช้ในพื้นที่ แต่จำนวนวิทยากรกระบวนการมีจำกัดที่ไม่เพียงพอต่อการเข้าไปดูแลชาวบ้านที่ร้องขอให้นำกระบวนการนี้มาดำเนินการในหมู่บ้าน /ชุมชนต่าง ๆ ส่งผลให้วิทยากรกระบวนการแม่ข่ายตัดสินใจที่จะยังไม่

เริ่มต้นขับเคลื่อนงานที่ชุมชนเกาะล้านตลอดเวลา 2 ปีที่นายบุญเชิดได้ติดต่อทาบตามอยู่โดยตลอดในฐานะ
ประธานชุมชน และผู้ผ่านการอบรมที่ต้องการนำความรู้ไปปฏิบัติ

นอกจากนั้น ข้อจำกัดของงบประมาณเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่สร้างความลำบากใจให้แก่
วิทยากรกระบวนการ เนื่องจากในขณะนั้น ร.ต.ต.วิทยา จันท์ศิริ และคณะมีข้อมูลเกี่ยวกับเกาะล้านน้อยมาก
จึงเกรงว่าการเดินทางไปในพื้นที่ที่เป็นเกาะ ซึ่งห่างไกลและจะต้องเสียค่าที่พักด้วยนั้นจะนำมาซึ่งค่าใช้จ่าย และ
ระยะเวลาในการขับเคลื่อนงานที่มากเกินไป ด้วยเหตุนี้เอง แม้นายบุญเชิดจะแสดงให้เห็นถึงศรัทธา และความ
ตั้งใจจริงของการนำแนวทางสันติวิธีไปทดลองใช้ในชุมชนเกาะล้านก็ตาม การขับเคลื่อนงานระหว่างวิทยากร
กระบวนการ และชาวบ้านในพื้นที่จึงยังไม่เกิดขึ้น

“เขาส่งสัญญาณมา 2 ปี เรายังไม่มีเวลามา คล้าย ๆ เราไปทำเยอะเราไปหลายพื้นที่ เรายังไม่มีเวลา”
(ชวิช ชะนะ, สัมภาษณ์, 9 ต.ค. 2556)

“เขาเคยโทรศัพท์มาอ้อนวอน เราคิดว่ามันจะไม่มีคนคอยติดตามให้เรา เราก็ไม่มา กลัวทำแล้วหายต่อม”
(วิทยา จันท์ศิริ, สัมภาษณ์, 9 ต.ค. 2556)

“ทางทีมของอาจารย์หมวดเองเนี่ยคิดว่าจะต้องใช้เงินส่วนตัวในการทำงาน การที่จะเดินทางจากบกมา
ทะเลนี้เราคิดว่าค่าใช้จ่ายตรงนั้นจะสูง” (सानิต พงศ์พิทักษ์, สัมภาษณ์, 9 ต.ค. 2556)

ระหว่างระยะเวลาการรอคอย 2 ปีก่อนที่ชุมชนเกาะล้านจะเริ่มต้นกระบวนการแก้ปัญหาเสพติดโดย
สันติวิธีนั้น นายบุญเชิดมิได้เพิกเฉยแต่อย่างใด เพราะได้โทรศัพท์ติดต่อ ร.ต.ต.วิทยา จันท์ศิริ โดยตลอด
นอกจากนั้น ยังชักชวนให้นายวิรัตน์ จ้อยจินดา ประธานชุมชนชวยกอไผ่ที่ผ่านกระบวนการดังกล่าวมาแล้วเข้า
ไปเป็นวิทยากรกระบวนการให้ด้วย เพราะทั้งคู่ต่างก็เป็นประธานชุมชนที่อยู่ภายใต้การดูแลของเมืองพัทยา จึง
มีโอกาสได้พบเจอกันอยู่เนื่อง ๆ จึงทำให้นายวิรัตน์เองก็รับทราบถึงความต้องการวิทยากรกระบวนการเพื่อให้
ความรู้ และสร้างโอกาสในการทำเวทีประชาคมสำหรับแต่ละขั้นตอนสำหรับชุมชนแห่งนี้ แต่ในช่วงแรกนาย
วิรัตน์มีบทบาทเพียงในระดับชุมชนของตนเองเท่านั้น โดยที่ยังมิได้ดำรงตำแหน่งประธานภาคีเครือข่ายชุมชน
เข้มแข็งเมืองพัทยาดังเช่นปัจจุบันนี้ จึงยังมองว่าตนเองไม่พร้อมที่จะเข้าไปดำเนินการขยายผลในชุมชนอื่น

“เขาก็จะข้ามเรือมาแล้วมาปรารถนอยุ่ตลอดว่ายาสเสพติดของเขามันเยอะนะ ประธานกอไผ่ไปช่วยหน่อย
ผมก็บอกว่าจริงรีเปลา เดียวผมจะรายงานหมวดวิทยาให้เข้าไปช่วย” (วิรัตน์ จ้อยจินดา, สัมภาษณ์ 27 พ.ย. 2556)

“เมื่อก่อนเนี่ยมันจะยาก เพียงแต่เราประคองตัวเราให้อยู่ก็โอเคแล้ว เพราะการเอาชนะยาเสพติดด้วย
เศรษฐกิจพอเพียงผู้สังคมที่ยั่งยืนโดยไม่รองบจากทางภาครัฐ ของผมเองก็จะไม่ไหวอยู่แล้ว ก่อนที่จะทำเกาะล้าน
ผมต้องกวาดชวยกอไผ่ให้ดีเป็นที่ยอมรับก่อน ผมเลยยังไม่ได้เข้าไป” (วิรัตน์ จ้อยจินดา, สัมภาษณ์ 27 พ.ย. 2556)

แท้จริงแล้ววิทยากรกระบวนการแม่ข่ายซึ่งนำโดย ร.ต.ต.วิทยา จันทรศิริ และนายวิรัตน์ ต่างมองถึงข้อจำกัดในเรื่องการเดินทาง และค่าใช้จ่ายสำหรับการดำเนินงานในเกะล้นเหมือนกัน ทั้งนี้เนื่องจากชาวบ้านเกะล้นต่างทำมาหากินตั้งแต่เวลาเช้าจนถึงเย็นซึ่งมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาตลอดเวลา จึงสะดวกที่จะประชุมกันในช่วงเย็น หากสร้างเวทีประชาคมในขั้นตอนต่าง ๆ ตามกระบวนการชุมชนเข้มแข็งแล้ว จะทำให้เสร็จสิ้นภารกิจช่วงค่ำ อันเป็นเวลาที่ไม่มียานพาหนะโดยสารข้ามฝากไปยังฝั่งพิทยาแล้ว เพราะเรือรอบสุดท้ายออกจากเกะล้นเวลา 18.00 น. ดังนั้น ในกรณีที่วิทยากรกระบวนการตัดสินใจไปจับเคลื่อนงานยังเกะล้น จะต้องเสียเวลาอีกหนึ่งคืนเพื่อค้างแรมและเดินทางกลับในวันรุ่งขึ้น ส่งผลให้เกิดต้นทุนค่าที่พักแรมที่มหาวิทยาลัยกระบวนการเอง ซึ่งโดยปกติแล้ววิทยากรกระบวนการจะทำงานเป็นคณะ ที่มีวิทยากรกระบวนการหลักผู้ถ่ายทอดแนวคิดและหลักการต่าง ๆ หน้าที่การประชุม และวิทยากรกระบวนการผู้ช่วยที่คอยอธิบายเสริมและอำนวยความสะดวกในการประชุม รวมทั้งเรียนรู้แนวทางการทำหน้าที่ของวิทยากรกระบวนการหลักเพื่อพัฒนาตนเองในการเป็นวิทยากรกระบวนการหลักในอนาคต ด้วยเหตุนี้เอง การเดินทางเป็นคณะทำให้เสียค่าใช้จ่ายด้านที่พัก และอาหารจำนวนมาก ในทางตรงกันข้าม การที่เกะล้นมีสภาพพื้นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวซึ่งที่มหาวิทยาลัยกระบวนการไม่คุ้นเคยนั้น จึงเป็นการสุ่มเสี่ยงต่อความปลอดภัยที่วิทยากรกระบวนการคนหนึ่งคนใดจะเดินทางไปทำหน้าที่โดยลำพัง

เพื่อให้มองเห็นตัวเลขค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปเกะล้น อันเป็นอุปสรรคสำคัญที่วิทยากรกระบวนการอ้างถึงสำหรับการชะลอเวลากว่า 2 ปีตั้งแต่ประธานชุมชนได้ชักชวนให้เข้ามาจับเคลื่อนงานในพื้นที่นี้ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำนวณต้นทุนต่าง ๆ ในกรณีมีวิทยากรกระบวนการ (ซึ่งมาจากจังหวัดฉะเชิงเทรา) เดินทางเพียง 4 ท่าน และพักในโรงแรมอัตราที่ต่ำที่สุดของเกะล้น โดยไม่รวมค่าอาหาร ดังนี้

ค่าน้ำมันไป	-กลับ ระยะทาง 200 กิโลเมตร (รถ 1 คัน)	= 1,000 บาท
ค่าเรือโดยสารข้ามฝากไป	-กลับ (คนละ 30 บาท/เที่ยว)	= 240 บาท
ค่าฝากรถที่แหลมบาลีฮาย หรือค่ารถสองแถวไปที่จอครถ		= 160 บาท
ค่าโรงแรม (ห้องละ 800 บาท) 2 ห้อง		= 1,600 บาท
ค่าเอกสาร และอุปกรณ์สำหรับการบรรยาย		= 100 บาท
รวมทั้งสิ้น		= 3,100 บาท

โดยการสร้างกระบวนการชุมชนเข้มแข็งนั้น วิทยากรกระบวนการจะต้องเดินทางไปยังชุมชนเกะล้นประมาณ 4 ครั้งเป็นอย่างน้อย ซึ่งทำให้ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการขั้นต่ำรวมอยู่ที่ 12,400 บาท ทั้งนี้ เกะล้นถือเป็นชุมชนซึ่งอยู่นอกพื้นที่การขยายผลกระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยสันติวิธีของเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งภาคตะวันออกในขณะนั้น หากดำเนินการที่นี้จะไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก ปปส.ภาค 2

และทำให้วิทยากรกระบวนการต้องใช้เงินส่วนตัวในการทำงาน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีนายบุญเชิด บุญยิ่งมีการบอกกล่าวกับนายวิรัตน์ จ้อยจินดาถึงการที่ชุมชนเกาะล้านจะเป็นเจ้าภาพในการออกค่าใช้จ่ายทั้งด้านที่พัก และด้านอาหารเอง แต่เนื่องจากยังไม่แน่ใจ หรือยังมีความเกรงใจต่อกันอยู่ ทำให้ทีมวิทยากรกระบวนการทั้งจากพัทยา และวิทยากรกระบวนการแม่ข่าย เห็นว่าต้นทุนในการดำเนินงานที่เกาะล้านเป็นอุปสรรคสำคัญอยู่เช่นเดิม

“เนียมา 3 ครั้งแล้ว ครั้งที่ 4 ก็ต้องมา ครั้งที่ 5 ก็ต้องมา ครั้งต่อไปก็ต้องติดตาม ถ้าเขายื่นด้วยลำแข้งของตัวเองได้ นาน ๆ เรามาเยี่ยมก็ยิ่งได้ แต่ว่าจริง ๆ แล้วชุมชนเนี่ยมันต้องการพี่เลี้ยงอยู่ตลอดเวลา เหมือนนักมวยแหละถ้าขาดพี่เลี้ยงก็ต่อยแพ้ย่ะ เผลอ ๆ ไม่ขึ้นต่อยด้วย” (วิช ชะนะ, สัมภาษณ์, 9 ต.ค. 2556)

แต่สำหรับนายวิรัตน์ซึ่งเป็นคนในพื้นที่พัทยาที่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับเกาะล้านมากกว่านั้น แม้เห็นว่าอาจจะเสียค่าใช้จ่ายมาที่เกาะล้านน้อยกว่าวิทยากรกระบวนการแม่ข่ายที่มาจากจังหวัดฉะเชิงเทรา หากนำทีมงานวิทยากรกระบวนการของเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเมืองพัทยามาขับเคลื่อนงานที่นี่ ได้มีการพิจารณาถึงอุปสรรคด้านอื่นในกรณีเดินทางมาที่เกาะล้านด้วย เช่น อิทธิพลของคนในพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ความไม่ปลอดภัยของการใช้บริการเรือโดยสาร เป็นต้น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่อยู่นอเหนือเหตุผลเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย ทำให้นายวิรัตน์ไม่ต้องการที่จะลงมามีการดำเนินการด้วยตนเอง เขาจึงไม่ส่งสัญญาณใด ๆ แก่ประธานชุมชนเกาะล้านให้เห็นถึงความเป็นไปได้ที่จะเข้ามาทำหน้าที่เป็นวิทยากรกระบวนการตามคำเชิญ แต่กลับรอคอยวิทยากรกระบวนการแม่ข่ายให้ร่วมเดินทางมาด้วยกัน

ขณะเดียวกันทีมวิทยากรกระบวนการแม่ข่ายเล็งเห็นถึงความแตกต่างในเชิงบริบทชุมชนของเกาะล้าน และความซับซ้อนของปัญหาเสพติดที่นี่ จึงไม่ได้สนับสนุนให้นายวิรัตน์ จ้อยจินดา นำทีมงานของเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเมืองพัทยาเข้ามาดำเนินงานโดยลำพัง เพราะในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2553 นั้น ชุมชนชอยกอไผ่ และเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเมืองพัทยาเพิ่งมีประสบการณ์ได้ไม่นานนัก ทำให้การดำเนินงานในเกาะล้านที่คาดว่าจะยากกว่าชุมชนอื่นอาจเกินกำลังของวิทยากรกระบวนการรุ่นใหม่ได้

“ตอนนั้นชุมชนกอไผ่เริ่มติดตลาดแล้วล่ะ แต่ว่าเขายังไม่มีความรู้ความเข้าใจที่จะต้องมาเป็นพี่เลี้ยง เขาเอาตัวเขารอดได้อย่างเดียวตอนนั้น” (วิทยา จันท์ศิริ, สัมภาษณ์, 9 ต.ค. 2556)

จะเห็นได้ว่าการก้าวเข้ามาขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาเสพติดโดยสันติวิธียังชุมชนเกาะล้านนั้นไม่ใช่เรื่องง่ายเลยเมื่อเปรียบเทียบกับหมู่บ้าน /ชุมชนอื่น เพราะมีอุปสรรคอยู่หลายประการดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ไม่ว่าจะเป็น ค่าใช้จ่ายในการขับเคลื่อนงาน ภาระงานของวิทยากรกระบวนการแม่ข่าย ความไม่ปลอดภัยในการเดินทางและการทำงานในพื้นที่ ประสบการณ์ของวิทยากรกระบวนการของเครือข่ายฯ พัทยา การขาด

ข้อมูลเกี่ยวกับความสะดวกในการเดินทาง รวมทั้งระดับความสัมพันธ์หรือความสนิทสนมที่ยังไม่แนบแน่น เพียงพอที่จะทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างผู้นำชุมชนกับวิทยากรกระบวนการ

วิทยากรกระบวนการที่เข้ามาดำเนินงานในชุมชนเกาะลันนั้น ถือว่าเป็นทีมงานชุดใหญ่ที่โดยปกติแล้ว ร.ต.ต.วิทยา จันทรศิริ จะไม่ได้ลงมาทำหน้าที่เป็นวิทยากรกระบวนการด้วยตัวเองในพื้นที่ภาคตะวันออก เนื่องจากปัจจุบันมีภารกิจที่ต้องขยายผลการสร้างชุมชนเข้มแข็งในภาคตะวันตก และภาคกลาง ขณะที่ภาคตะวันออกซึ่งมีวิทยากรกระบวนการจำนวนไม่มากนัก ก็ไม่ใช่เรื่องซึ่งเกิดขึ้นบ่อยครั้งนักที่วิทยากรกระบวนการแต่ละคนจะเดินทางมาพร้อม ๆ กันเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในชุมชนใดชุมชนหนึ่ง แต่สำหรับการขับเคลื่อนงานที่ชุมชนเกาะลันเป็นปรากฏการณ์ที่วิทยากรกระบวนการในระดับต่าง ๆ ผนึกกำลังร่วมเดินทางมาด้วยกัน ซึ่งประกอบด้วยวิทยากรกระบวนการแม่ข่าย ร.ต.ต.วิทยา จันทรศิริ และ ร.ต.ต.ชวัช ชะนะ วิทยากรกระบวนการของภาคีเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเมืองพัทยา (นายวิรัตน์ จ้อยจินดา และ น.ส.กัญญารัตน์ พลเยี่ยม) ประธานเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งภาคตะวันออก (นายสานิต พงษ์พิทักษ์) วิทยากรกระบวนการของจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แก่ น.ส.รุ่งนภา วิมลเทียน น.ส. โชติกา สีแสง และนางนงนุช มาสชิน รวมทั้งเจ้าหน้าที่จากปปส.ภาค 2 ซึ่งมาสังเกตการณ์ด้วย

“หมู่บ้านเขารอเรากันเยอะ เมื่อก่อนนี้เราต้องไปอ้อเขาให้ทำนะ เพราะเราอยากทำ เดียวนี้มันล้นมือ บางทีก็แยกกันไป บางทีสานิตไปตรารด ผมไปอยู่กับสระแก้ว ต้องแยกกัน(ชวัช ชะนะ, สัมภาษณ์, 9 ต.ค. 2556)

แต่แล้ววันที่เกาะลันรอคอยเพื่อดำเนินงานด้วยกระบวนการสันติวิธีและชุมชนเข้มแข็งก็มาถึงในที่สุด เนื่องจากในช่วงกลางปี พ.ศ. 2556 เมื่อ ร.ต.ต.วิทยา จันทรศิริ และทีมงานได้รับเชิญจากเมืองพัทยาให้มาบรรยายเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำธรรมชาติในโครงการพัทยาไวท์ ฌ โรงเรียนเมืองพัทยา 10 ที่ชุมชนเกาะลัน ในครั้งนั้นทำให้นายบุญเชิด บุญยิ่ง ได้พบปะพูดคุยกับ ร.ต.ต.วิทยา จันทรศิริ โดยบังเอิญ เพราะเขาเองก็ไม่ทราบว่า ร.ต.ต.วิทยา จันทรศิริ จะเดินทางมาเป็นวิทยากรที่เกาะลัน นายบุญเชิดจึงเอ่ยปากร้องขออีกครั้งหนึ่ง ให้วิทยากรกระบวนการแม่ข่ายเข้ามาขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน ซึ่งการที่ทีมวิทยากรกระบวนการเดินทางมายังเกาะลันครั้งนี้ ทำให้รู้สึกว่เกาะลันนั้นไม่ได้ห่างไกล หรือใช้เวลาในการเดินทางนานกว่าที่คาดคิดไว้แต่อย่างใด ขณะเดียวกันก็เห็นความตั้งใจจริงของประธานชุมชนที่ต้องการนำเอาแนวทางสันติวิธีมาใช้อย่างแน่วแน่ จึงตัดสินใจอาสาเข้ามาส่งเสริมกระบวนการแก้ไขปัญหาเสพติดที่นี่ โดยที่มีการนัดหมายวัน-เวลาที่จะทำเวทีประชาคมเพื่อปูทางสู่ขั้นตอนต่าง ๆ อันถือเป็นจุดเริ่มต้นของเกาะลันสำหรับการก้าวสู่กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง และแนวทางสันติวิธีมาจัดการกับปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้นรุนแรง และเรื่อรงจนไม่สามารถหาทางออกโดยวิธีการอื่นได้

“เรามาแล้วเรารู้ว่าหนทางที่จะมาก็ไม่ได้ยากลำบากอะไร เมื่อเขาตั้งใจแล้วเราเห็นความตั้งใจเขา เราก็ทุ่มเทลงมาทั้งทีม” (ธวัช ชะนะ, สัมภาษณ์, 9 ต.ค. 2556)

“อาจารย์เขาบอกว่าค่าแรงไม่มีมาช่วยด้วยใจ” (บุญเชิด บุญยิ่ง, สัมภาษณ์, 18 ต.ค. 2556)

การดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยสันติวิธีผ่านการสร้างชุมชนเข้มแข็งที่เกาะลันตานั้น ถือว่าเป็นความท้าทายของวิทยาการกระบวนการ และ ปปส.ภาค 2 เนื่องจากพื้นที่แห่งนี้เป็นจุดที่ทางการพบว่ามียาเสพติดรุนแรง จึงกลายเป็นเป้าหมายของ ปปส. ซึ่งต้องการจะลดระดับความรุนแรงลงให้ได้ นอกจากนี้ การที่ชุมชนเกาะลันตามีสภาพภูมิประเทศที่เป็นเกาะ ซึ่งเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งภาคตะวันออกเฉียงไม่เคยดำเนินงานในหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีลักษณะเช่นนี้มาก่อน จึงทำให้เกาะลันตาอาจจะกลายเป็นชุมชนที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ที่เกาะแห่งอื่นในภาคตะวันออกเฉียง หรือภูมิภาคอื่นจะนำไปเป็นต้นแบบสำหรับการแก้ไขปัญหายาเสพติด

“ประเด็นก็คือชุมชนเกาะลันตาได้รับการคัดเลือกเป็นหมู่บ้านแพร์ระดับของจังหวัดชลบุรีที่ว่าได้นะคะ แต่ในทางกลับกัน เราก็เชื่อว่าเกาะลันตามีกระบวนการที่ช่วยลูกหลานของตัวเองให้รอดพ้นจากยาเสพติดได้” (อรยา ศรีวิชัย, สังเกตการณ์, 19 พ.ย. 2556)

กรณีของการสร้างกระบวนการชุมชนเข้มแข็งยังชุมชนเกาะลันตา จึงเป็นตัวอย่างของพื้นที่ซึ่งวิทยาการกระบวนการ และ ปปส.ภาค 2 เห็นความสำคัญในเชิงระดับปัญหา ยุทธศาสตร์ด้านพื้นที่ รวมทั้งกระแสความต้องการของชุมชนเองที่เห็นคุณค่าของแนวทางสันติวิธีในการจัดการกับปัญหายาเสพติด ประกอบกับความทุ่มเทของวิทยาการกระบวนการที่เสียสละทั้งเวลา และใช้งบประมาณส่วนตัวด้านค่าเดินทางมาขับเคลื่อนงานที่เกาะลันตา ตลอดจนเกิดความมั่นใจถึงความตั้งใจจริงของผู้นำชุมชนที่เรียกร้องให้วิทยาการกระบวนการเข้าไปทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงมาโดยตลอด ด้วยเหตุนี้ แม้ว่าจะมีอุปสรรคอยู่อีกหลายประการที่จะต้องพบเจอระหว่างขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการดังกล่าวก็ตาม ชาวบ้านในชุมชนเกาะลันตาก็ได้เข้าสู่แนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบใหม่ตามรอยชุมชนอื่น ๆ ในพื้นที่ดำเนินการไปก่อนหน้านี้อแล้ว

หลักการ และขั้นตอนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยสันติวิธี

การจัดการกับปัญหายาเสพติดโดยทั่วไปนั้นอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ในการค้นหาบุคคลที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเพื่อนำไปดำเนินคดี หรือใช้กระบวนการทางกฎหมาย โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นกลไกสำคัญในการกิจดังกล่าวผ่านวิธีการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการสืบหาข่าว /เบาะแสในพื้นที่ การตรวจหาสารเสพติด การตั้งด่านจุดสกัด การจับกุม การสอบสวน การลาดตระเวนโดยสายตรวจ ตลอดจนการ

ล่อซื้อยาเสพติด สำหรับผู้เสพนั้นอาจมีการนำตัวไปบำบัด ฟันฟุร่างกาย และจิตใจต่อไป เพื่อให้เกิดความเป็นไปได้ที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หรือกลับตัวกลับใจจนเลิกเสพยาเสพติดในที่สุด จนกระทั่งกลับเข้ามาอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งก็จะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับหน้าที่ในเรื่องนี้ ได้แก่ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่ของกรมคุมประพฤติ แพทย์และพยาบาล ทหาร เจ้าหน้าที่ในสถานบำบัด นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ฯลฯ ขณะที่กรมราชทัณฑ์เข้ามามีบทบาทดูแลผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดบางส่วนที่ต้องโทษจำคุกหลังจากผ่านกระบวนการทางศาลมาแล้ว กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ บทบาทหน้าที่ในการจัดการปัญหาเสพติด และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในอดีตตกอยู่กับภาคราชการ โดยที่ชุมชนหรือภาคประชาชนไม่มีส่วนร่วม แต่เป็นเพียงผู้รับผลจากกระบวนการต่าง ๆ ข้างต้นเท่านั้น

ในทางตรงกันข้าม การแก้ไขปัญหาเสพติดโดยสันติวิธีที่ชุมชนเกาะล้านดำเนินการอยู่นั้น เป็นแนวทางที่เริ่มต้นจากแนวความคิดของทีมยุทธศาสตร์ 3 ชั้นที่มี ร.ต.ต.วิทยา จันทร์ศิริเป็นแกนนำคนสำคัญ โดยยึดฐานคิดของการสร้างชุมชนเข้มแข็งให้เกิดความพร้อมต่อการตระหนักรู้ และดำเนินการแก้ไขปัญหาเสพติดผ่านพลังความร่วมมือร่วมใจกันของคนในชุมชนอันปราศจากวิธีการใด ๆ ที่ใช้ความรุนแรง เนื่องจากการทำความเข้าใจกับประสบการณ์ที่ผ่านมาของการแก้ไขปัญหาเสพติดในประเทศไทย ทำให้ทีมยุทธศาสตร์ 3 ชั้นมองเห็นถึงข้อดีของการพึ่งพาบทบาทของภาคราชการเป็นสำคัญ โดยละเลยการกระตุ้นพลังการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ซึ่งการสร้างชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งดังกล่าวประกอบด้วยวิธีการต่าง ๆ 9 ขั้นตอนที่จะต้องปฏิบัติตามลำดับ

“เพราะว่าลำพังแค่ภาครัฐเนี่ย อย่างที่ตำรวจลงมา เขาทำแล้วเขาได้เป้าได้งบ หมดงบเขาก็ไปแล้ว แต่ปัญหามันยังอยู่ ถ้าพวกเราไม่ร่วมมือร่วมใจ ช่วยกันดูแลแก้ปัญหาเนี่ย เราจะต้องอยู่แบบเดิมต่อไป ภาครัฐเขาไม่สามารถจัดการปัญหาให้เราได้ตลอดเวลา” (सानิต พงษ์พิทักษ์, สังเกตการณ์, 19 พ.ย. 2556)

หลักสันติวิธีถูกนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการดังกล่าวควบคู่ไปกับการสร้างเสริมการมีส่วนร่วมของชาวบ้านด้วยความเต็มใจอย่างแท้จริงที่จะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนงานแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน โดยแต่ละครัวเรือนมีสิทธิ์ที่จะตัดสินใจสมัครเข้าร่วม หรือไม่เข้าร่วมกับชาวบ้านคนอื่น ๆ ในกระบวนการแก้ไขปัญหาเสพติดโดยสันติวิธีนี้ ซึ่งผู้นำชุมชนไม่สามารถใช้ดุลพินิจโดยพลการในลักษณะที่ถือว่าชาวบ้านทุกคนยินยอมและร่วมปฏิบัติไปพร้อมกัน แต่ในทางตรงกันข้าม ชาวบ้านแต่ละครัวเรือนจะต้องกรอกใบสมัคร และเซ็นต์ชื่อแสดงความประสงค์ที่จะเข้าเป็นเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง

“คำว่าสันติวิธีในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าทำเต็มหมู่บ้าน ถ้าหมู่บ้านท่านมี 100 ครัวเรือนแล้วจะเข้าสู่กระบวนการสันติวิธีทั้งหมดนะไม่ใช่ จากนั้นไปการแก้ปัญหาเสพติดจะต้องสมัครใจอันดับแรกเลย การสมัครใจก็คือหัวหน้าครัวเรือนกับคนในครัวเรือนสมัครใจเข้าร่วมโครงการ(วิช ชะนะ, สังเกตการณ์, 17 ธ.ค.2556)

ทั้งนี้ แต่ละขั้นตอนมีหลักการสำคัญอยู่ตรงที่การสร้างกระบวนการเพื่อนำไปสู่พึ่งพาตนเองของประชาชน และการระดม / กระตุ้นการมีส่วนร่วมให้คนในชุมชนเข้ามารับผิดชอบต่อปัญหาของตัวเอง โดยมุ่งเน้นความสำเร็จไปยังกระบวนการที่สร้างคุณค่าจากการพึ่งพาตนเองของชุมชนไม่น้อยไปกว่าเป้าหมายของการจัดการกับปัญหาเสพติด อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหาเสพติดโดยสันติวิธีผ่านการสร้างชุมชนเข้มแข็งดังกล่าวมักถูกเรียกว่า “กระบวนการ 9 ขั้นตอน”

นอกจากคนในชุมชนเองแล้ว บุคคลที่ก้าวเข้ามามีบทบาทสำคัญในกระบวนการ 9 ขั้นตอนก็คือวิทยากรกระบวนการ ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน และสามารถนำความเปลี่ยนแปลงมาสู่ชุมชนได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยวิทยากรกระบวนการมีหน้าที่หลักสำหรับการขับเคลื่อนงานในขั้นตอนที่ 1-4 ส่วนขั้นตอนที่ 5-9 ชาวบ้านเป็นผู้ทำหน้าที่ด้วยตัวเอง แต่มีวิทยากรกระบวนการเป็นผู้เลี้ยงที่คอยให้คำปรึกษา และชี้แนะแนวทางการปฏิบัติอยู่เคียงข้าง

“คำว่าวิทยากรกระบวนการก็ค่อนข้างเปลี่ยนแปลงความคิด แล้วพัฒนา ต้องพัฒนามองไปข้างหน้า ต้องมองในเชิงบวกอย่างเดียว เจึงลบอย่าไปมอง” (ชวัช ชะนะ, สัมภาษณ์, 9 ต.ค. 2556)

สำหรับผู้ที่จะสามารถทำหน้าที่เป็นวิทยากรกระบวนการนั้น อาจมาจากหน่วยงาน หรือชุมชนใดก็ได้ที่มีความศรัทธาในแนวทางสันติวิธี และชุมชนเข้มแข็ง ตลอดจนมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ที่จะสามารถทำงานร่วมกับชุมชน และสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในชุมชนได้ ไม่ว่าจะเป็นชาวบ้าน / ผู้นำของชุมชนนั้น เจ้าหน้าที่และผู้บริหาร อบต. นักพัฒนาชุมชน ตำรวจ ทหาร นักธุรกิจ หรือแม้กระทั่งชาวบ้าน / ผู้นำชุมชนที่มาจากชุมชนอื่น

เป็นที่แน่นอนว่าแนวทางสันติวิธี ไม่ต้องใช้กฎหมายเป็นสิ่งแรกในการตัดสินใจของชุมชน เพราะในความเป็นจริงนั้นกฎหมายเป็นเรื่องที่ซับซ้อน และเข้าใจได้ยากสำหรับชาวบ้าน ซึ่งตรงกับความเป็จริงที่เกิดขึ้นในชุมชนเกาะล้าน เพราะผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดต้องถูกส่งตัวฝากขัง เข้าสู่กระบวนการทางศาล ดำเนินการประกันตัว รวมทั้งรายงานตัวต่อกรมคุมประพฤติ และตรวจปัสสาวะตามกำหนดเวลา โดยขั้นตอนต่าง ๆ เหล่านี้ยังเป็นสิ่งที่สร้างภาระให้กับคนในครอบครัวผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดด้วย ทั้งนี้ แนวทางสันติวิธีมีหลักการชัดเจนในการให้โอกาสผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง ที่มีชาวบ้านในชุมชนเดียวกันคอยให้กำลังใจ ให้อภัย และเสนอแนะความช่วยเหลือตามกำลัง จึงกล่าวได้ว่าเป็นการใช้ “ชุมชนบำบัด” เพื่อให้ผู้เสพ - ผู้ค้ำมองเห็นทางออกของปัญหาโดยไร้มลทินจากกระบวนการทางกฎหมายซึ่งมีเจ้าหน้าที่ของทางการเป็นผู้ดำเนินการ

“เอาอะไรไปปรึกษา ก็คือยาใจ ต้องเข้าไปพูดคุย กรรมการรวมกันซัก 5 คน 10 คน ไปบ้านนี้คุยให้กำลังใจเขา ไปถามว่าไอ้หนูเป็นไงบ้าง วันนี้เอ็งใช้กี่เม็ด ถ้าบอกว่า 5 เม็ด ก็พูดไปว่าเอ๊ยลดเหลือ 4 เม็ดได้มั้ย อย่าให้เขาริบเล็ก ค่อย ๆ ลด ลุงป้าน้าอาเขาให้กำลังใจขาดเหลืออะไรบอชวัช ชะนะ, สัมภาษณ์, 9 ต.ค. 2556)

แท้จริงแล้วนั้น กระบวนการ 9 ขั้นตอนเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาเสพติดควบคู่ไปกับการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชนเกาะล้าน เพราะในอดีตที่ผ่านมาชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และครอบครัวผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดของชุมชนนี้ไม่เคยใช้กำลัง การบังคับ การบีบบังคับกดดัน หรือความรุนแรงด้วยรูปแบบใด ๆ เป็นวิถีปฏิบัติในการเข้าไปจัดการปัญหาเสพติด แต่อาศัยความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างคนในชุมชนด้วยกันเอง เป็นรากฐานของการสื่อสารพูดคุยต่อกันที่ประกอบไปด้วยการถ้อยทีถ้อยอาศัย และการแก้ไขปัญหาลักษณะที่ค่อยเป็นค่อยไป

“ตอนนั้นก็คุยกับพี่เบิ้มนะว่าเขาติดหนัก จะหักดิบเลยก็กะไรอยู่ พี่เบิ้มก็บอกว่าค่อย ๆ จากสามเม็ดก็ให้เหลือแค่สองเม็ด” (น้อง คชเกตุ, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

ขณะเดียวกัน ชุมชนก็มีมาตรการการดูแลกันเองผ่านแนวทางการทำงานโดยใช้ความรักใคร่สามัคคีกันของชาวบ้านคอยเฝ้าระวังสถานการณ์ปัญหา และมีการตักเตือนกันระหว่างครอบครัวต่าง ๆ หากเกิดกรณีการเคลือบแคลงสงสัย หรือทราบถึงพฤติกรรมของการยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอย่างชัดเจนภายในชุมชนโดยที่ครอบครัวซึ่งถูกพาดพิงกล่าวถึงจะยอมรับ และพยายามแก้ไขพฤติกรรมของบุคคลในครอบครัวที่ปราศจากการใช้ความรุนแรง อันเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงโอกาสหรือความเป็นไปได้ที่แนวทางแก้ไขปัญหาเสพติดโดยสันติวิธีผ่านกระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งจะได้รับการยอมรับจากชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในเกาะล้าน

“เราอยู่บ้านนะ เราไม่รู้หรอกว่าลูกเราไปทำอะไร แต่คนอื่นถ้าเขาเห็นเขารู้หมดเลยนะว่าลูกเราทำอะไร เขามอบอกเราก็ต้องฟัง แต่ไม่ใช่ไปโวยวายตีโพยตีพายกับลูก.... ป้าก็บอกว่าดีแล้วแหละ คนรู้จักคุ้นเคยกัน มีอะไรก็บอกกัน แล้วเราก็ไม่ได้ต่อว่าเขาที่มาว่าลูกของเรา” (เกษร บัวเฟือก, สัมภาษณ์, 19 พ.ย. 2556)

หลักการและแนวคิดของแนวทางแก้ไขปัญหาเสพติดโดยสันติวิธีผ่านกระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งดังกล่าวข้างต้น ได้ถูกออกแบบให้ดำเนินการตามลำดับเป็น 9 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 คัดเลือกชุมชนเป้าหมาย

เนื่องจากหลักการของโครงการที่ยึดถือการมีส่วนร่วมของประชาชน และการเป็นเจ้าของในการแก้ไขปัญหาของชุมชนโดยชาวบ้านเอง มิใช่การมองเป้าหมายที่ขึ้นอยู่กับแนวทาง วิธีการ หรือเป้าหมายของหน่วยงานภาครัฐ ฉะนั้น การที่ชุมชนจะสนใจเข้าร่วมโครงการนั้น มิใช่การดำเนินการด้วยวิธีสั่งการ หรือชี้แจงจากภาคราชการ โดยมีชุมชนเป็นเพียงฝ่ายปฏิบัติตาม หรือให้ความร่วมมือเท่านั้น แต่ในทางตรงกันข้ามชุมชนต้องสมัครใจในการตัดสินใจเริ่มทำโครงการเอง กล่าวคือชุมชนเป็นฝ่ายที่เลือกตัวเองไม่ใช่หน่วยงานภายนอกชุมชนเป็นผู้เลือก

ขั้นตอนของการคัดเลือกชุมชนเป้าหมายนั้นสามารถเกิดขึ้นได้หลายช่องทางด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็น การที่วิทยากรกระบวนการเข้าไปแนะนำแนวทางการดำเนินงานให้แก่ชุมชนเอง การที่ชุมชนซึ่งทราบข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชนอื่น จึงติดต่อให้วิทยากรกระบวนการเข้าไปช่วยเหลือสร้างกระบวนการในชุมชนของตน การให้ข้อมูลหรือแนะนำชักชวนผู้นำชุมชนโดยเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กระบวนการ 9 ขั้นตอนโดยบุคคลที่เกี่ยวข้องผ่านเวทีประชุมตามโอกาสต่าง ๆ

สำหรับชุมชนเกาเหล่านั่นคั้งที่ได้กล่าวข้างต้นแล้วก็คือ เกิดจากความต้องการของผู้นำชุมชนเองที่ได้รับโอกาสทางความรู้จากการเข้าร่วมสัมมนา ทำให้มีการเรียกร้องชักชวนวิทยากรกระบวนการของทีมยุทธศาสตร์ 3 ขั้นให้เข้ามาสร้างกระบวนการในชุมชนของตนเอง ฉะนั้น การคัดเลือกชุมชนเป้าหมายในกรณีนี้จึงเป็นการที่ชุมชนเกิดความต้องการเองที่จะนำทางเลือกใหม่ของการแก้ไขปัญหาเสพติดมาใช้ โดยมีได้ผ่านการกระตุ้นของวิทยากรกระบวนการยังพื้นที่เป้าหมายแต่อย่างใด กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นการที่ชุมชนเลือกตัวเองแทนที่จะเป็นบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกเลือกชุมชนที่เหมาะสมมาดำเนินโครงการ ซึ่งน่าจะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีเนื่องจากชุมชนมีความพร้อมทางความคิดผ่านผู้นำชุมชนในลักษณะที่เป็นการระเบิดจากข้างใน โดยวิทยากรกระบวนการไม่ต้องสร้างกระแสให้ผู้นำชุมชนเห็นดีด้วยที่จะปฏิบัติตามกระบวนการ 9 ขั้นตอนเหมือนหมู่บ้าน/ชุมชนอื่นอีกหลายแห่ง

ขั้นตอนที่ 2 สืบสภาพชุมชน

ประเด็นที่สำคัญประการหนึ่งก่อนปฏิบัติการใด ๆ ในชุมชนก็คือ การที่วิทยากรกระบวนการ (ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ใช่ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป้าหมาย) จะต้องรู้จักชุมชนให้ดีเสียก่อน ทั้งนี้ เพื่อให้การทำงานในขั้นตอนต่อไปเกิดความราบรื่น และผลสัมฤทธิ์ตามความมุ่งหวัง ขั้นตอนที่ 2 เป็นขั้นตอนที่ วิทยากรกระบวนการต้องเข้าไปหาชาวบ้านในแต่ละครัวเรือน เพื่อ สร้างความคุ้นเคย หรือความสัมพันธ์ที่ดีกับชาวบ้านในชุมชนเพื่อเข้าถึง และรับทราบ ข้อมูลสำคัญต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านในชุมชน ลักษณะการประกอบอาชีพ ประสบการณ์การทำงานพัฒนาในอดีตของชุมชน รวมทั้งปัญหาในแต่ละมิติที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาเสพติด อันเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการสร้างความเข้าใจกับผู้นำชุมชน และการดำเนินการกระตุ้นความคิดให้ชาวบ้านมีแรงบันดาลใจที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหาเสพติดโดยชุมชนเอง

สำหรับขั้นตอนนี้ถือเป็นโอกาสอันดีที่วิทยากรกระบวนการจะได้ประชาสัมพันธ์วัตถุประสงค์ และหลักการของโครงการ ในความเป็นจริงนั้น บางกรณีวิทยากรกระบวนการบางท่านเป็นคนในพื้นที่ หรืออาศัยอยู่ในชุมชนเป้าหมายที่เข้าไปดำเนินการอยู่แล้ว จึงสามารถชี้แจงถึงแนวทางการสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยกระบวนการ 9 ขั้นตอน ได้เลย เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และเตรียมความพร้อมให้

ชาวบ้านสำหรับขั้นตอนต่อ ๆ ไป กล่าวคือ ขั้นตอนนี้ง่าย และรวดเร็วขึ้นมาก เพราะวิทยากรกระบวนการมีข้อมูลพื้นฐานอยู่ก่อนหน้าแล้ว ไม่ต้องสอบถามข้อมูลทั่วไปของประชากร และชุมชนเพิ่มเติมอีก แต่หากชุมชนเป้าหมายไม่มีวิทยากรกระบวนการซึ่งเป็นคนในพื้นที่ ทางทฤษฎีศาสตร์ 3 ขั้น และเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็จะส่งวิทยากรกระบวนการลงพื้นที่เข้าไปสร้างความเข้าใจ ถ่ายทอดความรู้ ตลอดจนแนะนำแนวทางดำเนินการสำหรับแต่ละขั้นตอนให้ชาวบ้านสามารถสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้เอง

“หลัก ๆ ก็คือเราต้องการให้วิทยากรเฝ้าเดินพบปะชาวบ้านพูดคุยเพื่อให้เขาสะท้อนปัญหาจริง ๆ.....

ใบผู้นำธรรมชาติมันเป็นเครื่องมือให้เดินไปพบปะพูดคุยถึงวิถีชีวิต วิถีอาชีพ การนับถือ การเชื่อถือ จะได้ว่าเหมือนกับฉายภาพให้มองเห็นภาพที่แท้จริงของหมู่บ้านเลยแหละ” (วิทยา จันทร์ศิริ, สัมภาษณ์, 9 ต.ค. 2556)

โดยขั้นตอนที่ 2 นี้เป็นกลวิธีในการปูทางสู่ขั้นตอนที่ 4 เนื่องจากวิทยากรกระบวนการจะนำไปคัดเลือกผู้นำธรรมชาติ(ประธานชุมชนเข้มแข็ง) มาสอบถามชาวบ้าน เพื่อนำผลจากการลงความเห็นของชาวบ้านไปสรุปหาผู้ที่ชาวบ้านเลือกเป็นผู้นำธรรมชาติ อันจะนำไปสู่กลไกการทำงานในขั้นตอนที่ 4 ด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งต่อไป จึงเห็นได้ว่าขั้นตอนแรก ๆ ของกระบวนการเชื่อมโยงอยู่กับขั้นตอนต่อไป ในลักษณะเป็นเหตุเป็นผลกัน ซึ่งโดยทั่วไปนั้นไม่สามารถดำเนินการข้ามขั้นตอน หรือตัดขั้นตอนใดออกไปได้ เพราะจะทำให้ขั้นตอนที่เหลือขาดรากฐานที่จำเป็นต่อความสำเร็จของโครงการ

แต่สำหรับชุมชนเกาะล้านซึ่งมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และกิจวัตรประจำวันที่แตกต่างกันจากหมู่บ้านในชนบททั่ว ๆ ไป ทำให้การสืบสภาพชุมชนกระทำได้ยากยิ่ง โดยชาวบ้านแต่ละคนแต่ละอาชีพมีช่วงเวลาในการทำมาหากินที่ไม่ตรงกัน อีกทั้งขณะที่ชาวบ้านทำงานอยู่นั้นไม่สะดวกสำหรับการการพูดคุย และตอบคำถามของวิทยากรกระบวนการตามใบคัดเลือกผู้นำธรรมชาติ ดังนั้น จึงยากต่อการดำเนินการสืบสภาพชุมชนตามหลักการดังกล่าวข้างต้น ทางวิทยากรกระบวนการจึงลงความเห็นที่ไม่ต้องใช้ใบคัดเลือกผู้นำธรรมชาติ และเข้าเยี่ยมพูดคุยกับชาวบ้านในครัวเรือนต่าง ๆ โดยให้การคัดเลือกผู้นำธรรมชาติกระทำในวันเดียวกับที่ปฏิบัติขั้นตอนที่ 4 แต่ยังคงขั้นตอนที่ 3 ไว้เพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการที่วิทยากรกระบวนการจะเข้าไปชุมชนได้มากยิ่งขึ้น และเอื้อโอกาสให้ผู้นำชุมชนนั้นมีโอกาสเข้าถึงแนวทางสันติวิธี และหลักของการสร้างชุมชนเข้มแข็งก่อนเริ่มขั้นตอนที่ 4

“ชุมชนเมืองผมจะทำแบบนี้หมด เขาผัดท้าวเตี้ยอยู่เราไปนั่งถามเขาก็ไม่คุยกับเราหรอก ดูวิถีชีวิตเขาเราจะไปถามใครล่ะ ที่นั่ง ๆ เดิน ๆ อยู่แถวนั้นก็พม่าบ้าง อะไรว่าง” (วิทยา จันทร์ศิริ, สัมภาษณ์, 9 ต.ค. 2556)

ขั้นตอนที่ 3 พบผู้นำชุมชน

ความสามารถ และทักษะในการทำความเข้าใจมีความสำคัญมากสำหรับ วิทยากรกระบวนการ ในการดำเนินการสำหรับขั้นตอนนี้ เนื่องจากประเด็นหลักของขั้นตอนที่ 3 นั้น คือการสื่อสารให้ผู้นำชุมชนรับทราบ และตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดด้วยแนวทางสันติวิธี โดยสังเขป ซึ่งหากผู้นำชุมชนเห็นด้วยในหลักการของกระบวนการดังกล่าวก็จะนำไปสู่ความยินยอมที่จะให้ วิทยากรกระบวนการดำเนินการในขั้นตอนที่ 4 อันเป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่งของกระบวนการ 9 ขั้นตอน ซึ่งโดยหลักการแล้ว ภายหลังจากเสร็จสิ้นขั้น สืบสภาพชุมชน วิทยากรกระบวนการ จะร่วมกับผู้นำชุมชน เพื่อพิจารณา และ ประเมิน ถึงสภาพความพร้อมของ หมู่บ้าน /ชุมชน ว่า มีความเป็นไปได้ หรือไม่ เพียงใด ที่จะดำเนินการกระบวนการ 9 ขั้นตอน

ผู้นำชุมชนที่วิทยากรกระบวนการจะเข้าไปทำการพบปะพูดคุย และทำความเข้าใจด้วยนั้น เป็นบุคคลที่มีอำนาจในการตัดสินใจ และระดมชาวบ้านในชุมชนมาทำกิจกรรมร่วมกัน รวมทั้งเป็นผู้นำ หรือคณะกรรมการคนสำคัญของการทำงานในกลุ่ม /ด้านต่าง ๆ ที่ดำเนินการอยู่ในชุมชน ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นประธานชุมชน/ผู้ใหญ่บ้าน หรือในบางชุมชนจะรวมไปถึงอดีตประธานชุมชน /ผู้ใหญ่บ้านที่มีประสบการณ์ และเป็นที่ศรัทธาเชื่อถือของคนในชุมชน นอกจากนี้ ผู้นำชุมชนดังกล่าวอาจจะเป็นชาวบ้านที่ดำรงตำแหน่งใด ๆ ในเชิงการพัฒนาซึ่งมักจะเป็นผู้ประสานงานกับชาวบ้าน หรือเรียกชาวบ้านมาประชุมร่วมกันอยู่เป็นอาจิม โดยบุคคลเหล่านี้จะเป็นสื่อกลางระหว่าง วิทยากรกระบวนการ กับชาวบ้าน ซึ่งส่งผ่านข้อมูลข่าวสารสำคัญให้ชาวบ้านในแต่ละครัวเรือนเข้าใจถึงกิจกรรม หรือ โครงการที่ทางหน่วยงานภายนอกนำมาเสนอแก่ชุมชน

ซึ่งความเข้าใจที่ถูกต้องในเบื้องต้นจะช่วยให้กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งเกิดความต่อเนื่อง ไม่สะดุดกลางทางระหว่างดำเนินการอันเนื่องมาจากปัญหาการขาดความเข้าใจของผู้นำชุมชนในหลักการ และสาเหตุของการที่ต้องปฏิบัติด้วยแนวทางใด ๆ ในแต่ละขั้นตอน หาก ผู้นำชุมชนยอมรับในหลักการ และวิธีการของแนวทางการสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยกระบวนการ 9 ขั้นตอน ก็ถือว่าชุมชนนั้น ๆ มีความพร้อม วิทยากรกระบวนการก็จะเริ่มให้ชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมปฏิบัติในขั้นตอนต่อไป

ทั้งนี้ สืบเนื่องจากขั้นตอนที่ 1 ซึ่งผู้นำชุมชนของเกะล้านเกิดความต้องการด้วยตัวเองที่จะนำกระบวนการ 9 ขั้นตอนมาใช้ในชุมชน การสร้างความเข้าใจ และการยอมรับในแนวทางการดำเนินการระหว่างผู้นำกับลูกบ้านจึงเป็นไปได้โดยง่าย เมื่อเทียบกับการที่วิทยากรกระบวนการจะต้องทำความเข้าใจ และชี้ให้เห็นถึงคุณประโยชน์ของกระบวนการแก่ชาวบ้านซึ่งไม่เคยรู้จักกันมาก่อนดังเช่นที่เคยปฏิบัติกับหมู่บ้าน /ชุมชนอื่นด้วยเหตุนี้ การดำเนินการขั้นตอนที่ 3 ในชุมชนเกะล้านจึงมีวัตถุประสงค์ชัดเจนถึงการสร้างความเข้าใจ หรือ เน้นย้ำหลักการของกระบวนการอีกครั้งหนึ่งก่อนลงมือปฏิบัติจริงในขั้นตอนต่อไป มิใช่การโน้มน้าวจิตใจให้ผู้นำชุมชนต้องการที่จะใช้กระบวนการ 9 ขั้นตอนในชุมชนของตนเอง

ขั้นตอนที่ 4 เลือกผู้นำธรรมชาติ และคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง (เวทีประชาคมครั้งที่ 1)

ความสามารถของชุมชนในการดำเนินการแก้ปัญหาด้วยตนเอง และสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้น จำเป็นที่จะต้องมียศกร หรือคณะทำงานเป็นของตนเอง เพื่อให้เกิดการผนึกกำลังร่วมกันระหว่างชาวบ้านที่ตระหนักถึงความสำคัญของการพึ่งพาตนเองในการพัฒนา และแบ่งบทบาทหน้าที่ตามความสนใจ หรือความถนัดของแต่ละคน ด้วยเหตุนี้ ชาวบ้านจึงต้องมีการคัดเลือกคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งขึ้นมาเพื่อการดังกล่าว อันจะเป็นแกนหลักในการระดมการมีส่วนร่วมกับชาวบ้านคนอื่น ๆ ต่อไป ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตอย่างเปิดเผย และเปิดโอกาสให้ชาวบ้านสมัครใจเข้าร่วมโครงการอย่างแท้จริง แตกต่างจากในอดีตที่ชุมชนโดยส่วนใหญ่ขาดการมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นเจ้าของโครงการ

“มีโครงการนี้ดิฉัน แต่ก่อนก็มีคนเข้ามาแบบสอดแนม แบบว่าอยากถาม ถามว่าป่ามาอยู่ที่นั่นนานมั๊ย แล้วเขาก็ถามว่าที่นี่มียาเสพติดมั๊ย ป่าก็บอกว่าไม่มีหรอกคุณ” (อาจันต์ ช่วยชนะ, สัมภาษณ์, 22 ม.ค. 2557)

ทั้งนี้ ก่อนที่จะมีการเลือกคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง ถือเป็นจังหวะเวลาอันเหมาะสมที่วิทยากรกระบวนการจะได้ปรับเปลี่ยนแนวคิดชาวบ้านให้สอดคล้องต่อสถานะที่ในอนาคตอันใกล้ นั้น หน่วยงานภาครัฐจะเป็นเพียงภาคีที่สนับสนุนชุมชนเท่านั้น โดยชุมชนเองเป็นแกนหลักในการดำเนินการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทั้งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด และการพัฒนาในมิติอื่นของชุมชน เนื่องจากขั้นตอนต่อไปนั้น ชาวบ้านจะต้องก้าวขึ้นมาเป็นหลักในการดำเนินการ โดยปราศจากหน่วยงานราชการเข้ามาแทรกแซง และชี้แนะ จึงสงวนตำแหน่งประธานคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งให้แก่ชาวบ้านที่เป็นผู้นำตามธรรมชาติ ซึ่งก็คือบุคคลที่ชาวบ้านส่วนใหญ่เคารพเลื่อมใสให้ขึ้นมาดูแลกิจกรรมต่าง ๆ ของการพัฒนาชุมชนโดยตรง

การมี ผู้นำธรรมชาติผู้ซึ่งชาวบ้านศรัทธาไว้วางใจขึ้นมาเป็นประธาน ๆ ถือเป็นสิ่งสำคัญต่อ การแก้ปัญหาสุขภาพจิตด้วยกระบวนการ 9 ขั้นตอน โดยที่ตำแหน่งประธานฯ ดังกล่าว จะมีบทบาทหน้าที่ในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นประธานในการทำประชาคมแต่ละครั้งในขั้นตอนต่อไป การเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน หรือมีบทบาทในการสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ชาวบ้านที่ต้องการจะเข้าร่วมกับเครือข่ายชุมชน การเป็นที่พึ่งของชาวบ้านในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันปัญหาสุขภาพจิต การเป็นแกนนำผู้ขับเคลื่อนงานในขั้นตอนต่อไป รวมทั้งอาจเป็นคนที่ทำหน้าที่เก็บความลับเกี่ยวกับรายชื่อผู้เสพ-ผู้ค้า และผู้ที่ชาวบ้านสงสัยว่าเกี่ยวข้องกับยาเสพติดด้วย

ส่วนแนวทางในการคัดเลือก ผู้นำธรรมชาติที่จะมาเป็นประธานคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งนั้น โดยหลักการแล้ววิทยากรกระบวนการที่เข้าไปทำงานในชุมชน จะสุ่มให้ชาวบ้านประมาณ 30 คนเลือกจากกลุ่มคน

ที่มีฐานะรวย ปานกลาง และยากจนอย่างละเท่า ๆ กัน (โดยจำนวนที่ลุ่มขึ้นอยู่กับข้อจำกัดด้านเวลาของวิทยาการ กระบวนการ และสภาพชุมชน) เลือกว่าใคร ควรที่จะมา เป็นผู้นำธรรมชาติ (ซึ่งถือเป็นบุคคลที่เขาเชื่อถือ ไว้วางใจ และคิดที่จะพึ่งพาในยามที่มีเรื่องเดือดร้อน) ทั้งนี้ วิทยาการกระบวนการ จะใช้แบบสอบถามที่มีชื่อว่า “ใบเลือกผู้นำธรรมชาติ”¹ ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นในขั้นตอนที่ 2 ซึ่งมีข้อคำถาม 11 ข้อให้ชาวบ้านที่ได้รับ แบบสอบถามนี้ กรอกชื่อ หรือบอกวิทยาการกระบวนการว่าใครเป็นบุคคลที่พวกเขาต้องการพึ่งพาอาศัยในกรณี มีเรื่องเดือดร้อนต่าง ๆ ในแต่ละข้อของแบบสอบถาม โดย คนที่ชาวบ้านมีสิทธิ์เลือกได้นั้นจะเป็นญาติของ ตัวเอง หรือใครก็ได้ในชุมชน แต่ต้องไม่ใช่คนที่มิตำแหน่งเป็นผู้นำที่มาจากทางการ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หรือ เจ้าหน้าที่ขององค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหา ที่ผู้นำธรรมชาติตกอยู่ ในภาวะที่ถูกสั่งการ หรือถูกขอรายชื่อผู้เสพ-ผู้ค้าในชุมชนจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ ได้ในช่วงการดำเนินงาน ขั้นตอนต่อไป

ตามหลักการแล้วภายหลังจากที่ วิทยาการกระบวนการรวบรวมแบบสอบถาม และได้รายชื่อบุคคลต่าง ๆ ที่ชาวบ้านเลือกแล้ว วิทยาการกระบวนการจะทำการสรุปรายชื่อบุคคลที่ชาวบ้านต้องการให้เป็นผู้นำธรรมชาติ และจะเตรียมหยิบยกเอาผู้ที่ชาวบ้านเลือกมากที่สุดขึ้นมาเป็นประธานคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง โดยวันที่จัด เวทีประชาคมครั้งที่ 1 เพื่อเลือกคณะกรรมการ ชุมชนเข้มแข็ง นั้น วิทยาการกระบวนการจะประกาศรายชื่อผู้ที่ ได้รับการเลือกให้เป็นประธานฯ และสอบถามถึงความสมัครใจของผู้นำธรรมชาติคนนั้นว่า มีความเต็มใจ และ ความพร้อมที่จะทำหน้าที่ตามที่ชาวบ้านได้มอบความไว้วางใจมาให้หรือไม่ ขณะเดียวกัน ก็จะทำความเข้าใจ และสอบถามความยินยอมจากผู้นำทางการว่าจะเต็มใจหรือไม่ที่จะให้ผู้นำธรรมชาติก้าวขึ้นมาปฏิบัติหน้าที่ ซึ่ง ในกรณีที่ผู้นำทางการไม่ประสงค์จะดำเนินงานตามเงื่อนไขนี้ วิทยาการกระบวนการจะยุติกระบวนการสันติวิธี ในขั้นตอนต่อไปทันที แต่สำหรับชุมชนเกาะล้านนั้น ผู้นำธรรมชาติถูกเปิดทางให้เข้ามาเป็นประธาน คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งโดยไม่มีปัญหาแต่อย่างใด

“ถ้าเป็นชุมชนอื่นเขาจะรับทั้งหมดเลยประธานนะ แต่ผมกว้างพอ ต้องเอาชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม จะได้เห็นอะไรกับเขาบ้าง” (บุญเชิด บุญยิ่ง, สัมภาษณ์, 18 ต.ค. 2556)

แต่ขั้นตอนที่ 4 ที่วิทยาการกระบวนการเข้าไปดำเนินการในชุมชนเกาะล้าน (22 สิงหาคม พ.ศ. 2556) สามารถแยกออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือ ส่วนที่หนึ่ง การทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการสันติวิธี และการสร้าง

¹ ดูตัวอย่างใบเลือกผู้นำธรรมชาติในภาคผนวกที่ 2

ชุมชนเข้มแข็งสำหรับการแก้ไขปัญหาเสพติด และ ส่วนที่ 2 การคัดเลือกผู้นำธรรมชาติ (ประธานฯ) และ คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง โดยที่การช่วงแรกวิทยากรกระบวนการได้อธิบายให้ชาวบ้านเข้าใจในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับปัญหาเสพติด และวิวัฒนาการของยาเสพติดในอดีต
- พระมหากษัตริย์คุณของสถาบันพระมหากษัตริย์ในการแก้ไขปัญหาเสพติด
- ปัญหาที่ผ่านมา และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการแก้ ปัญหาเสพติดโดยภาครัฐ ซึ่งประกอบไปด้วยการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ไม่ช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดกลับตัวเป็นคนดีได้ ข้อจำกัดของกระบวนการทางศาล รวมทั้งปัญหาของทัณฑสถานที่ไม่สามารถรองรับผู้ต้องขังได้
- หลักการของแนวทางสันติวิธี (เปรียบเทียบกับแนวทางแก้ปัญหายาเสพติดโดยทั่วไปของราชการ)
- ประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากการสร้างชุมชนเข้มแข็ง และผลที่เกิดขึ้นต่อการแก้ปัญหายาเสพติด
- ขั้นตอนต่าง ๆ ของการสร้างชุมชนเข้มแข็ง และวิธีการของการคัดเลือกคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง
- บทบาท และความสำคัญของคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง
- การใช้ความเข้มแข็งของชุมชนแก้ปัญหาในมิติอื่น ๆ นอกเหนือจากปัญหาด้านยาเสพติด
- เน้นย้ำถึงภารกิจที่ชุมชนต้องมารับช่วงบทบาทเป็นแกนหลักต่อจากวิทยากรกระบวนการ

แท้จริงแล้วนั้น นายบุญเชิด บุญยิ่ง ประธานชุมชนเกาะล้านมีแนวคิดที่จะทดลองใช้แนวทางสันติวิธีมาใช้ในการแก้ไขปัญหาเสพติดในลักษณะที่ไม่ต้องการให้เป็น โครงการที่ใหญ่โตมากในช่วงแรก เนื่องจากอยากให้เกิดผลลัพธ์ขึ้นกับชาวบ้านกลุ่มเล็ก ๆ ที่เริ่มสมัครเข้าร่วม โครงการก่อนที่จะขยายให้ครอบคลุมครัวเรือนอื่นหากมีกระแสตอบรับที่ดีจากชาวบ้าน ดังนั้น เวทีประชาคมครั้งแรกนี้เขาจึง ไม่ได้ชี้แจงให้ข้อมูลรายละเอียดของแนวทางการทำงานอย่างชัดเจน และทั่วถึงแก่ชาวบ้านเป็นรายบุคคล หรือเรียกประชุมก่อนที่วิทยากรกระบวนการจะเดินทางมาดำเนินการขั้นตอนที่ 4 เพียงแต่ใช้หอกระจายข่าวแจ้งให้ชาวบ้านทราบเท่านั้นว่าชุมชนจะมีการจัดประชุมในวันที่ 22 มิถุนายนนี้ อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านซึ่งเข้ามาร่วมประชุมกลับมีจำนวนมากมาย เนื่องจากแต่ละครัวเรือนมีความตื่นตัวต่อปัญหาเสพติด และต่างก็ต้องการเข้าถึงแนวทางแก้ปัญหานี้อย่างแท้จริง

“ผมยังไม่สื่อสารอะไรเลย ก็บอกคร่าวๆ ว่าวันนี้เนี่ยจะมีประชุมเรื่องยาเสพติด พอตีเราเปลี่ยนสถานที่ กลัวฝนจะตก เป็นสถานที่ที่โรงเรียน เข้าประชุมก็ประมาณ 200-300 คน”(บุญเชิด บุญยิ่ง, สัมภาษณ์, 18 ต.ค.2556)

เมื่อเสร็จสิ้นการปูพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการดังกล่าวแล้ว วิทยากรกระบวนการได้ให้ชาวบ้านเริ่มเลือกผู้นำธรรมชาติโดยไม่ได้ยึดตามหลักปฏิบัติทั่วไปที่ใช้บังคับเลือกผู้นำธรรมชาติ (เนื่องจากข้อจำกัดของวิถีชีวิต และการประกอบอาชีพดังที่กล่าวแล้วข้างต้น) แต่ให้ชาวบ้านในที่ประชุมเสนอชื่อของบุคคลที่ต้องการให้เป็นผู้นำธรรมชาติ หรือประธานคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง

“พอเรามาเจอสถานการณ์ในเมืองเราก็ต้องเปลี่ยน ผู้นำธรรมชาติเราก็ต้องเปลี่ยนวิธีการทำ เพราะว่าผู้คนที่นี่ไม่ได้สัมพันธ์กันมาเหมือนกับคนในชนบท” (วิช ชนะ, สัมภาษณ์, 9 ต.ค. 2556)

อย่างไรก็ดี ได้มีการตั้งเงื่อนไขไว้ว่ามีให้เลือกประธานชุมชนคนปัจจุบัน เพื่อให้ผู้นำธรรมชาติเป็นผู้นำที่มุ่งตอบสนองความต้องการของชาวบ้านอย่างแท้จริง โดยไม่ถูกรอบงำทางความคิด และการปฏิบัติจากหน่วยงานราชการ ทั้งนี้ วิทยากรกระบวนการได้มีการขอฉันทามติจากชาวบ้านและผู้นำถึงความเห็นด้วยต่อหลักการและวิธีการต่าง ๆ ตามกระบวนการ 9 ขั้นตอน เพื่อนำไปสู่การยอมรับแนวทางปฏิบัติดังกล่าวโดยคนในชุมชนอันจะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างเต็มใจแท้จริง ซึ่งจะมีผลต่อความสำเร็จของขั้นตอนต่อไปที่กำลังจะเกิดขึ้น

“ผู้นำธรรมชาติต้องมาเป็นประธานชุมชนเข้มแข็ง ส่วนผู้นำทางการประธานบุญเชิดก็เป็นผู้รับผิดชอบประสานงานภาครัฐ เราก็ถามพวกผู้นำทางการว่าเห็นด้วยมั๊ย ถ้าเห็นด้วยก็จะเคลื่อนต่อ ถ้าไม่เห็นด้วยก็เลิก ” (วิทยา จันทรศิริ, สัมภาษณ์, 9 ต.ค. 2556)

จากแนวทางการเลือกผู้นำธรรมชาติ หรือประธานคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งข้างต้น ชาวบ้านที่ร่วมประชุมในเวทิดังกล่าวได้เลือกนางฐิตินันท์ เทพทอง โดยเธอยอมรับที่จะดำรงตำแหน่งตามความไว้วางใจที่ชาวบ้านมอบให้ครั้งนี้ ต่อมาวิทยากรกระบวนการจึงสอบถามความสมัครใจของชาวบ้านคนอื่นที่ประสงค์จะเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งในตำแหน่งต่าง ๆ เพื่อเป็นกลไกการทำงานป้องกันปัญหาเสพติด และพัฒนาชุมชนของตนเอง ส่งผลให้มีชาวบ้านอาสาเป็นคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งถึง 26 คน โดยส่วนใหญ่ต่างมีความคิด หรือมูลเหตุจูงใจที่ต้องการแก้ไขปัญหของชุมชนให้หมดไป เพื่อให้ลูกหลานของตนเองและชุมชนห่างไกลจากปัญหาเสพติด

“เขาถามว่าใครอยากทำประโยชน์เราก็ลุกขึ้นมา เพราะเราเสียความรู้สึกกับด้านนี้มาเยอะ ทั้งน้องทั้งพี่ พอมีโครงการด้านยาเสพติดนี้บ่ เราก็ไปฟังเลย แล้วก็เข้าร่วมโครงการเลหนึ่ง คชเกตุ, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

“เขาหาเครือข่ายกรรมการกันป้าก็ยกมือขึ้นคนแรกเลย ป้าออกไปคนแรกเลยเพราะป้าอยากทำตรงนี้” (เกษร บัวเผือก, สัมภาษณ์, 19 พ.ย. 2556)

“ก็เห็นคนใกล้ ๆ ตัวเราเขาติดยานะคะ มันดูไม่ดีเลย ก็อยากจะเปลี่ยนแปลง” (นาฎยา ทองก้อน, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

เมื่อเวทีประชาคมได้ตัวประธานแล้ว จะทำให้ชุมชนได้ผู้นำหลักที่จะขับเคลื่อนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง สำหรับขั้นตอนที่ 5-9 ต่อไปอันถือเป็นบทบาทหลักของชุมชนที่จะต้องดำเนินการเองต่อไป แทนที่วิทยากร กระบวนการซึ่งรับบทบาทหลักในขั้นตอนที่ 1-4 มาโดยตลอด

การคัดเลือกคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งครั้งนี้ วิทยากรกระบวนการได้ให้ชาวบ้านที่อาสาตนเองเลือก เป็นกรรมการตามกลุ่มต่าง ๆ ที่ตนสนใจหรือมีประสบการณ์ อันได้แก่ กลุ่มประสานงานภาครัฐ กลุ่มอนุรักษ์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลุ่มเลขานุการ กลุ่มข้าราชการ กลุ่มสตรี กลุ่มพอเพียง ฯลฯ โดยมีประธาน คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งก็คือ นางฐิตินันท์ เทพทอง อยู่ในกลุ่มประธาน

การสรรหาคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งเข้ามามีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งนั้น เป็นแนวทางซึ่ง ก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการ หรือความรู้สึกรับผิดชอบในหน้าที่ที่ตนได้รับ เพราะทั้งประธานฯ และกรรมการกลุ่มต่าง ๆ ได้รับเกียรติ และฉันทามติจากชาวบ้านให้เป็นหนึ่งในผู้นำชุมชน หรือตัวแทนที่เข้าไป ร่วมสร้างชุมชนเข้มแข็ง และแก้ปัญหาหาเสพติด อันเป็นภารกิจที่คนในชุมชนเองเล็งเห็นถึงความสำคัญร่วมกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ขั้นตอนที่ 4 ส่งผลให้เกิดคณะบุคคลที่ชาวบ้านไว้วางใจ และยอมรับเพื่อให้มีองค์กรของ ชุมชนในการทำงานเฉพาะด้านที่ชุมชนต้องการดำเนินการนั่นเอง จึงถือเป็นการคัดกรองบุคลากรส่วนที่มีความ พร้อมออกจากส่วนที่ขาดความพร้อมแล้วเข้าสู่กระบวนการที่เหมาะสมสำหรับการแก้ไขปัญหา เพื่อสร้าง โอกาสแห่งความสำเร็จของโครงการ

“มีส่วนหนึ่งของเวทีที่พร้อมจะเอาด้วย ส่วนหนึ่งที่เขายังไม่พร้อมที่จะเอาด้วย หรือเขายังไม่เข้าใจใน เรื่องของกลไกการทำงานนี้เขาก็ไม่เอา เขาก็ลุกออกจากเวทีไป” (सानิต พงศ์พิทักษ์, สัมภาษณ์, 9 ต.ค. 2556)

ขั้นตอนที่ 5 รมรงค์ประชาสัมพันธ์

การดำเนินงานกระบวนการ 9 ขั้นตอนสำหรับในขั้นตอนที่ 1-4 ที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่าเป็นช่วงที่สร้าง ความพร้อมให้ชาวบ้านมีแนวความคิด และองค์กรที่จะพึ่งพาตนเองได้ในระยะต่อไป โดยที่ชาวบ้านเป็นฝ่ายที่ เรียนรู้หลักการ แนวทาง และขั้นตอนการทำงานจากวิทยากรกระบวนการ กล่าวคือ เป็นการรับรู้รับฟัง คิดตาม ทำความเข้าใจ รวมทั้งแสดงความคิดเห็นมากกว่าที่จะลงมือปฏิบัติเอง แต่ในทางตรงกันข้าม ในขั้นตอนที่ 5-9 เป็น ขั้นตอนที่ชาวบ้านจะต้องขับเคลื่อนต่อไปด้วยตัวเอง โดยมีวิทยากรกระบวนการเป็นพี่เลี้ยงคอยให้ คำปรึกษา และแนะนำกระบวนการที่เหมาะสมเท่านั้น โดยขั้นตอนที่ 5 ซึ่งเป็น ขั้นตอนแรกที่คณะกรรมการ ชุมชนเข้มแข็ง และชาวบ้านจะต้องเริ่มดำเนินการเอง เรียกได้ว่าเป็นขั้นตอนสำคัญมากที่สุดขั้นหนึ่งของ กระบวนการ 9 ขั้นตอน เพราะเป็นระยะเวลาที่คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง จะต้องนำแนวคิดที่ตนได้เรียนรู้มา

จากวิทยากรกระบวนการ ไปเผยแพร่บอกต่อแก่ชาวบ้านคนอื่นที่ไม่ได้ร่วมประชุมรับฟังแนวทางการแก้ปัญหา โดยสันติวิธีในขั้นตอนที่ 4 (เวทีประชาคมครั้งที่ 1)

นอกจากนั้น คณะกรรมการแต่ละท่านต้องเชิญชวนครัวเรือนต่าง ๆ ประมาณ 3-4 ครัวเรือน ที่ตนเองสนิทสนมคุ้นเคยเข้าร่วมกระบวนการเพื่อเป็นเครือข่ายเดียวกันด้วย โดย หลักการ ของการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ก็คือ การสร้างความเข้าใจให้ชัดเจนแก่ชาวบ้านในชุมชนถึง หลักการแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยการใช้กระบวนการ 9 ขั้นตอน ชุมชนเข้มแข็งคืออะไร เป็นอย่างไร โดยเฉพาะแนวทางการค้นหาผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ซึ่งรายชื่อ ของผู้เสพ ผู้ค้า และผู้ที่คณะกรรมการฯ สงสัยนั้น จะไม่ถูกนำไปส่งให้กับทางการมาปราบปรามดำเนินคดี ตลอดจนอธิบายให้ทราบถึงวิธีการทำงานแบบชาวบ้านช่วยชาวบ้าน รายใดที่ชุมชนพอช่วยเหลือกันได้ก็ช่วยกันเอง รายใดเกินความสามารถของชาวบ้านก็ให้ทางการเข้ามา ดำเนินการตามกฎหมาย โดยทำความเข้าใจกับหน่วยงานภายนอกชุมชนในการขอเวลาให้ชุมชนได้ลง จัดการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยชุมชนเอง ยกเว้นการจับกุมผู้มีพฤติกรรมในช่วงเวลาที่ชาวบ้านทำงานร่วมกัน โดยทางราชการเป็นเพียงพี่เลี้ยงคอยสนับสนุนเท่าที่ชุมชนเห็นว่าจำเป็นเท่านั้น ทั้งนี้ วิทยากรกระบวนการได้จัดเตรียมใบสมัครเข้าร่วมเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งให้แก่คณะกรรมการฯ ไว้ โดยมีรายละเอียดที่ครัวเรือนต่าง ๆ ซึ่งประสงค์จะเข้าร่วมโครงการสำหรับแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยสันติวิธีผ่านการสร้างชุมชนเข้มแข็งต้องกรอกให้เรียบร้อย อันประกอบด้วยบ้านเลขที่ จำนวนบุคคลในครัวเรือน ชื่อ -นามสกุล ชื่อเล่น และอายุของบุคคลต่าง ๆ ในครัวเรือน และเซ็นชื่อโดยหัวหน้าครัวเรือนเพื่อแสดงการยินยอมหรือความสมัครใจเข้าร่วมโครงการ “ใช้วิธีปากต่อปาก อธิบายพูดกันภาษาชาวบ้าน มันอย่างงี้ ๆ ให้เขาเข้าใจ ไม่ต้องอธิบายเยอะ พ่อแม่รักลูกทุกคนเขาก็อยากที่จะเข้าร่วม” (ฐิตินันท์ เทพทอง, สัมภาษณ์, 18 ต.ค. 2556)

อย่างไรก็ดี แม้ในขั้นตอนที่ 4 กรรมการชุมชนเข้มแข็งแต่ละคนที่ถูกคัดเลือกไว้จะเป็นหัวหน้าของกลุ่มต่าง ๆ แล้วก็ตาม แต่ยังไม่ต้องรับ บทบาทตามชื่อกลุ่มที่ตนได้รับมอบหมาย ในขั้นตอนที่ 5 นี้ เพียงแต่เป็นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมด้วยการเชิญชวนครัวเรือนที่สมัครใจร่วมแก้ปัญหายาเสพติดด้วย เท่านั้น (บทบาทตามชื่อกลุ่มจะเริ่มในช่วงขั้นตอนที่ 9) เพื่อให้เข้ามาเป็นเครือข่าย ชุมชนเข้มแข็งที่จะทำการ ฝ้าระวัง หรือเป็นสปอตไลท์คอยสอดส่องพฤติกรรมซึ่งกันและกันระหว่างครัวเรือนต่าง ๆ ในกลุ่มว่ามีการเกี่ยวข้องกับยาเสพติดหรือไม่ อย่างไร และกรรมการ ฯ หรือตัวแทนของกลุ่ม จะต้องมาร่วมประชุมเพื่อ คัดแยกผู้ที่มีพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด (ขั้นตอนที่ 6) รับรองครัวเรือน ปลอดภัยยาเสพติด (ขั้นตอนที่ 7) และการรักษาสถานะชุมชนเข้มแข็ง (ขั้นตอนที่ 9) ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดต่อไป

จะเห็นได้ว่าขั้นตอนการรณรงค์ประชาสัมพันธ์นั้น เป็นช่วงเวลาอันสำคัญที่ชาวบ้านในชุมชนจะได้เริ่มทำงานกันเอง โดยอาศัยการพูดคุยสื่อสารระหว่างกัน อันมีประโยชน์ทั้งเพื่อสร้างความเข้าใจรวมถึงความจำเป็นของการพึ่งพาตนเอง เรียนรู้หลักการและขั้นตอนของการทำงานแก้ไขปัญหาเสพติดตามแนวทางการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ตลอดจนต่อเติมความรู้ และความตระหนักถึงปัญหาเสพติดในชุมชนของตนเอง ซึ่งผลจากแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในลักษณะนี้ได้นำไปสู่การสร้างความร่วมมือในเชิงปฏิสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว ในแต่ละกลุ่มที่สมัครใจในการเป็น “เครือข่ายการทำความคิด” ด้วยการใช้รูปแบบของการสอดคล้องดูแลกันเองในชุมชน ผ่านความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอยู่เป็นทุนเดิม ดังนั้น ขั้นตอนการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ จึงถือได้ว่าเป็นพื้นฐานที่นำไปสู่ความสำเร็จของขั้นตอนต่อไปที่ชาวบ้านในชุมชนจะต้องดำเนินการเอง อีกทั้งเป็นเครื่องมือในการระดมการมีส่วนร่วมในโครงการโดยคนในชุมชนเองด้วย

เครือข่ายชุมชนดูแลชุมชน โครงการชุมชนเข้มแข็งเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เกาะล้าน
มีครอบครัวที่เข้าร่วมโครงการ ๕๑ ครอบครัว มีรายชื่อดังต่อไปนี้

๑. กลุ่มประชาชน

สถานะ	บ้านเลขที่	ชื่อ-นามสกุล	สมาชิกในครัวเรือน
			
แกนนำ	๑๘๑/๑๒	นางรุจิรัตน์ เทพทอง	๑๑
สมาชิก	๑๖๔/๑	น.ส.อัมพร เทพทอง	๔
สมาชิก	๑๘๑/๑๔	นายสมชาย บางบัว	๓
สมาชิก	๒๓๖	น.ส.วิลาวัลย์ ชื่นชม	๔
สมาชิก	๑๕๓/๔๖	น.ส.ศิริวิมล จันทร์ทิพย์	๘

๐๘๖-๘๔๔๕๐๓๕

๒. กลุ่มเลขานุการ

สถานะ	บ้านเลขที่	ชื่อ-นามสกุล	สมาชิกในครัวเรือน
			
แกนนำ	๑๔๖	นายสรศักดิ์ ทองบงเพชร	๔
สมาชิก	๖๓	นายสาธิต หวังพลายเจริญสุข	๔
สมาชิก	๖๕	นายจรศักดิ์ นิยมชาติ	๘
สมาชิก	๑๖๗	น.ส.รัตนา เงินเปี่ยม	๔
สมาชิก	๑๘๒/๔	นางกัลยา โหมคทอง	๒

๐๘๐-๑๐๔๐๕๔๑

๓. กลุ่มประธานประสานงานภาครัฐ

สถานะ	บ้านเลขที่	ชื่อ-นามสกุล	สมาชิกในครัวเรือน
			
แกนนำ	๑๕๓/๒	นายบุญเชิด บุญยิ่ง	๔
สมาชิก	---	นายเจริญ แสงศิลป์	๒
สมาชิก	๒๕๑	น.ส.สาลี เอี่ยมสะอาด	๕
สมาชิก	๑๕๓/๕๖	น.ส.นิลเนตร ชลศิริ	๖
สมาชิก	๑๕๘/๑	น.ส.พรพรรณ เจ็ดจิตต์	๘

๐๘๑-๕๘๓๕๑๑๓

ภาพที่ 7 ชื่อกลุ่ม และสมาชิกในกลุ่มต่าง ๆ ของเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเกาะล้านภายหลังการปฏิบัติขั้นตอนที่ 5

อย่างไรก็ตาม จำนวนคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งที่ได้จากขั้นตอนที่ 4 นั้น มีกรรมการฯ บางคนไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์โครงการ และชักชวนครัวเรือนเข้ามาอยู่ในกลุ่มของตน ทำให้เหลือกรรมการฯ ที่รับสมัครสมาชิกได้สำเร็จเพียง 17 กลุ่มเท่านั้น จำนวนกลุ่มละ 5 ครัวเรือน(รวมครัวเรือนของกรรมการฯ เองด้วย) จึงส่งผลให้เครือข่ายชุมชนเข้มแข็งของเกาะล้านมีจำนวนทั้งสิ้น 85 ครัวเรือน อันเป็นจำนวนครัวเรือนที่สมัครใจ หรือเต็มใจอย่างแท้จริงในการเข้าร่วมโครงการ

ประเด็นที่น่าสนใจของการปฏิบัติขั้นตอนที่ 5 ในชุมชนเกาะล้านก็คือ การที่คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งประชาสัมพันธ์ครัวเรือนต่าง ๆ เข้าร่วมในเครือข่ายโดยมิได้มุ่งชักชวนเฉพาะครัวเรือนที่ปราศจากผู้เสพ-ผู้ค้าเพียงเพื่อให้กลุ่มของตนเองมีภาพลักษณ์ที่ดีซึ่งไม่มีใครยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด แต่ในทางตรงกันข้ามกรรมการฯ หรือหัวหน้าของแต่ละกลุ่มได้ชักชวนครัวเรือนที่อยู่เกี่ยวกับยาเสพติดเข้าร่วมโครงการด้วย (รวมทั้งครัวเรือนของตัวกรรมการบางกลุ่มเองที่อยู่เกี่ยวกับยาเสพติด) กล่าวคือ กรรมการฯ แต่ละคนไม่มีการแบ่งแยกว่าจะกลุ่มเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งของตนเองจะต้องเป็นครัวเรือนในประเภทใด หรือมีปัญหาเสพติดหรือไม่เพียงใด แต่เน้นรวมกลุ่มเครือข่ายที่ตนเองสามารถพูดคุยเข้าใจกันได้ และสอดคล้องดูแลกันได้เป็นสำคัญ ซึ่งผลจากการรับสมัครเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งของเกาะล้าน พบว่าแต่ละกลุ่มล้วนมีครัวเรือนซึ่งมีบุคคลที่มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดทั้งสิ้น โดยที่บางกลุ่มนั้นมีครัวเรือนที่อยู่เกี่ยวกับยาเสพติดมากถึง 4 ครัวเรือนจากจำนวน 5 ครัวเรือน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าชาวบ้านที่นี่เข้าสู่กระบวนการสันติวิธีเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาในชุมชนอย่างแท้จริง แม้ว่าบางครัวเรือนจะเป็นครัวเรือนที่สนิทสนมกันก็ตาม แต่หากกรรมการฯ บางท่านทราบอยู่แล้วว่าครัวเรือนนั้นไม่มีปัญหาเสพติดอย่างแน่นอน ก็จะไม่ไปชักชวนเข้าร่วมกลุ่มเนื่องจากเห็นว่าไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อครัวเรือนนั้น หรือต่อชุมชน

“บ้านหลังนี้เป็นคนแก่สองคน อายุมากแล้วพี่ก็เลยไม่ได้ชวน” (น้อง คชเกตุ, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

อาจกล่าวได้ว่าปรากฏการณ์ที่มีครัวเรือนซึ่งอยู่เกี่ยวกับยาเสพติดเข้าร่วมโครงการอย่างมากมาย ดังกล่าวนี้อาจเกิดจากความจำเป็น หรือเหตุผลของการตอบรับในการนำกระบวนการสันติวิธีมาใช้ในเกาะล้าน ภายใต้อิทธิพลที่มุ่งแก้ปัญหาของชุมชนเอง มิได้เกิดจากหน่วยงานราชการมาผลักดันหรือชี้แนะให้ปฏิบัติตาม ซึ่งการมีความต้องการอย่างแท้จริงของชาวบ้านเป็นตัวขับเคลื่อนงานในขั้นตอนต่าง ๆ ช่วยให้การดำเนินงานสอดคล้องกับเจตนารมณ์และหลักการของกระบวนการ ตลอดจนทำให้ชุมชนพัฒนาตนเองไปสู่แนวทางที่จะสามารถแก้ไขปัญหาเสพติดได้จริง

นอกจากที่กรรมการในแต่ละกลุ่มจะเข้าไปพูดคุยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ และชักชวนให้เข้าร่วมสมาชิกในกลุ่มของตนแล้ว นายบุญเชิด บุญยังยังใช้บทบาทของการเป็นประธานชุมชนเกาะล้าน ที่พบเจอ

ชาวบ้านจำนวนมากเป็นประจำอยู่ทุกวันทำการประชาสัมพันธ์เป็นรายบุคคลให้แก่ครัวเรือนต่าง ๆ ซึ่งอยู่นอกเหนือเป้าหมายที่ตัวเองจะเข้าไปชักชวนให้มาร่วมกลุ่มด้วย ซึ่งก็มีผลทำให้ชาวบ้านที่ไม่ได้เป็นกรรมการชุมชนเข้มแข็งมีความเข้าใจในกระบวนการนี้ยิ่งขึ้น และทำให้โครงการนี้กระจายไปสู่ชาวบ้านในชุมชนเกาะล้านครอบคลุมจำนวนมากขึ้น อีกทั้งยังมีชาวบ้านบางส่วนที่ทราบถึงข่าวของการดำเนินโครงการนี้จากกรรมการฯ และจากนายบุญเชิด ประชาสัมพันธ์บอกต่อในลักษณะปากต่อปากอีกด้วย นอกจากนี้ ทางชุมชนยังใช้เสียงตามสายเป็นสื่อในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้แนวทางสันติวิธีที่เป็นรูปแบบใหม่ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนเกาะล้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเรียกประชุมชาวบ้านในเวทีประชาคมต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 6 คัดแยกผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด (เวทีประชาคมครั้งที่ 2)

หลังจากที่ได้คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง และเครือข่ายที่สมัครใจเข้าร่วมกระบวนการแล้ว ขั้นตอนต่อไปจะเป็นการให้คณะกรรมการฯ เข้ามามีส่วนร่วมในการ ค้นหาและคัดแยกชาวบ้านในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด อันประกอบด้วยบุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ที่มีพฤติกรรมที่น่าสงสัย ผู้เสพ และผู้ค้า โดยให้คณะกรรมการฯ ทุกคนเป็นผู้เขียนรายชื่อบุคคลดังกล่าวลงในใบกรอกข้อมูลผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด² ซึ่งวิทยากรกระบวนการได้จัดเตรียมไว้ โดยมีกติกาว่าจะต้องเขียนรายชื่อเฉพาะในครัวเรือนที่สมัครเข้าร่วมโครงการ ห้ามส่งกระดาษเปล่าโดยไม่เขียนรายชื่อผู้ใดเลย (หากไม่ทราบว่าใครเสพหรือค้า ให้ขอลอกจากกรรมการคนอื่นได้) ไม่ต้องระบุชื่อผู้เขียน และที่สำคัญที่สุดก็คือการทำเวทีประชาคมครั้งนี้กรรมการฯ ทั้งหมดต้องมาครบทุกคน ทั้งนี้ เหตุผลที่กำหนดให้กรรมการฯ ต้องมาทุกคน และแต่ละคนต้องเขียนรายชื่อบุคคลที่ตนคิดว่าเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอย่างน้อยหนึ่งคนเพื่อให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกัน โดยมีให้กรรมการฯ คนหนึ่งคนไปปฏิเสธกับชาวบ้านในชุมชนได้ว่าตนเองไม่มีส่วนรู้เห็น หรือเกี่ยวข้องในการแจ้งรายชื่อผู้เสพ -ผู้ค้า กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือหลักการของขั้นตอนนี้ไม่ต้องการให้กรรมการฯ บางส่วน หรือผู้หนึ่งผู้ใดต้องรับผิดชอบต่อการเขียนรายชื่อเพียงฝ่ายเดียว และเกิดความขัดแย้งกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดซึ่งอาจจะแวงว่าตนเองจะมีความผิดจากกระบวนการที่ชาวบ้านกำลังดำเนินการอยู่

เมื่อเขียนรายชื่อเสร็จ แล้วจึงนำไปหย่อนลงในกล่อง จากนั้นชาวบ้านก็จะทำการรวมรายชื่อ และ สรุปลงจำนวนของผู้ที่คณะกรรมการฯ เขียนใส่ในกล่องว่าเป็นผู้ที่น่าสงสัย ผู้เสพ และผู้ค้า แล้วบันทึกลงในสมุดลับ

² ตัวอย่างใบกรอกข้อมูลผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในภาคผนวกที่ 3

ของชุมชน สุดท้ายก็ให้เลขานุการ ประธานกรรมการชุมชนเข้มแข็ง หรือ อบุคคลที่ชาวบ้านไว้ใจเก็บรายชื่อเหล่านี้ไว้เป็นความลับ โดยไม่เปิดเผยให้บุคคลภายนอกชุมชนได้ทราบ รวมทั้งเฝ้าใบกรอกข้อมูลผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่คณะกรรมการฯ เขียนไว้ทันทีที่จัดบันทึกเสร็จแล้ว

วิทยาการกระบวนการมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องชี้แจงสาเหตุที่แท้จริงของขั้นตอนนี้ และประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินการในขั้นตอนนี้ จะนำไปสู่ผลอย่างไร และจะทำอย่างไรต่อไป ทั้งนี้ เพราะจุดมุ่งหมายในการคัดแยกบุคคลประเภทต่าง ๆ อยู่ตรงที่การให้ชุมชนได้ทราบบุคคลที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เพื่อที่ชาวบ้านทุกคนจะได้ให้การช่วยเหลือกันดูแลกัน โดยไม่ได้มุ่งไปที่การจ้องจับผิด หรือเอาตัวไปลงโทษตามกระบวนการทางกฎหมาย หรือแจ้งชื่อให้กับทางเจ้าหน้าที่ของทางราชการแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้าม จะเป็นการให้โอกาสให้อภัย และใช้มาตรการทางสังคมมาใช้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ที่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอย่างค่อยเป็นค่อยไปในขั้นตอนต่อไป

ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่าแต่ละขั้นตอนของกระบวนการที่ใช้ในโครงการนี้มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ซึ่งขั้นตอนการรณรงค์ประชาสัมพันธ์นั้นก็พื้นฐานความพร้อมสำหรับขั้นตอนการคัดแยกผู้ที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดเช่นกัน เพราะการที่กรรมการฯ จะเขียนรายชื่อบุคคลในเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งที่สงสัย -เสพ-ค้ายาเสพติดได้นั้น จะต้องมีการมีกลุ่ม และมีสมาชิกของตนเองเสียก่อน จึงจะมีสิทธิ์เขียนรายชื่อฯ ในฐานะตัวแทนของกลุ่มต่าง ๆ โดยในความเป็นจริงที่เกิดขึ้นสำหรับชุมชนเกาะล้านก็แสดงให้เห็นว่ามีความไม่พร้อมของบางกลุ่มที่ยังไม่สามารถหาสมาชิกได้ครบ 4 ครั้วเรือนตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการฯ ได้กำหนดไว้ ขั้นตอนที่ 5 ซึ่งยังไม่เสร็จสมบูรณ์นี้ทำให้เครือข่ายฯ ต้องแก้ไขปัญหาโดยช่วยกันหาสมาชิกให้ครบก่อนที่จะทำการคัดแยกผู้ที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอีกไม่ก่นาที่เท่า นั้น อย่างไรก็ตาม ข้อขัดข้อง หรือความขลุกขลักในการทำงานดังกล่าวก็ผ่านไปได้ด้วยดี เนื่องจากหัวหน้ากลุ่มที่ยังขาดสมาชิกกลุ่มอยู่นั้น มีครั้วเรือนที่ตนสามารถชักชวนให้เข้าร่วมกลุ่ม และควบคุมสอดส่องดูแลพฤติกรรมซึ่งกันและกันได้โดยอาศัยทุนทางสังคมที่มีอยู่แล้วในชุมชนเกาะล้าน

“วันทำขั้นตอนที่ 6 รายชื่อบางคนก็ยังไม่ มี ขาด 2 หลังคาเรือนก็มี เขาก็มาหาผม ก็อาศัยคนรู้จักโทรเลยขอชื่อหน่อย..... ยุ่งมาก เราเอาใบรายชื่อมาคัดลอกกันตรงนี้เลย” (สรศักดิ์ ทองบงเพชร, สัมภาษณ์, 18 ต.ค. 2556)

การปฏิบัติขั้นตอนที่ 6 ทำให้ชุมชนเกาะล้านมีความพร้อมสำหรับการพึ่งพาตนเองขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง โดยเฉพาะในเรื่องการแก้ไขปัญหาเสพติด เนื่องจากกรรมการฯ แต่ละคนได้เริ่มทำหน้าที่ด้วยตนเองผ่านการหาสมาชิกเข้าร่วมโครงการก่อนถึงขั้นตอนที่ 6 ซึ่งถือเป็นด้านทดสอบความเข้าใจในกระบวนการสันติวิธี และการสร้างชุมชนเข้มแข็งของกรรมการฯ และชาวบ้านที่ถูกชักชวนให้เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นช่วงที่ผู้รับบทบาทเป็นแกนนำหลักของคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งต้องฝ่าฟันอุปสรรคเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น ให้สามารถดำเนินการในขั้นตอนต่อไปได้ด้วย อันเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าหากชุมชนเกาะล้านไม่มีความตั้งใจ

อย่างแท้จริงที่จะใช้แนวทางสันติวิธี คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งคงไม่สามารถปฏิบัติ และผ่านขั้นตอนของ การคัดแยกผู้ที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดไปได้

ผลจากการคัดแยกในขั้นตอนที่ 6 ของคณะกรรมการเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเกาะล้านทั้ง 17 กลุ่ม ทำให้ ได้จำนวนผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดจำนวน 26 คนใน 22 ครัวเรือน(บางครัวเรือนถูกเขียนรายชื่อมากกว่า 1 คน) และมีกรรมการฯ บางคนเขียนรายชื่อบุคคลในครัวเรือนของตนเองด้วย โดยในจำนวนนี้มีผู้เสพ 2 คน และผู้ค้า 1 คน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ที่เข้าร่วมในโครงการทราบถึงคุณประโยชน์ของกระบวนการ และมั่นใจในตัว วิทยากรกระบวนการ รวมทั้งความสมบูรณ์แบบในการทำความเข้าใจของขั้นตอนการณรงค์ประชาสัมพันธ์ (ขั้นตอนที่ 5) ที่สะท้อนถึงการทำหน้าที่ได้อย่างดีของคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง ที่สามารถสื่อสารให้ สมาชิกในกลุ่มเชื่อใจในกระบวนการที่จะไม่นำบุคคลที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดไปดำเนินการทางกฎหมาย “ถ้าเราไม่ช่วยกันเขียน ปัญหามันจะหมดมัย” (เกษร บัวเผือก, สัมภาษณ์,19 พ.ย.2556)

“ขั้นตอนที่ 6 ของที่นี้ง่ายมากเลย หย่อนเป๊าะๆ ไม่มีขัดแย้งกันเลย(รัชช ชะนะ, สัมภาษณ์,9 ต.ค. 2556)

การที่ชุมชนและวิทยากรกระบวนการจะก้าวเดินมาจนถึงขั้นตอนนี้ได้นั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจาก ขั้นตอนที่ 4 ซึ่งวิทยากรกระบวนการอธิบายจนกระทั่งแกนนำของชุมชนเข้าใจว่าเพราะเหตุใดจึงต้องดำเนินการ ตามหลักการ และขั้นตอนเช่นนี้ รวมทั้งสัมพันธ์เชื่อมโยงกับขั้นตอนที่ 5 ที่ชาวบ้านซึ่งไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วม ในขั้นตอนที่ 4 เข้าถึงความเคลื่อนไหวของโครงการ และเกิดความเข้าใจผ่านการณรงค์ประชาสัมพันธ์กันเอง ในชุมชน จนกระทั่งรวมตัวกันเป็นเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งกว่า 85 ครัวเรือนได้

การใช้แนวทางสันติวิธีโดยมีบุคคลภายนอกชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยในฐานะที่เป็นวิทยากร กระบวนการเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับขั้นตอนนี้ เพราะหากคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง ประชานชุมชน และ ชาวบ้านขาดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับหลักการ และวัตถุประสงค์แล้ว จะทำให้ขั้นตอนที่ 6 นี้เกิด ปัญหาขึ้นได้ กล่าวคือ การเขียนรายชื่อผู้เสพ ผู้ค้า หรือผู้ที่ชาวบ้านสงสัยในพฤติกรรมนั้น หากขาดความเข้าใจ และเชื่อมั่นในกระบวนการแล้ว ชาวบ้านจะไม่กล้าชื่อรายชื่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ไม่เปิดใจอย่างเต็มที่ สำหรับการเปิดเผยข้อมูลต่อชุมชน หรือไม่ต้องการเข้าร่วมในขั้นตอนดังกล่าว ในทางกลับกัน หากแกนนำของ ชุมชนเข้าใจแล้ว จะเกิดการทำความเข้าใจและมีการสื่อสารซึ่งกันและกัน จนกรรมการฯ บางส่วนที่เดิมยังไม่ เข้าใจ หรือลังเลถึงผลจากการปฏิบัติขั้นตอนนี้เข้ามามีส่วนร่วมได้ครบทุกคน และเป็นไปด้วยความเต็มใจ “ถ้าไปใส่ว่าค่าเลยมันตั้งไปรีเปลา ไปปรักปรำเค้ารีเปลา ลดความตึงตังนี้มา เดี่ยวต้องไปเผชิญกับ พ่อแม่เขา ลดแล้วเอามาใส่สงสัยบ้างก็ได้” (รัชช ชะนะ, สัมภาษณ์,9 ต.ค.2556)

“ถ้าป้องกันลูกคุณแล้วไม่ลงชื่อเนี่ย มันไม่ไฉนนะ ต้องรับผิดชอบทุกคนว่าผิดหรือไม่ผิด ถ้าพบว่าลูกคุณผิด คุณก็ต้องยอมรับว่าลูกคุณผิด อย่าไปกันเอาไว้ ไม่เอา พูดยกันตรงๆ(บุญเชิด บุญยัง, สัมภาษณ์,20 พ.ย.2556)

ขั้นตอนที่ 7 รับรองครัวเรือนปลอดภัยยาเสพติด (เวทีประชาคมครั้งที่ 3)

ผลจากการคัดแยกบุคคลผู้ที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด จะทำให้ชุมชนทราบถึงสถานการณ์ปัญหาของชุมชน และสามารถนำไปสู่การดำเนินงานขั้นตอนต่อไปได้ ซึ่งวิทยากรกระบวนการ และชุมชน จะทำการนัดหมายกัน เพื่อกำหนดวันที่ในการทำเวทีประชาคมครั้งที่ 3 ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อรับรองครัวเรือนที่ไม่มีชื่อในขั้นตอนที่ 6 ให้เป็นครัวเรือนปลอดภัยยาเสพติด อันเป็นการรับรองว่าครัวเรือนนั้น ๆ ไม่มีพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดอย่างแท้จริง วิทยากรกระบวนการจะเป็นผู้สอบถามกรรมการทุกคนในเครือข่ายชุมชนว่า ครัวเรือนของกรรมการเอง และครัวเรือนที่อยู่ใน กลุ่มซึ่งกรรมการคนนั้น ๆ สอดส่องดูแล อยู่ นั้น มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดหรือไม่ โดยการอ่านชื่อสมาชิกเป็นรายครัวเรือน หาก กรรมการผู้นั้นเห็นว่าครัวเรือนที่อยู่ใน กลุ่มเฝ้าระวังของตนไม่มีพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเลย ก็จะยกมือรับรองให้แก่ครัวเรือน นั้น จากนั้น วิทยากรกระบวนการได้ สอบถาม กรรมการ คนอื่นในที่ประชุมว่าจะรับรอง แต่ละครัวเรือนในกลุ่ม เฝ้าระวังที่นำโดยกรรมการคนดังกล่าวหรือไม่ เพื่อให้มีการตรวจสอบซึ่งกันและกันและกัน ในชุมชน จนเกิดความมั่นใจว่าแต่ละครัวเรือนที่อยู่ในกลุ่มเฝ้าระวังล้วนปลอดภัยจากยาเสพติด โดยในเวทีประชาคมครั้งนี้หากเครือข่ายใดที่หัวหน้ากลุ่ม หรือตัวกรรมการเองไม่สามารถเข้าร่วมประชุมยกมือรับรองครัวเรือนได้ จะต้องส่งบุคคลในครัวเรือน หรือสมาชิกที่อยู่ในกลุ่มเฝ้าระวังของตนเองมาประชุมแทน ทั้งนี้ หากกลุ่มใดไม่มีตัวแทนคนใดเข้าร่วมประชุมเลย ก็จะไม่มียกมือรับรองครัวเรือนให้กับกลุ่มนั้นทั้งกลุ่ม และจะส่งผลถึงการไม่ได้รับมอบธงสัญลักษณ์ปลอดภัยจากยาเสพติดในขั้นตอนต่อไป

การรับรองครัวเรือนตามหลักการดังกล่าวข้างต้นถือเป็นการรับรองครัวเรือนในรูปแบบที่ถูกต้อง ซึ่งเรียกว่า “การรับรองครัวเรือนแบบ 2 ชั้น” กล่าวคือ ชั้นแรกเป็นการให้หัวหน้ากลุ่มแต่ละกลุ่มยกมือรับรองครัวเรือนต่าง ๆ ที่ตนเองดูแลอยู่เสียก่อน ส่วนในชั้นที่สองนั้น เป็นการให้กรรมการเครือข่ายอื่นทุกคนในที่ประชุมพิจารณายกมือรับรองครัวเรือนต่าง ๆ ในกลุ่มนั้น ๆ ทั้งนี้ วิทยากรกระบวนการจะแนะนำให้มีการถามคนหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้สังเกตการยกมือรับรองว่ากรรมการแต่ละคนยกมือให้ทั้งหมดหรือไม่ หากทุกคนยกมือให้ก็จะประกาศคำว่า “ผ่าน” เพื่อแสดงให้เห็นว่าครัวเรือนนั้น ๆ ผ่านการรับรองครัวเรือนแล้ว แต่หากมีกรรมการเพียงคนเดียวคนใดไม่ยกมือให้ ก็ถือว่าครัวเรือนนั้น ๆ ไม่ผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการในที่ประชุม อย่างไรก็ตาม โดยปกติแล้ว หลังจากขั้นตอนการคัดแยกผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดสิ้นสุดลง กรรมการแต่ละคนในคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งซึ่งทราบรายชื่อผู้เสพ ผู้ค้า และผู้ที่ถูกสงสัย ก็อาจใช้โอกาสที่อยู่ในช่วงก่อนที่จะเริ่มขั้นตอนที่ 7 เข้าไปพูดคุยกับคนกลุ่มดังกล่าว เพื่อให้รู้ตัวและปรับปรุงตนเองให้ลด ละ เลิกพฤติกรรม ขณะเดียวกัน ชาวบ้านคนอื่น ๆ ที่ไม่ได้เป็นคณะกรรมการฯ ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่ถูกคณะกรรมการฯ เขียนชื่อ หรือญาติพี่น้องผู้ที่ถูกเขียนชื่อ และแม้กระทั่งผู้ที่ยังไม่ทราบว่ารายชื่อที่คัดแยกนั้นมีตนเองรวมอยู่ด้วยหรือไม่ ก็สามารถมาดูรายชื่อได้ที่กรรมการผู้ที่ชุมชนมอบหมายความวางใจให้เก็บรายชื่ออันเป็นความลับของ

ชุมชนไว้ ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาถ้าหากรายชื่อที่คัดแยกไว้ในขั้นตอนที่ 6 จะไม่มีชื่อบุคคลที่ชาวบ้านคนอื่นผู้ไม่ได้เป็นคณะกรรมการฯ สงสัยว่ามีเสพ หรือค้ายาเสพติด ทั้งนี้ เนื่องจาก คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งเป็นเพียงคนส่วนน้อยของชุมชน ซึ่งอาจไม่รู้จักความเป็นไปของทุกคนในชุมชนได้ ดังนั้น ช่วงเวลาดังกล่าวจึงอาจเกิดการพูดคุยกันระหว่างชาวบ้านเกี่ยวกับบุคคลที่มีปัญหา แต่คณะกรรมการฯ ยังไม่ค้นพบพวกเขาเหล่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เสพ หรือผู้ค้าในชุมชนที่มีรายชื่อในการคัดแยกครั้งนี้ ซึ่งรู้ข้อมูลเป็นอย่างดีถึงบุคคลอื่น ๆ ที่ร่วมเสพ หรือร่วมค้ากับตน แต่กลับไม่ปรากฏ ภูชื่ออยู่ในสมุดลับของชุมชน จึงเกิดความต้องการที่จะเปิดเผยความลับให้คณะกรรมการฯ ทราบในช่วงก่อน หรือขณะที่ดำเนินขั้นตอนการรับรองครัวเรือน อันจะเป็นการประกาศให้ชุมชนได้รู้ว่ายังมีบุคคลอื่นที่เด็ดลอดสายตาของคณะกรรมการฯ ไปในขั้นตอนที่ 6 ซึ่งสมควรให้ชุมชนเข้าไปจัดการดูแลเพิ่มเติม

ผลจากการรับรองครัวเรือนปลอดภัยยาเสพติดของชุมชนเกาะล้าน (วันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ.2556) ได้เกิดกรณีที่คณะกรรมการฯ ไม่ยกมือรับรองให้กับบุคคลที่เขาสงสัยในพฤติกรรมเพิ่มเติมซึ่งไม่มีชื่อในการคัดแยกผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในขั้นตอนที่ 6 เช่นกัน โดยมีจำนวน 2 รายใน 2 ครัวเรือน ซึ่งในกรณีการค้นพบผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเพิ่มขึ้นในขั้นตอน ที่ 7 ในลักษณะดังกล่าว คณะกรรมการฯ จะนำรายชื่อ บุคคลทั้งสองจดบันทึกลงในสมุดลับของชุมชน เพื่อที่จะหาทางดำเนินการช่วยเหลือผู้ที่ยังมีปัญหาดต่อไป ขณะที่ครัวเรือนใดซึ่งชุมชนรับรองให้เป็นครัวเรือนที่ปลอดภัยจากยาเสพติดนั้น ทางคณะกรรมการฯ ก็จะมีการทำพิธีมอบธงสัญลักษณ์ในขั้นตอนต่อไป ซึ่งถือเป็นเครื่องยืนยันถึงความดีงามของสมาชิกในครัวเรือน

ฉะนั้น จึงสรุปได้ว่าภายหลังจากการปฏิบัติขั้นตอนที่ 7 แล้ว ชุมชนเกาะล้านมีผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด 28 รายใน 24 ครัวเรือน ซึ่งทั้ง 2 ครัวเรือนที่กรรมการชุมชนเข้มแข็งไม่ยกมือรับรองให้ก็มีได้แสดงถึงความไม่พอใจแต่อย่างใด เนื่องจากชุมชนมีการทำความเข้าใจให้ทราบถึงความหมายหรือเหตุผลที่กรรมการฯ ไม่ยกมือรับรองให้ กล่าวคือบุคคลทั้งสองไม่ได้กลายเป็นผู้เสพ หรือผู้ค้าไปโดยทันที เพียงแต่กรรมการฯ ยังไม่แน่ใจเท่านี้ว่ามีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดหรือไม่ อย่างไร จึงจำเป็นที่จะต้องจับตาพฤติกรรมต่อไป และให้กรรมการฯ พิจารณาในการยกมือรับรองให้ในการประชุมครั้งหน้า

“ที่ได้ชื่อมา 28 คนเนี่ย บางบ้านเขาก็มาพูดเหมือนกันว่าลูกของเขาไม่เป็นแบบนี้ละ เราก็เขียนสงสัยไว้ก่อน แล้วค่อยมาแก้ไข” (บุญเชิด บุญยิ่ง, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

การยกมือรับรองครัวเรือนถือเป็นกลวิธีที่สร้างความภาคภูมิใจให้แก่ครัวเรือนซึ่งสามารถควบคุมดูแลให้ลูกหลานของตนไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด หรือสามารถแก้ปัญหาที่มีอยู่เดิมให้หมดไปได้ มาตรการทางสังคมในลักษณะนี้ ยังเป็นการสร้างบรรยากาศของการให้เกียรติซึ่งกันและกันระหว่างชาวบ้าน ในทาง

ตรงกันข้าม หากชาวบ้านในเวทีประชาคมไม่ยกมือรับรองให้แก่ครัวเรือนใด ก็ แสดงให้เห็นถึงความไม่ยอมรับ หรือไม่ไว้ใจในพฤติกรรมนั่นเอง

เนื่องจากหลักคิดของการสร้างชุมชนเข้มแข็งเป็นกระบวนการที่เน้นทำงานเชิงคุณภาพ ดังนั้น การนิยามถึงปัญหาสาเหตุคิดทั้งในระดับชุมชน และระดับบุคคล จึงมุ่งไปที่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิดเจตนา และแนวโน้มของการพัฒนาตนเอง รวมทั้งการตัดสินใจของคนในชุมชนเอง มากกว่าการปฏิบัติตัวของบุคคลที่ชาวบ้านจับตามองอยู่ ณ เวลาใดเวลาหนึ่งอย่างผิวเผิน ด้วยเหตุนี้ การรับรองครัวเรือนจึง ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของคณะกรรมการฯ เป็นมติของชุมชนในการที่จะยกมือให้ครัวเรือน ใด ๆ โดยที่ไม่ต้องอาศัยหรือพึ่งพาสารตรวจสอบเชิงสถิติเป็นเครื่องยืนยันความบริสุทธิ์ ทั้งนี้ เป็นเพราะหลักการของกระบวนการ 9 ขั้นตอนนั้น ให้ความสำคัญกับการพิจารณาที่พฤติกรรมเป็นหลักไม่ใช่ตัวยา โดยที่วิทยากรกระบวนการก็ได้ให้ความรู้แก่ชาวบ้านตั้งแต่เริ่มดำเนินการในขั้นตอน ที่ 4 แล้วว่ายาเสพติดในความเป็นจริงนั้นมีอยู่หลายร้อยชนิด ซึ่งแม้แต่วิทยากรกระบวนการ หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจเองก็จดจำไม่ได้ว่ายาชนิดใดเป็นยาเสพติดบ้าง การยึดติดอยู่กับตัวยาที่เสพจึงไม่ใช่ทางออกของปัญหาที่ถูกต้อง ด้วยเหตุนี้ แนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันปัญหาเสพติดก็คือ การที่ชุมชนใช้ประโยชน์จากวิถีวัฒนธรรมซึ่งชาวบ้านมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน และพบปะไปมาหาสู่กันเป็นประจำในการสอดส่องดูแลพฤติกรรมการใช้ชีวิตเพื่อลงความเห็นถึงแนวโน้มของการยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด และสรุปจำนวนและบุคคลที่ต้องช่วยกันปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในครัวเรือนต่าง ๆ ผ่านเวทีการทำประชาคมรับรองครัวเรือนปลอดภัยยาเสพติด

จะเห็นได้ว่า ขั้นตอนที่ 7 หรือการรับรองครัวเรือนปลอดภัยยาเสพติด เป็นโอกาสที่ดีของชุมชนในการระดมการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน โดย ที่ผลจากการทำประชาคมดังกล่าว ก็ไม่จำกัดขอบเขตอยู่แค่ชาวบ้านที่มีตำแหน่งเป็นกรรมการฯ หรือหัวหน้ากลุ่ม เท่านั้น เพราะก่อนที่คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง หรือตัวแทนที่เข้าร่วมประชุมจะทำการยกมือรับรองให้ครัวเรือนต่าง ๆ ได้ นั้น เกิดจากการสอดส่องดูแลพฤติกรรมทุกวัน ตลอด 24 ชั่วโมงของกรรมการฯ ก่อนที่จะมารวมตัวกันปฏิบัติขั้นตอนที่ 7 ทำให้ชาวบ้านในครัวเรือนที่ไม่ได้เป็นกรรมการฯ ถูกตัดสิน หรือพิจารณาว่าจะได้รับธงสัญลักษณ์ปลอดภัยยาเสพติดหรือไม่ด้วย กล่าวคือ เป็นกลวิธีในการประยุกต์หลักประชาธิปไตยด้วยรูปแบบการใช้ตัวแทนเป็นปากเป็นเสียงแทนชาวบ้านส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งส่งผลให้การยกมือรับรองในขั้นตอนที่ 7 นี้ สามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงให้แก่ครัวเรือนที่อยู่ในโครงการแต่ไม่ได้เข้าร่วมประชุมได้

ภาพที่ 7 การยกมือรับรองครัวเรือนปลอดภัยจากยาเสพติด(วันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2556) โดยมี ร.ต.ต.ชวัช ชะนะ วิทยากรกระบวนการ(คนยื่นด้านขวา) เป็นผู้อ่านรายชื่อบุคคลที่เข้าร่วมโครงการ

นอกจากนี้ การรับรองครัวเรือนปลอดภัยยาเสพติดของชุมชนเกาะล้านยังแสดงให้เห็นว่า กระบวนการ สันติวิธีในการแก้ไขปัญหายาเสพติด(กระบวนการ 9 ขั้นตอน) ไม่ได้แบ่งแยกหรือสร้างความเหลื่อมล้ำระหว่าง ครัวเรือนที่ถูกสงฆ์-เสพ-ค้ายาเสพติดกับครัวเรือนที่ไม่ได้ถูกสงฆ์-เสพ-ค้ายาเสพติด และไม่ได้ลดทอนสิทธิใน การเป็นผู้นำชาวบ้านของครัวเรือนที่ถูกสงฆ์-เสพ-ค้ายาเสพติด เนื่องจากครัวเรือนของกรรมการชุมชนเข้มแข็ง ที่ถูกเขียนรายชื่อว่ายุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดในขั้นตอนที่ 6 ก็สามารถดำรงบทบาทในการลงความเห็นพิจารณาที่จะ ยกมือ หรือไม่ยกมือรับรองให้แก่ครัวเรือนต่าง ๆ ในกลุ่มของตน รวมทั้งครัวเรือนอื่น ๆ ในเครือข่ายชุมชน เข้มแข็งด้วย ซึ่งก็ยิ่งทำให้ชาวบ้านเห็นคุณค่า ความสำคัญ ของตนเอง และผู้อื่นในกระบวนการสร้างชุมชน เข้มแข็งที่สามารถเปลี่ยนแปลงชุมชนของตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาหน่วยงานราชการ ด้วยเหตุนี้ เหตุผลของ การแยกแยะพฤติกรรมของบุคคลในชุมชนผ่านกลวิธีในขั้นตอนที่ 6 และ 7 จึงไม่ได้เป็นไปเพื่อแบ่งแยก ระหว่างคนดีกับคนไม่ดี แต่เป็นการแยกแยะเพื่อให้ทราบปัญหา และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุด ความน่าสนใจของเวทีประชาคมครั้งนี้ยังอยู่ตรงที่การทำหน้าที่ของวิทยากรกระบวนการในฐานะพี่เลี้ยง คอยให้คำแนะนำแนวทางการพัฒนาชุมชนเกาะล้านและการแก้ไขปัญหายาเสพติดในอนาคต โดยวิทยากร กระบวนการที่เข้าร่วมประชุมในขั้นตอนนี้ (ได้แก่ ร.ต.ต.วิทยา จันท์ศิริ ร.ต.ต.ชวัช ชะนะ นายศานิต พงษ์พิทักษ์ น.ส.รุ่งนภา วิมลเทียน น.ส.โชติกา สีแสง นายวิรัตน์ จ้อยจินดา และนางกัญญารัตน์ พลเยี่ยม) ได้แนะนำให้ คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งเกาะล้านจัดหาสถานที่เพื่อเตรียมรองรับการดูงานของชุมชนอื่น โดยเฉพาะการดูงาน ในขั้นตอนที่ 4 และ 6 เนื่องจากปัจจุบันชุมชนเกาะล้านใช้บ้านของนายบุญเชิด บุญยิ่ง(ประธานชุมชน) เป็นสถานที่

ประชุม ซึ่งพื้นที่ไม่กว้างขวางเพียงพอที่จะจัดเป็นสถานที่รองรับคณะศึกษาดูงาน นอกจากนั้น ในช่วงท้ายของการปฏิบัติขั้นตอนที่ 7 วิทยากรกระบวนการแนะนำถึงวิธีการรับสมัครเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพิ่มเติมว่าควรทำอย่างไร เพื่อให้คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งเข้าถึงหลักการสำคัญ โดยให้แนวคิดแก่คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งว่าควรคัดกรองเฉพาะชาวบ้านซึ่งมีความสมัครใจอย่างแท้จริงเป็นฝ่ายเข้ามาสมัคร แทนที่จะให้คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งชักชวน หรืออ้อนวอนให้ชาวบ้านที่เหลือเข้าร่วมเครือข่าย ซึ่งอาจส่งผลให้ไม่เกิดพลัง หรือเกิดความต้องการแท้จริงในการเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง

วิทยากรกระบวนการนำโดย ร.ต.ต.วิทยา จันท์ศิริ ยังอธิบายเน้นย้ำให้คณะกรรมการฯ เห็นถึงความแตกต่างระหว่างแนวคิดราชการเข้มแข็ง กับชุมชนเข้มแข็ง และแนะนำให้ชุมชนจัดทำหนังสือขอโอกาสจากราชการให้ชุมชนใช้กระบวนการสันติวิธี โดยยกเว้นการเข้ามาปราบปรามจับกุม และใช้วิธีทางกฎหมายกับครัวเรือนที่สมัครเข้าร่วมโครงการ รวมทั้งการทำงานของคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งที่ต้องยึดแนวทางการใช้มาตรการทางสังคม ต่อมาจึงกล่าวถึงขั้นตอนต่อไปเพื่อให้ทราบความเชื่อมโยงระหว่างขั้นตอนในวันนี้กับสิ่งที่จะต้องดำเนินการต่อไป และเข้าใจถึงกระบวนการสันติวิธีอย่างแท้จริง

“เรามีกติกาอยู่แล้วว่า 28 รายเนี่ย เราจะไม่มีไปทำอะไรเขา ให้เขาสมัครใจดละเลิกเอง แล้วเราจะดูแลพฤติกรรมเขา อันนี้เราเรียกว่าควบคุมพฤติกรรมแต่ไม่ควบคุมตัว” (วิทยา จันท์ศิริ, สังเกตการณ์, 8 ต.ค. 2556)

นอกจากนั้น ในช่วงท้ายของเวทีของขั้นตอนที่ 7 นี้ วิทยากรกระบวนการยังกระตุ้นให้ชาวบ้านบริจาคเงินเพิ่มเติมเข้ากองทุนยาเสพติดที่ได้จัดตั้งขึ้นแล้วในช่วงที่ดำเนินการขั้นตอนที่ 6 อีกด้วย ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ที่วิทยากรกระบวนการถ่ายทอดให้แก่ชาวบ้านของชุมชนเกาะล้านล้วนเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน และส่งผลสนับสนุนต่อโอกาสความสำเร็จของการขับเคลื่อนงานในขั้นตอนต่อ ๆ ไป

ภาพที่ 8 วิทยากรกระบวนการอธิบายถึงขั้นตอนที่ 8 โดยแสดงให้เห็นตัวอย่างธงสัญลักษณ์ปลอดภัยยาเสพติด

ขั้นตอนที่ 8 ใช้มาตรการทางสังคม

หลังจากที่มีการรับรองครัวเรือน ปลอดภัยจากยาเสพติด ในชุมชนครั้งแรกแล้วนั้น เครือข่าย ชุมชนเข้มแข็ง จะมีวิธีสร้างแรงกระตุ้นให้ครอบครัวที่ไม่มีผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดรักษาภาพที่ดีต่อไป และจงใจให้ผู้เสพและผู้ค้าสามารถเลิกพฤติกรรมได้ โดย ที่นำจุดแข็งของวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีความเอื้ออาทรต่อกัน ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดสนิทสนมกันระหว่างชาวบ้าน รวมทั้งลักษณะนิสัยของคนไทยที่มีความระแวดระวังความรู้สึกหรือความคิดที่ผู้อื่นมีต่อตนเอง เพื่อให้คนในชุมชนเดียวกัน ผู้นำธรรมชาติ รวมทั้ง คณะกรรมการ ฯ ไปใช้เป็น มาตรการทางสังคม ด้วยการ โน้มน้ำใจ ชักชวน ตักเตือน พุดจาให้กำลังใจ ไปเยี่ยมเยียนที่บ้าน ฝ้าสังเกต และดูแล ซึ่งกันและกันบนพื้นฐานของการให้อภัย ให้โอกาสในการกลับตัวกลับใจ และโอกาสในการพัฒนาตนเอง จนสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น

กรณีที่เป็นผู้เสพชุมชนก็จะให้บุคคลเหล่านี้ได้มีโอกาสคิดทบทวน และปรับเปลี่ยนตนเองเสียใหม่ โดย เสร็จจากพูดคุยกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องไม่ให้จับกุม หรือดำเนินการทางกฎหมาย แต่ให้อาศัยอยู่ในชุมชนต่อไปและพยายามเลิกยาเสพติดด้วยความสมัครใจ และความตั้งใจมุ่งมั่นของตนเอง ทั้งนี้ หากผู้เสพมีการติด ยาเสพติดอย่างรุนแรง หรือร้องขอที่จะใช้สถานพยาบาลเป็นทางออกให้ตนเลิกพฤติกรรม ก็อาจให้เข้าสู่ กระบวนการบำบัดตามความจำเป็น และความเหมาะสมของแต่ละรายไป แต่หลักการของขั้นตอนนี้คือ การที่ ชุมชนมีบทบาทในการสอดส่องดูแลช่วยเหลือให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และใช้มาตรการในการแก้ปัญหา ที่อาศัยความสัมพันธ์อันเหนียวแน่นระหว่างคนในชุมชน และการพูดคุย /ปฏิบัติที่ดีต่อกันเป็นจิตวิทยาที่เอื้อให้ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดมีกำลังใจ หรือเปลี่ยนใจจนกระทั่งหันหลังให้กับยาเสพติด จึงกล่าวได้ว่าเป็นระบบ “ควบคุมพฤติกรรม แต่ไม่ควบคุมตัว” ซึ่งหัวใจสำคัญของการช่วยเหลือผู้เสพก็คือ การบำบัด โดยชุมชนผ่าน บรรยากาศความร่วมมือ กันอย่างสร้างสรรค์ในชุมชนและ ความอบอุ่นใน ครอบครัว โดยไม่ต้องใช้ความรุนแรง เข้าแก้ไขปัญหาแต่อย่างใด

ซึ่งการใช้มาตรการทางสังคมมาใช้ในกระบวนการ 9 ขั้นตอนนี้ ยังมีรูปแบบที่แตกต่างกันไปตาม สภาพความพร้อม หรือทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในชุมชน และไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดก็ตาม ถือเป็นการเปิดช่องทาง ให้ผู้เสพเกิดการปรับเปลี่ยนความคิด หรือกลับใจ อันจะนำไปสู่การเลิกเสพยาเสพติดได้ยั่งยืนอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม ในระหว่าง หรือก่อนที่ชุมชนจะดำเนินการให้อภัย และให้โอกาสผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองนั้น องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดอีกประการหนึ่งของขั้นตอนนี้ 8 นี้ก็คือ การ มอบธงอันเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงการ ปลอดภัยจากยาเสพติดให้แก่ครัวเรือนที่ ชาวบ้าน และคณะกรรมการ ฯ ยกมือรับรองครัวเรือนให้ว่าปลอดภัยจากยาเสพติด หรือสามารถควบคุมพฤติกรรมผู้เสพ -ผู้ค้าของครอบครัว ตนเองได้ในขั้นตอนที่ 7 ที่ผ่านมา ทั้งนี้ เพื่อเป็นการยกย่องชมเชย และส่งเสริมให้ครัวเรือนดังกล่าวทำความดี

อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังถือเป็นวิธีการทางจิตวิทยาที่ทำให้ครัวเรือนต่าง ๆ ในเครือข่ายชุมชน พยายามกระตุ้นให้ชาวบ้านที่อยู่ในเครือข่ายเฝ้าระวัง เลิกจากการเป็นผู้เสพ-ผู้ค้า เพราะหลังจากที่วิทยากรกระบวนการ และชาวบ้านร่วมกันจัดพิธีมอบธงฯ ไปแล้วนั้น จะทำให้เกิดความรู้สึกที่แตกต่างกันระหว่างผู้ที่ได้รับธง กับผู้ที่ไม่ได้รับธง รวมทั้งมีความเป็นไปได้สูงซึ่งชาวบ้าน และครัวเรือนที่ไม่ได้ธง จะถูกนิทา หรือพูดถึงในลักษณะปากต่อปากของการที่ครัวเรือนนั้น ๆ ไม่ได้รับมอบธงเสมอเหมือนกับชาวบ้านคนอื่น นอกจากนี้ การมอบธงฯ ยังสร้างแรงจูงใจให้ แก่ครอบครัวที่ยังไม่ได้ร่วมการ แก้ไขปัญหาเสพติดตาม แนวทางสันติวิธี หันมาเข้าร่วมเป็นสมาชิกกับเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งซึ่งจะมีสิทธิ์ได้ธงฯ หากได้รับการยกมือรับรองอีกด้วย

เนื่องจากธงฯ ที่มอบให้แก่ครัวเรือนใด ๆ จะมีอายุแค่ 1 เดือนเท่านั้น นั่นหมายความว่า ชาวบ้านจะต้องดูแลควบคุมสมาชิกในครอบครัวของตนอย่างเข้มข้นต่อเนื่อง เพราะในขั้นตอนที่ 9 ซึ่งชุมชนจะต้องรับรองครัวเรือนต่อเนื่องทุกเดือนนับจากนี้ไป หากครัวเรือนใดไม่ได้รับความไว้วางใจ หรือคณะกรรมการฯ ไม่ยกมือรับรองให้ โดยหลักการแล้วชุมชนจะ ถูกยึดธงฯ คืน ซึ่งวิธีการปฏิบัติเช่นนี้ เป็นกลวิธี อันแยบยลซึ่งช่วยให้ชาวบ้านที่กลัวเสียหน้า และกลัวจะถูกเพื่อนบ้านตำหนินินทา ต้องทำทุกวิถีทางเพื่อป้องกันให้ครอบครัวของตนเองหลีกเลี่ยงปัญหาเสพติดตลอดเวลา

สำหรับวิทยากรกระบวนการเองก็จะต้องให้ข้อมูล/แนวคิดแก่ชาวบ้านถึงความสำคัญของกลวิธีต่าง ๆ ที่แฝงไว้ในขั้นตอนนี้ และประสานงานในยามที่ชุมชนจัดพิธีมอบธงสัญลักษณ์ครัวเรือนปลอดภัยยาเสพติด ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะมีการเชิญเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการ ผู้บริหารส่วนท้องถิ่น หรือบุคคลที่ชาวบ้านให้ความเคารพเลื่อมใสมาเป็นประธานในพิธี ไม่ว่าจะเป็นนายอำเภอ ผู้บริหารของ ปปส. นายกองกำกับการบริหารส่วนตำบล พัฒนาการอำเภอ ผู้กำกับสถานีตำรวจภูธร เป็นต้น

“แต่ธงที่ท่านจะรับเนี่ยมันมีนัยสำคัญ ก็คือมีอายุแค่ 30 วัน ทุก 30 วันเนี่ย คณะกรรมการจะต้องมานั่งตรวจสอบกันด้วยการรับรองครัวเรือนว่ายังรักษาสถานภาพแชมป์ไว้ได้มั๊ย แล้วใน 28 ครัวเรือนเนี่ย ถ้ามีครัวเรือนใดได้รับการรับรองให้ผ่านจากคณะกรรมการ ก็จะมีการมอบธงให้กับครัวเรือนนั้น ส่วนครัวเรือนไหนที่ฟุ้งนี้ได้รับธงไปแล้ว แต่วันที่ 20 เดือนหน้าคณะกรรมการไม่รับรองให้ เราก็จะขอมติให้ไปขอธงคืน” (सानิต พงษ์พิทักษ์, สังเกตการณ์, 19 พ.ย. 2556)

ชุมชนเกาะล้านจัดพิธีมอบธงขึ้นในวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 โดยมีนายธงชัย ไชยพรหม (ผู้อำนวยการ ปปส.ภาค 2) มาเป็นประธานในพิธี และเป็นผู้นำธงฯ วางบนพานหน้าพระบรมฉายาลักษณ์ให้ชาวบ้านขึ้นรับทีละครัวเรือน ทั้งนี้ วิทยากรกระบวนการได้อภิปรายการด้วยการนำธงฯ จาก ปปส.ส่วนกลางมาให้โดยชุมชนไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ซึ่งการจัดงานในวันนี้เกิดขึ้นพร้อมกับวาระที่เมืองพัทยานัดหมายทางชุมชนเพื่อเยี่ยมเยียน และมอบธงให้แก่ชาวบ้าน ทำให้ภาพของงานในวันนี้มีสีสัน เนื่องจากมีชาวบ้านจำนวนกว่า 100 คนร่วมพิธี อีกทั้งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้บริหารของ ปปส.ภาค 2 และวิทยากรกระบวนการ

มาเป็นสักขีพยาน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของเมืองพัทยาซึ่งเดินทางมาจัดบริการประชาชน และขายสินค้า นอกจากนี้ ทางวิทยากรกระบวนการยังนำป้ายไวนิลเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยสันติวิธีมาแสดงในงานด้วย

ภาพที่ 9 และ 10 (ภาพซ้าย) การจัดเวทีสำหรับมอบธง โดยมีพระบรมฉายาลักษณ์ และพานที่ใช้วางธงฯ (ภาพขวา) สมาชิกของเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเกาะล้านที่เข้าร่วมในพิธีมอบธง (วันที่ 20 พ.ย. 2556)

อย่างไรก็ตาม ผลลัพธ์ของการใช้มาตรการทางสังคมได้เกิดขึ้นตั้งแต่ยังไม่จัดพิธีการมอบธง เนื่องจากกระแสตอบรับของครัวเรือนที่ไม่ผ่านการรับรองครัวเรือนปลอดภัยยาเสพติดในขั้นตอนที่ 7 ที่ทราบว่าตนเองจะไม่ได้เข้ารับธงฯ ในพิธีซึ่งชุมชนกำลังจะจัดขึ้นนั้น ทำให้ผู้เสพในครัวเรือนละอายใจ และเกิดการปรับปรุงพฤติกรรมของตนเองจนสามารถเลิกยาเสพติดได้ นอกจากนี้ ยังมีชาวบ้านที่ต้องการสมัครเข้าร่วมเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพิ่มขึ้นอีกจำนวนหนึ่ง

“เราก็เตือนเรื่อยล่ำว่าถ้าตำรวจเขามาเราไม่รับผิดชอบนะ ถ้าคุณเลิกได้เนี่ย เวลาทำมาหากินก็ไม่ต้องไปหลบเลี่ยง แม้กระทั่งลูกชายผมเนี่ย บอกตรง ๆ ว่าคุณกัญชา แต่เขาก็มาบอกกับผม พ่อ ผมไม่เอาแล้ว ผมหยุดแล้ว ผมไม่ได้รับธง ผมก็อายเขาอย่างเนี่ย ก็มีสวนอย่างนี้เกี่ยวข้องกับคำว่าบุญเชิด บุญยิ่ง, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

“ถึงตอนนี้เรายังไม่มอบธง แต่ถามว่าพอใจมั๊ย ผมพอใจ คือเป็นความสำเร็จในชีวิตผม อย่างน้อยลูก ๆ หลาน ๆ ก็เข้ามาบอกว่าผมหยุดแล้วนะ ที่เข้ามาบอกก็ 0 กว่าคนแล้ว”(บุญเชิด บุญยิ่ง, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

ภาพที่ 11 และ 12 ตัวอย่างสื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับแนวทางสันติวิธีที่แสดงในพิธีมอบธงปลอดภัยสุขภาพเสพติด

ขั้นตอนที่ 9 รักษาสถานะชุมชนเข้มแข็ง (เวทีประชาคมต่อเนื่องทุก ๆ 30 วัน)

ขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการ 9 ขั้นตอน คือการรักษาสถานะชุมชนเข้มแข็ง เป็นการดำเนินงานของชุมชนที่ต่อเนื่องด้วยการรับรองครัวเรือนปลอดภัยจากยาเสพติดทุก ๆ เดือน และไม่มีกำหนดว่าชุมชนต้องหยุดทำขั้นตอนที่ 9 นี้เมื่อใด โดยแตกต่างจากหลายขั้นตอนที่ผ่านมาซึ่งสามารถดำเนินการเสร็จสิ้นภายในวันเดียว ทั้งนี้ เนื่องจากการรักษาสถานะชุมชนเข้มแข็งนั้น คณะกรรมการฯ ต้องมาประชุมรับรองครัวเรือนกันอย่างสม่ำเสมอ เป็นการขยับยั้งปัญหาไม่ให้ผู้เสพ-ผู้ค้าหันกลับไปมีพฤติกรรมที่สร้างปัญหาให้กับชุมชนอีก อันเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่แตกต่างจากที่ชุมชนเคยปฏิบัติมา

หากสิ่งที่ยึดความยั่งยืนในพัฒนาการของชุมชนนั้นอยู่ตรงการที่ชาวบ้านมีการทำกิจกรรมที่สามารถแก้ไขปัญหาของเขาเองได้โดยต่อเนื่อง ดูเหมือนจะสอดคล้องและชัดเจนกับขั้นตอนสุดท้ายของการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยกระบวนการ 9 ขั้นตอนนี้ เพราะถ้าหากชุมชนมีการปฏิบัติในขั้นตอนนี้ จะเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการชุมชนเข้มแข็ง และการแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้านเป้าหมายไม่ใช่การแก้ไขปัญหาระยะสั้นในลักษณะ โครงการที่มีระยะเวลากำหนด นอกจากนั้น การที่ชุมชนได้มีโอกาสประชุมร่วมกันเพื่อการดังกล่าวข้างต้น เป็นการป้องกันไม่ให้เกิดผู้เสพ-ผู้ค้ารายใหม่เพิ่มขึ้นอีก รวมทั้งการรับรองครัวเรือนจะทำให้ชุมชนได้รู้ถึงสถานการณ์ยาเสพติดในปัจจุบันของชุมชน อีกทั้งยังถือเป็นแนวทางการคงไว้ซึ่งความสามัคคีร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านอย่างต่อเนื่องในการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาของชุมชนโดยคนในชุมชนเอง

นอกจากนั้น การรับรองครัวเรือนหลังจากมอบธงฯ ไปแล้วนั้น ทำให้คณะกรรมการฯ มีโอกาสได้รับรู้รับฟังหลักการ และแนวทางการดำเนินงานในลักษณะที่ตอกย้ำย้ำเตือนอยู่เป็นระยะ ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่แน่นชัดมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นโอกาสที่ชาวบ้านคนใหม่ ๆ ซึ่งยังไม่เคยเข้ามาประชุมในเวที (อาจมาประชุมแทนกรรมการฯ ที่ติดธุระ) รวมทั้งชาวบ้านที่ไม่ได้มาร่วมรับธงฯ ในพิธีมอบธงฯ มีโอกาสมากขึ้นในการพัฒนาตนเองจนกระทั่งได้รับความไว้วางใจให้ครอบครองธงฯ และได้ทราบถึงลักษณะการทำงานของกระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยสันติวิธีผ่านกระบวนการเรียนรู้ในเวทีประชาคม ที่มีทั้งการบรรยายให้ความรู้โดยกรรมการฯ หรือผู้นำชุมชนซึ่งมีความเข้าใจในหลักการมากกว่าชาวบ้านคนอื่น ๆ มีการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน มีการตั้งคำถามและค้นหาคำตอบร่วมกันในประเด็นที่ยังเป็นข้อสงสัยของที่ประชุม ตลอดจนมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ในช่วงเวลาหนึ่งเดือนที่ผ่านมา

การรักษาสถานภาพชุมชนเข้มแข็งถือเป็นอีกกลุ่บายหนึ่งของกระบวนการ 9 ขั้นตอน ที่ให้ชาวบ้านในชุมชนได้มีโอกาสประชุมร่วมกัน และสม่ำเสมอทุกเดือน แต่สำหรับชุมชนที่มีการประชุมประจำเดือนนั้น การยกมือรับรองครัวเรือนปลอดภัยจากยาเสพติดในขั้นตอนนี้ ทำให้ชุมชนมีกิจกรรมหลักอันเป็นประโยชน์ต่อคนในชุมชน และครัวเรือนที่ยังเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เพิ่มขึ้นมากกว่าการนำประกาศจากทางการของ

ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้นำชุมชนมาบอกต่อให้กับชาวบ้าน หรือแจ้งข่าวสารข้อมูลทั่ว ๆ ไป อย่างไรก็ตาม ในกรณีของชุมชนที่ปกตินั้นไม่ค่อยได้ประชุมร่วมกัน การปฏิบัติขั้นตอนที่ 9 ซึ่งทำให้ชาวบ้านได้มาพบปะพูดคุย และเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำชุมชนสามารถสื่อสารทำความเข้าใจในเรื่องใด ๆ กับลูกบ้านได้ง่าย สะดวกรวดเร็ว และเกิดความเข้าใจยิ่งขึ้นกว่าการสื่อสารแบบปากต่อปาก หรือการใช้หอกระจายข่าว

การที่ชาวบ้านในแต่ละครอบครัวที่ในชีวิตประจำวันจะต้องทำมาหากินหารายได้จุนเจือปากท้องของตน อันจะต้องเผชิญอุปสรรคต่าง ๆ ระหว่างวันระหว่างเดือน มีโอกาสได้คุยกันจะทำให้เกิดการหยิบยกเอาประเด็นปัญหา เรื่องเล่า เหตุการณ์ รวมทั้งความเคลื่อนไหวของชุมชนและบุคคลต่าง ๆ ในชุมชนมาถกเถียง และหาทางออกร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่การขยายมิติการพัฒนาที่มากกว่าการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า อาทิ เรื่องอาชีพ การศึกษา สิ่งแวดล้อม สุขภาพ ฯลฯ ปรากฏการณ์นี้เองเป็นสิ่งที่กระบวนการ 9 ขั้นตอนมุ่งหวัง และถูกออกแบบมาให้เกิดขึ้นอีกประการหนึ่ง เพราะหากว่าชุมชนมีความเข้มแข็ง และเกิดความสามัคคีกันที่จะพัฒนาชุมชนร่วมกันแล้ว ผลของความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันจะส่งผลทำให้ปัญหาต่าง ๆ ถูกคลี่คลายได้ด้วยพลังของคนในชุมชน ความต่อเนื่องยั่งยืนของการดำเนินงาน ถือเป็นเรื่องสำคัญที่สุดเรื่องหนึ่งของกระบวนการแก้ไขปัญหา ขยายเสถียรภาพผ่านการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เพราะคงไม่มีประโยชน์อันใดกับการพัฒนาในเรื่องใดที่ต้องอาศัยระยะเวลาสำหรับการคลี่คลายปัญหา ขณะที่โครงการของภาครัฐที่เข้าไปในชุมชนมีห้วงเวลาจำกัดอยู่แค่เพียงนโยบายที่ถูกกำหนดให้ทำ หรือความตั้งใจของเจ้าหน้าที่เพียงเพื่อบรรลุความสำเร็จของหน่วยงาน ฉะนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีวิทยากรกระบวนการเข้ามาอำนวยความสะดวกให้เกิดพลังในชุมชน การแนะนำกระบวนการที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนเอง การให้ข้อมูลความรู้ที่จำเป็นสำหรับการตัดสินใจในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินงาน ตลอดจนการเข้ามารับฟังปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่าง ๆ ของการประชุมชาวบ้าน

โดยทั่วไปแล้ว การดำเนินงานในขั้นการรักษาสถานะชุมชนเข้มแข็งนั้น ขึ้นอยู่กับความพร้อมของวิทยากรกระบวนการว่าสามารถประสานภารกิจงานประจำของตนเอง และเดินทางไปร่วมประชุมกับชาวบ้านในแต่ละเดือนได้หรือไม่ ซึ่งที่ผ่านมาในชุมชนต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ใช้กระบวนการนี้ บางชุมชนมีวิทยากรกระบวนการเข้าร่วมประชุมกับชาวบ้านช่วงดำเนินการขั้นตอนที่ 9 เพียงบางเดือน แต่ชาวบ้านในบางชุมชนก็ดำเนินงานกันเองตั้งแต่ขั้นตอนที่ 9 ในเดือนแรกเป็นต้นไปโดยที่วิทยากรกระบวนการไม่ได้ลงพื้นที่เลยภายหลังพิธีกรรมอบรม ขณะที่ชุมชนเกาะล้านมีวิทยากรกระบวนการคอยติดตามความเคลื่อนไหว และพัฒนาการของชุมชนอยู่ตลอด จากการเก็บข้อมูลโดยวิธีการสังเกตการณ์ของนักวิจัยพบว่า การปฏิบัติขั้นตอนที่ 9 ทั้งสองครั้งคือในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2556 (ครั้งที่ 1) และเดือนมกราคม พ.ศ. 2557 (ครั้งที่ 2) วิทยากรกระบวนการนำโดย ร.ต.ต. วิชา จันทรศิริ ได้เข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งเกาะล้านด้วยการกำหนดเอาวันที่ 20 ของทุกเดือน (18.00 น.) เป็นวันประชุมในขั้นตอนที่ 9

การมีวิทยากรกระบวนการร่วมประชุมด้วยในขั้นตอนนี้ สร้างความแตกต่างอย่างชัดเจนเมื่อเปรียบเทียบกับกรณีที่ชาวบ้านประชุมกันเองเพียงฝ่ายเดียว เนื่องจากวิทยากรกระบวนการของเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งภาคตะวันออก และทีมยุทธศาสตร์ 3 ชั้น เป็นผู้ที่ผ่านมาประสบการณ์ในการทำงานกับชุมชนต่าง ๆ มาโดยตลอด มีความรู้ความเข้าใจในการป้องกันปัญหาสุขภาพเสฟติดมาไม่น้อยกว่า 10 ปี ตลอดจนความเชื่อมโยงกับปปส. และหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้าน /ชุมชนกองทุนแม่ของแผ่นดิน ทำให้สามารถนำเสนอเนื้อหาสาระหลากหลายที่จำเป็นต่อการยกระดับชุมชนเกาะล้านที่กำลังอยู่บนเส้นทางของการแก้ปัญหาตามแนวทางสันติวิธี

“ถ้าที่นี่เป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนเข้มแข็ง และต่อไปสมัครใจจะต่อยอดกองทุนแม่ ก็จะไปเรื่องกองทุนแม่ เรื่องยาเสฟติดก็ยิ่งทำเหมือนเดิม กองทุนแม่ไปทำอะไรก็ต้องรู้เรื่องกองทุนแม่ก่อน รู้ปรัชญา พระราชปณิธาน วิทยากรต้องมีความรู้และต้องไปอธิบายต่อ”

“พอไปกองทุนแม่ ไปสุดยอดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และจะไปต่อเรื่องอะไรก็ได้ ความสามัคคี การเกื้อกูลกันเป็นเศรษฐกิจพอเพียง การแก้ปัญหาเสฟติดโดยไม่ใช้เงินของภาคราชการก็เป็นการพอเพียง ลงทุนกันเองตั้งกองทุนยาเสฟติดก็คือพอเพียง คนละบาทคนละร้อย แล้วแต่ศรัทธา(วิชัช ชะนะ, สัมภาษณ์, 9 ต.ค.2556)

ทั้งนี้ มีประเด็นที่สะท้อนให้เห็นพัฒนาการของชุมชนอยู่อย่างหลากหลาย สิ่งที่เกิดขึ้นประการแรกอันเป็นผลจากการรักษาสถานะชุมชนเข้มแข็งก็คือ มีการรับสมัครสมาชิกเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพิ่มขึ้นอีกหลายกลุ่มเนื่องจากชาวบ้านมองเห็นคุณค่าของการแก้ไขปัญหาเสฟติดตามแนวทางสันติวิธี ซึ่งชาวบ้านเข้ามาสมัครเองด้วยความเต็มใจ โดยที่แกนนำชุมชนมิได้กระตุ้น หรือจูงใจแต่อย่างใด ในทางกลับกัน ชุมชนจะต้องที่จะรับสมัครสมาชิกใหม่อย่างค่อยเป็นค่อยไป เนื่องจากเห็นว่าโครงการนี้มีเจตนารมณ์ที่เน้นการแก้ไขปัญหาของชุมชนอย่างแท้จริงผ่านการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน และมีแนวทางการทำงานที่เน้นคุณภาพมากกว่าที่จะมุ่งให้เสร็จตามขั้นตอนต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว

“อีกคนหนึ่งที่เป็นหลานนะ อยากจะเข้ามานะ เมื่อสองวันที่แล้วเขาก็ถามว่าจะรับอีกมั๊ย” (น้อง คชเกตุ, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

“ตอนนี้ชาวบ้านก็รู้จักกันเยอะแล้ว ก็จะมาสมัคร แต่ผมก็ยังไม่รับ เพราะตอนนี้งานเรานั้นยังยุ่ง เพราะทำงานนี้มันต้องใช้เวลา” (บุญเชิด บุญยิ่ง, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

นอกจากนั้น การประชุมในขั้นตอนนี้ 9 ทั้งสองครั้งยังแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

พัฒนาการของชุมชนเกาะล้าน	ขั้นตอนที่ 9 # 1 (20 ธ.ค. 2556)	ขั้นตอนที่ 9 # 2 (20 ม.ค. 2557)
1. กรรมการฯ ที่เข้าร่วมประชุม	15 คน	21 คน
2. การรับสมาชิกเพิ่มเติม	4 กลุ่ม (19 ครั้วเรือน)	5 กลุ่ม (18 ครั้วเรือน)
3. การมีมติมอบธงฯ เพิ่มเติม	7 ครั้วเรือน	4 ครั้วเรือน
4. สรุปตัวเลขการรับรองครั้วเรือนของคณะกรรมการฯ	ผ่านการรับรอง 52 ครั้วเรือน โดยขาดการประชุม 2 กลุ่ม(10 ครั้วเรือน)	ผ่านการรับรอง 68 ครั้วเรือน (ไม่มีกลุ่มใดขาดการประชุม)
5. การเผยแพร่ข่าวสาร/ความรู้	นายบุญเชิด บุญยิ่งประกาศจะจัดพิธีครั้งใหญ่หากชาวบ้านมาสมัครเข้าร่วมเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งจำนวนมาก	วิทยากรกระบวนการแจ้งว่า เลขธิการ ปปส. จะมาดูความก้าวหน้าของชุมชน
6. การปรับรูปแบบการดำเนินงาน	ให้ชาวบ้านฝึกการสอบถามมติรับรองครั้วเรือนแทนวิทยากรกระบวนการ	วิทยากรฯ เสนอให้ตั้งชื่อกลุ่มที่ตอบสนองบริบทของชุมชน
7. การยกระดับสู่การเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนเข้มแข็งเกาะล้าน	การตั้งเครือข่ายกองทุนแม่ฯ อำเภอ บางละมุง โดยมีนายบุญเชิด บุญยิ่ง เป็นหนึ่งในกรรมการเครือข่ายฯ ซึ่งมีผลให้ชุมชนเกาะล้านต้องพัฒนาตนเองเป็นศูนย์เรียนรู้ฯ	มีการวางแผนที่จะใช้ทำหน้าบ้านเป็นที่ทำการศูนย์เรียนรู้
8. ความเข้าใจในแนวทางสันติวิธี	<ul style="list-style-type: none"> - มีการชี้แจงถึงการทำงานที่แยกส่วนกันระหว่างวิทยากรกระบวนการกับตำรวจชุดปราบปรามยาเสพติด - ตามหลักการแล้วครั้วเรือนที่ไม่มีตัวแทนเข้าประชุมต้องถูกยึดธงฯ คืน แต่สำหรับครั้งนี้ วิทยากรกระบวนการ เสนอให้ผ่อนผันเงื่อนไขนี้ไปก่อน 	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ที่มาประชุมแทนกรรมการฯ ต้องเป็นบุคคลในครั้วเรือน หรือสมาชิกของกลุ่มเท่านั้น - ผู้สพในเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง หากถูกตรวจพบสารเสพติดต้องยอมให้ถูกจับกุมไปก่อน แล้วทางคณะกรรมการฯ จึงจะประสานงานขอตัวคืนภายหลัง
9. ประเด็นอื่น ๆ	มีมติรับสมาชิกเพิ่มเติม แต่ยังไม่มีการรับรองครั้วเรือนสำหรับสมาชิกใหม่	กรรมการฯ ตกเถียงพูดคุยกันมากขึ้นกว่าการประชุมครั้งก่อน (วิทยากรฯ ไม่ได้พูดอยู่ฝ่ายเดียว)

จากประสบการณ์ของนักวิจัยซึ่งเคยเข้าร่วมในการประชุมรักษาสถานะชุมชนเข้มแข็งหลายชุมชนในจังหวัดต่าง ๆ ของภาคตะวันออก แต่ละแห่งล้วนมีกรรมการฯ เข้าร่วมประชุมไม่ครบทุกกลุ่ม เนื่องจากสาเหตุที่ต้องทำมาหากินบ้าง ติดธุระส่วนตัวบ้าง หรืออาจไม่ได้ให้ความสำคัญกับขั้นตอนนี้เท่าที่ควร แต่สำหรับชุมชนเกาะล้านนั้น จากการสังเกตการณ์ในขั้นตอนที่ 9 ในวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2557 ปรากฏว่ากรรมการฯ ทั้ง 17 กลุ่มเข้าร่วมประชุมเพื่อรับรองคร่าวเรือนปลอดภัยยาเสพติดครบ และยังมีชาวบ้านอีกจำนวนหนึ่งที่มาในวันนี้เพื่อสมัครเข้าเป็นสมาชิกของเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเกาะล้าน ซึ่งก็ทำให้คนเหล่านี้ได้เห็นบรรยากาศและแนวทางการทำงานของโครงการด้วย

ภาพที่ 13 การทำประชามติในขั้นตอนที่ 9 ครั้งที่ 2 โดยมีคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งมาร่วมครบทุกกลุ่ม

การสมัครสมาชิกกลุ่มเพิ่มเติมเข้าสู่เครือข่ายชุมชนเข้มแข็งในช่วงขั้นตอนที่ 9 นี้ ยังเป็นเครื่องชี้วัดถึงระดับความสำเร็จของโครงการด้วยว่าชาวบ้านในครัวเรือนใหม่ที่เข้าร่วม ผ่านการปลูกฝังความรู้ความเข้าใจมาก-น้อยแค่ไหน อย่างไร เนื่องจากขั้นตอนที่ 9 ของชุมชนเกาะล้านนั้นเป็นเวทีประชามติที่เกิดพัฒนาการขึ้นเป็นระยะเวลากว่า 5 เดือนแล้วหากนับจากการทำเวทีประชามติครั้งที่ 1 หรือขั้นตอนที่ 4 (เดือนสิงหาคม 2556) ดังนั้น ชาวบ้านที่ถูกหัวหน้ากลุ่มที่สมัครเป็นสมาชิกใหม่ของเครือข่ายฯ ชักชวนให้เข้ากลุ่ม จึงไม่ได้เป็นผู้ที่เพียงรับทราบในการเข้าร่วมโครงการ หรือยินยอมเป็นสมาชิกเพียงเพราะผู้ที่มาชักชวนมีความสนิทสนมกับตนเท่านั้น ซึ่งอาจแตกต่างจากในช่วงปฏิบัติขั้นตอนที่ 5 ซึ่งเกิดเหตุการณ์ที่หัวหน้ากลุ่มบางกลุ่มไม่สามารถหาสมาชิกได้ทันตามกำหนดเวลาที่จะเริ่มทำขั้นตอนที่ 6 จึงมีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ และชักชวนชาวบ้านให้เข้าร่วมเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งอย่างเร่งรีบ หรือไม่ค่อยมีคุณภาพมากนัก

จากการสัมภาษณ์สมาชิกของกลุ่มใหม่ที่เข้ามาสมัครในขั้นตอนที่ 9 โดยนักวิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ พบว่ามีการอธิบายถึงโครงการโดยละเอียดในลักษณะซึ่งผู้ที่ถูกชักชวนให้เข้าร่วมกลุ่ม สามารถเข้าใจ

ได้ว่าโครงการนี้มีวัตถุประสงค์อย่างไร และชุมชนมีแนวทางอย่างไรในการแก้ไขปัญหาเสพติดโดยสันติวิธี ด้วยการให้คำสัมภาษณ์ของ น.ส.อาจันต์ ช่วยชนะ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์แก่เพื่อนบ้านของตนเองให้เข้าร่วมเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเกาะล้าน

“ป้าจันต์ก็บอกว่าโครงการนี้เป็นโครงการของพระราชินีนะ ถ้าสมมติว่าลูกหลานเรา หรือสามีเราติดยา อย่าไปคิดว่าตัวเองเป็นคนร้ายนะ ยาน่ะเขาบำบัดได้ แล้วก็หายได้ เพราะบางคนติดแล้วอยากเลิก แต่กลัวเพื่อนว่ากลัวถูกประณาม คุณไม่ได้ฆ่าใคร แล้วคุณเลิกให้ได้มันก็ดีแล้ว”(อาจันต์ ช่วยชนะ, สัมภาษณ์ 22 ม.ค. 2557)

จะเห็นได้ว่าขั้นตอนที่ 9 อันเกิดขึ้นภายหลังพิธีการมอบธงฯ แล้ว เป็นโอกาสอันดีที่ชาวบ้านในครัวเรือนซึ่งยังลังเลใจที่จะเข้าร่วมกับชุมชนในการแก้ไขปัญหาเสพติดโดยสันติวิธีในช่วงแรก ได้ใช้เวลาตัดสินใจ และสมัครใจเข้าสู่เครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเกาะล้าน ทั้งนี้ แม้ชุมชนจะไม่ต้องประชาสัมพันธ์ใด ๆ ให้ชาวบ้านเข้ามาสมัครเป็นสมาชิก เนื่องจากหลายต่อหลายคนเห็นภาพความสำเร็จของโครงการนี้เป็นอย่างดี แต่แกนนำชุมชนมีวิธีการทำความเข้าใจกับชาวบ้านเป็นรายบุคคลในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เห็นข้อเสียของการที่ไม่ยอมเข้าร่วมโครงการ ซึ่งก็คือการส่งผลให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถดำเนินการจับกุมครัวเรือนของตนได้ โดยที่แกนนำชุมชนไม่สามารถช่วยเหลือได้ เนื่องจากไม่อยู่ในรายชื่อที่ชุมชนขอโอกาสจากทางการในการที่จะไม่จับกุมผู้เสพซึ่งเป็นสมาชิกของโครงการ ซึ่งแท้จริงการที่แกนนำชุมชนให้ข้อมูลแก่ชาวบ้านในลักษณะนี้จะไม่ใช่การช่วยให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง แต่ก็ทำให้ผู้ที่ยังไม่ได้สมัครเป็นสมาชิกฯ ทราบถึงสถานะของครัวเรือนต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งยังยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดที่จะถูกแยกแยะเป็นสองประเภทอย่างชัดเจน นั่นก็คือ ประเภทที่ทางการให้โอกาสในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยกระบวนการของชุมชนเอง กับประเภทที่ทางการจะต้องเข้ามาปราบปรามจับกุม หรือดำเนินการตามกฎหมาย

“ผมก็บอกว่าบ้านมึงเขาริยัง ถ้ายังไม่เข้าเนี่ยเกิดดีไม่ดีกูไม่รู้ละ ถ้าจะเข้ามาก็ต้องเป็นผู้นำ เป็นผู้นำก็ต้องหามาสีหลัง ผมชอบพูดตรง ๆ แล้วก็พูดแบบมึงกูอะไรแบบนี้..... อย่างมียายคนนึงอายุประมาณ 70 กว่า แกก็บอกว่า เอ๊ย กูก็ต้องหาบั้งแล้วโว้ย ก็ต้องหามาสีหลังหละ ผมก็บอกว่ายายก็ไปหามาซิ” (บุญเชิด บุญยัง, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานแก้ไขปัญหาเสพติดตามแนวทางสันติวิธีโดยการสร้างชุมชนเข้มแข็ง

เนื่องจากก่อนที่ชุมชนเกาะล้านจะเริ่มปฏิบัติโครงการ มีผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเมื่อเทียบกับประชากรเป็นจำนวนมาก อีกทั้งกลไกในการแก้ไขปัญหาโดยภาครัฐ และเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ไร้ประสิทธิภาพ ส่งผลให้ชาวบ้านในชุมชนนี้มีแรงจูงใจเป็นทุนเดิมสำหรับทางเลือกใหม่ของการจัดการกับปัญหาเสพติด การนำกระบวนการ 9 ขั้นตอนมานำเสนอโดยวิทยากรกระบวนการผ่านความเห็นชอบของผู้นำชุมชน จึงเป็นช่องทางที่ชาวบ้านเข้าถึงโอกาสที่จะปรับเปลี่ยน และควบคุมพฤติกรรมลูกหลานของตนเอง ทั้งนี้ ผลลัพธ์

ในทางตรงที่อาจประเมินอย่างชัดเจนก็คือ การเปลี่ยนแปลงของจำนวนผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด จำนวนผู้เสพที่สมัครใจเลิกพฤติกรรมด้วยการสมัครเข้าร่วมเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง รวมทั้งการมีจำนวนแกนนำชุมชนที่เพิ่มขึ้นอันเป็นผลจากการมีองค์กรของชุมชนเพื่อพึ่งพาตนเองแทนที่การรอคอยความช่วยเหลือจากภาครัฐ อย่างไรก็ตาม ยังมีประเด็นที่ค้นพบอีกหลายด้านซึ่งแสดงให้เห็นพัฒนาการของชุมชนทั้งทางตรง และทางอ้อมจากการนำรูปแบบแก้ปัญหาเสพติดตามแนวทางสันติวิธี โดยการสร้างชุมชนเข้มแข็ง(กระบวนการ 9 ขั้นตอน) มาใช้ในชุมชนเกาะล้าน โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การเปลี่ยนแนวคิด และวิธีปฏิบัติต่อหน่วยงานราชการ และสร้างรูปแบบการทำงานแบบบูรณาการ

เนื่องจากความล้มเหลวของโครงการ และผลลัพธ์ของการแก้ปัญหาในมิติต่าง ๆ ทำให้ผู้คนในเกาะล้านสูญเสียความศรัทธาที่มีต่อหน่วยงานราชการ และหน่วยงานท้องถิ่นเสียหมดสิ้น การพัฒนาชุมชนตลอดเวลาที่ผ่านมาอาศัยศักยภาพของคนในชุมชน การช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างชาวบ้าน รวมทั้งความสามารถของผู้นำชุมชนเป็นหลัก ดังจะเห็นได้จากการจัดการกับปัญหาเสพติดที่ชุมชนพยายามหลีกเลี่ยงที่จะติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจมาโดยตลอด

“เราประสานไปทาง ปปส. ไม่เกี่ยวกับตำรวจในพื้นที่..... ตำรวจในพื้นที่ก็มีนะครับ แต่เขาไม่ทำงาน”
(สรศักดิ์ ทองบงเพชร, สัมภาษณ์, 18 ต.ค. 2556)

แต่การดำเนินโครงการแก้ไขปัญหาเสพติดโดยสันติวิธี (กระบวนการ 9 ขั้นตอน) นั้น ภารกิจของวิทยากรกระบวนการมีส่วนอย่างมาก ที่ช่วยหนุนเสริมให้เกิดการปรับเปลี่ยนแนวคิดในเรื่องความสัมพันธ์กับหน่วยงานราชการ โดยสร้างแนวคิดให้ชุมชนทำงานควบคู่กับบทบาทของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการ ประเด็นนี้เป็นสิ่งที่รื้อถอนวิธีคิดของชาวบ้านซึ่งเกลียดหรือกลัวที่จะทำงานภายใต้ระบบ และบุคลากรของภาครัฐ ฉะนั้น การพึ่งพาตนเองในการแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนจึงไม่ใช่การปฏิเสธหน่วยงานภายนอกชุมชนโดยสิ้นเชิง แต่เป็นการดำเนินงานด้วยพลังของคนในพื้นที่เป็นหลักท่ามกลางความเข้าใจอันดีกับภาครัฐ หรืออย่างน้อยต้องมีให้แนวทางหรือนโยบายของทางการเป็นผลต่อกระบวนการของชุมชน

“เราก็บอกว่าอย่าไปต่อต้าน ต้องเดินกันนะชาช้าๆ คุณจะเป็นชาชวาหรือคุณจะเป็นชาช้า ราชการขานิง และภาคประชาชนขานิง ซึ่งเวทีที่ผ่านมาได้พูดไปแล้ว..... เราต้องเชื่อมกันให้ได้ เรียกว่าหาพวกอย่าหาศัตรู” (วิช ชะนะ, สัมภาษณ์, 9 ต.ค. 2556)

อีกทั้งในกระบวนการขับเคลื่อนงานไปสู่การพึ่งพาตนเองของชาวบ้านเกาะล้าน มีการประสานงานกับภาครัฐที่เกี่ยวข้องด้วย เนื่องจากชุมชนจำเป็นต้องยื่นหนังสือขอโอกาสให้ใช้ชุมชนบำบัดแทนที่การ

ปราบปรามจับกุมสมาชิกในเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง จึงเป็นแนวทางที่ช่วยกระชับความสัมพันธ์ และส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างชุมชนกับหน่วยงานราชการตลอดจนเป็นการปลูกฝังให้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการทำงานแบบบูรณาการที่ไม่สามารถฝ่าฟันปัญหาเสพติดได้เพียงลำพังชุมชนเองฝ่ายเดียว

ทั้งนี้ การทำงานแบบบูรณาการกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องก็สำเร็จลุล่วงไปได้ โดยที่อำเภอบางละมุง เมืองพัทยา รวมทั้งสถานีตำรวจภูธรเมืองพัทยาให้การยอมรับ โครงการ และการทำหน้าที่โดยชุมชนเองในการแก้ไขปัญหาเสพติด กล่าวคือ ภาคราชการยินดีที่จะรับมอบบัญชีรายชื่อครัวเรือนต่าง ๆ ที่อยู่ในเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเกาะล้าน ซึ่งเป็นสัญญาณที่ดีอันแสดงถึงความราบรื่นในการทำงานพึ่งพาตนเองของชุมชน โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนอยู่เบื้องหลังนั่นเอง

“ตอนนี้ทางเกาะล้านเองได้ทำหนังสือขอโอกาสไปทาง ปปส. เรียบร้อยแล้ว..... ท่าน ผอ. ปปส. ก็จะมีประกาศให้กับหน่วยงานภาครัฐของพื้นที่จังหวัดชลบุรีเลยว่า ครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการนี้จะใช้วิธีการของชุมชนบำบัด ก็คือการดูแลกันเองตามรายชื่อเหล่านี้ นอกเหนือจากครัวเรือนที่อยู่ในรายชื่อเหล่านี้ก็ให้ภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการไป” (อรยา ศรีวิชัย, สังเกตการณ์, 19 พ.ย. 2556)

การขับเคลื่อนงานตามแนวทางสันติวิธีของชุมชนเกาะล้านยังได้รับการสนับสนุนจาก ปปส. ภาค 2 ซึ่งแท้จริงแล้วก็เป็นหน่วยงานที่คอยส่งเสริมการทำงานของวิทยากรกระบวนการในเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดย ปปส. ภาค 2 เน้นให้เกิดความสำเร็จในเกาะล้านเป็นอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนทั่วไปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากเกาะล้านถือว่าอยู่ในพื้นที่ 50 หมู่บ้าน /ชุมชนที่มีปัญหาเสพติดแพร่ระบาดรุนแรง อีกทั้งยังมีสภาพภูมิประเทศที่ถูกห้อมล้อมด้วยทะเลซึ่งยาเสพติดสามารถขนถ่ายมาจำหน่ายได้ทุกจุดรอบเกาะ จึงเป็นพื้นที่ซึ่งสูงเสี่ยง และยากต่อการปราบปราม

“นโยบายปีนี้เราจะไม่เหวี่ยงแหแล้ว เพราะถ้าเหวี่ยงแหอย่างไร้ก็แก้ปัญหาไม่ได้ เราแยกเป็นพื้นที่ที่ต้องเฝ้าระวังสูงสุด เฝ้าระวังน้อย แบ่งเป็นพื้นที่ที่ต่าง ๆ แตกต่างกันไป” (อารีศักดิ์ เงินบำรุง, สัมภาษณ์ 20 พ.ย. 2556)

ซึ่งแม้ในกระบวนการที่ชุมชนเกาะล้านดำเนินการมาตั้งแต่ขั้นตอนที่ 1 ถึงขั้นตอนที่ 9 นั้น เจ้าหน้าที่ของ ปปส. ภาค 2 จะไม่ได้มีบทบาทเด่นเหมือนวิทยากรกระบวนการที่เป็นแกนหลักในการสร้างความรู้ความเข้าใจ และอำนวยความสะดวกให้ขั้นตอนต่าง ๆ ผ่านพ้นเป็นไปด้วยดี แต่ข้อมูล ข้อคิด คำแนะนำ ตลอดจนการกระตุ้นให้กำลังใจแก่ชาวบ้าน ถือเป็นประโยชน์ต่อชุมชนทั้งสิ้น นอกจากนี้ ปปส. ภาค 2 ยังเป็นหน่วยงานที่มีโอกาสมากที่สุดในการสนับสนุนกิจกรรม และโครงการแก้ไขปัญหาเสพติดด้วยรูปแบบต่าง ๆ ในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือด้านการประสานงานการจัดสัมมนาให้ความรู้ การสนับสนุนงบประมาณ การเข้าร่วมพิธีหรือเป็นสักขีพยานในฐานะแขกรับเชิญของชุมชน ฯลฯ

ซึ่งโดยปกติแล้ว ปปส.ภาค 2 จะไม่ได้ลงพื้นที่ดำเนินการเองในหมู่บ้าน /ชุมชนทุกแห่ง เนื่องจากมีบุคลากรไม่เพียงพอ และมีข้อจำกัดทางงบประมาณ แต่จะเข้าไปในบางแห่งซึ่งหน่วยงานราชการขอความช่วยเหลือเป็นกรณีไป ในทางตรงกันข้าม ชุมชนเกาะล้านกลับเป็นพื้นที่ที่ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ของ ปปส.ภาค 2 เจาะจงที่จะลงพื้นที่ด้วยตนเอง และหลาย ๆ ครั้ง จึงอาจเรียกได้ว่าเป็นชุมชนที่ให้ความสนใจ และให้การสนับสนุนเป็นพิเศษ ด้วยเหตุนี้เอง เวทีประชาคมต่าง ๆ ในกระบวนการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดตามแนวทางสันติวิธีของชุมชนเกาะล้านจึงเกิดภาพของการบูรณาการในลักษณะซึ่งเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการเข้ามาให้กำลังใจ ให้ข้อมูลความรู้ที่ถูกต้อง และเดินทางมาร่วมงานที่สำคัญของกระบวนการดังกล่าว ซึ่งแตกต่างจากหมู่บ้าน/ชุมชนแห่งอื่นทั่วไปในภาคตะวันออก

“วิธีของเราก็คือว่าเราจะเข้าไปแทรกในทุก ๆ การประชุมจังหวัด โดยผู้ว่าราชการจังหวัดได้รับการแต่งตั้งเป็น ศตส.จ.ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เราจะบอกเขา ว่าบริบทการทำงานเรื่องยาเสพติดต้องเป็นแบบนี้เสร็จแล้วก็มาคุยกับในแต่ละพื้นที่ที่หน่วยงานเข้าไป เราก็คุยกับจังหวัดว่าเราต้องการแบบนี้ จังหวัดก็ต้องผลักดันให้อำเภอ นายอำเภอก็ไปดูแลลูกบ้านของเขา” (อารีภักดิ์ เงินบำรุง, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

ภาพของการบูรณาการยังเกิดขึ้นในลักษณะการขับเคลื่อนงานแก้ไขปัญหา ยาเสพติดหลายรูปแบบไปพร้อม ๆ กันซึ่งกระทำโดยภาคส่วนต่าง ๆ ด้วยการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจลงพื้นที่มาปราบปรามยาเสพติด ในช่วงเดียวกับที่ชาวบ้านกำลังพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนผ่านกระบวนการ 9 ขั้นตอนนั้น ช่วยป้องปรามให้ผู้มีพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเกรงกลัวต่อการทำความผิดได้อีกด้วย แม้ว่าการป้องกันปัญหาตามแนวทางสันติวิธี และการใช้แนวทางการปราบปรามของตำรวจจากสถานีภูธรเมืองพัทยาจะมีได้เกิดจากผลของการประสานงานร่วมมือกันก็ตามที

“คืออุปสรรคเนี่ยมันมี บางคนเขาก็ไม่ค่อยเชื่อ แต่อย่างน้อยที่ตำรวจเขามาลงพื้นที่เยอะ ๆ เนี่ย ถามว่าช่วยได้มัย มันก็ช่วยได้ ช่วยให้อะไรรู้มัย ช่วยให้กลัว สมมติว่าคุณมีชื่ออยู่ใน 28 คน ถ้ามีชื่อแล้วสามารถออกไปได้ มันจะดีกว่าคนที่ติดแล้วไม่เข้ามานะ” (บุญเชิด บุญยิ่ง, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

อย่างไรก็ดี ในช่วงขั้นตอนที่ 7 มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเมืองพัทยาเข้าร่วมประชุมกับชาวบ้านด้วย ขณะที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจากสถานีตำรวจภูธรเมืองพัทยาแม้ไม่ได้ลงพื้นที่เกาะล้านมาสังเกตการณ์ หรือให้กำลังใจแก่ชาวบ้านในช่วงแรก ๆ ของกระบวนการสันติวิธี แต่ได้เข้าร่วมในระยะที่ชุมชนเกาะล้านเริ่มประสบความสำเร็จระดับหนึ่งแล้ว โดยเดินทางมาเป็นสักขีพยานในพิธีมอบธง และช่วงหลังจากที่ชุมชนจัดพิธีมอบธงไปแล้ว และเริ่มดำเนินการห้องเรียนเข้มแข็งนั้น ตำรวจยังเข้าไปร่วมประชุมในช่วงที่วิทยากรกระบวนการแนะนำและทำความเข้าใจหลักการของโครงการห้องเรียนเข้มแข็งซึ่งจัดขึ้นที่โรงเรียนเกาะล้านด้วย

2. การพัฒนาเกะล้านเป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชนอื่น

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาชาวบ้านเกะล้านมีโอกาสดินทางไปศึกษาดูงาน และเรียนรู้ในประเด็นการพัฒนาชุมชนอยู่เนื่อง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าร่วมสัมมนาในเรื่องการแก้ไขปัญหาเสพติดตามแนวทางสันติวิธีหลายครั้งโดยประธานชุมชน การศึกษาดูงานเรื่องการจัดการขยะโดยกรรมการชุมชน(ที่จังหวัดฉะเชิงเทรา) การศึกษาดูงานของสมาชิกชมรมคนรักสุขภาพบ้านเกะล้าน(ที่จังหวัดนครนายก) ฯลฯ ในทางกลับกัน ชุมชนเกะล้านยังไม่ได้เป็นศูนย์เรียนรู้สำหรับประเด็นการพัฒนาใด ๆ ซึ่งอาจมีบ้างที่ชุมชนอื่นเดินทางเข้ามาเรียนรู้เรื่องการคัดแยกขยะที่ชุมชนนี้ แต่ไม่ได้ถือเป็นพื้นที่ต้นแบบที่มีชื่อเสียงมากในระดับภาค หรือระดับประเทศ เนื่องจากช่วงระหว่างที่ชุมชนเกะล้านกำลังพัฒนาไปสู่การพึ่งตนเองในการแก้ไขปัญหาเสพติดตามกระบวนการ 9 ขั้นตอนนั้น แกนนำชุมชนตัดสินใจเข้าร่วมเป็นเครือข่ายกองทุนแม่ของแผ่นดินอำเภอบางละมุง จึงทำให้ต้องพัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบตามเงื่อนไขของเครือข่ายฯ อ.บางละมุง และสามารถเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนเข้มแข็งได้ เพื่อให้ชุมชนอื่น ๆ ที่ต้องการก้าวสู่แนวทางสันติวิธีได้เข้ามาเรียนรู้จากชุมชนต้นแบบอย่างเช่นชุมชนเกะล้านซึ่งผ่านแต่ละขั้นตอนไปได้ที่น่าประทับใจ และชาวบ้านกำลังตื่นตัวในกระบวนการนี้ อย่างไรก็ตาม คุณเหมือนผู้นำชุมชนไม่ได้คาดหวังตั้งแต่แรกที่จะสร้างความพร้อมเพื่อยกระดับชุมชนเป็นศูนย์เรียนรู้ฯ เพราะแท้จริงแล้วต้องการแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนของตนเองเป็นหลัก และเป้าหมายมุ่งอยู่ที่การครอบคลุมครัวเรือนสมาชิกชุมชนเข้มแข็งให้ได้มากที่สุด จึงเป็นสิ่งที่ท้าทายสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องวิทยากรกระบวนการ ตลอดจนคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งเกะล้านว่าจะปรับความคิดของคนในชุมชนอย่างไรให้เกิดแรงจูงใจ หรือเกิดความพร้อมต่อการเป็นศูนย์เรียนรู้ฯ ในอนาคตอันใกล้

“ผลพลอยได้ไม่หวังอะไรหรอก คืออยากให้ลูกหลานห่างจากยาเสพติด อย่างที่คนจะเข้ามาดูงานดูงาน ผมไม่ค่อยสนใจหรอก คืออยากให้ลูกหลาน และบ้านใครให้มีรงติด อันนี้ผมตั้งใจอยากให้ทั้งหมู่บ้านติดตรง.... 500 ร้อยกว่าหลังคาเรือน ได้ซัก400 ผมก็ภูมิใจนะ ผมว่าน่าจะทำได้”(บุญเชิด บุญยิ่ง, สัมภาษณ์, 18 ต.ค. 2556)

ทั้งนี้ การฝ่าฟันอุปสรรคที่เกิดขึ้นในเวทีประชาคม การรวมตัวที่ไม่พร้อมเพรียงกันในช่วงแรก รวมทั้งความซุกซลักในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจนสามารถสร้างความต่อเนื่องของกระบวนการได้กว่าครึ่งปีที่ผ่านมา ถือเป็นเส้นทางที่นำไปสู่การเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนเข้มแข็งด้วยเช่นกัน เนื่องจากคณะกรรมการฯ ของชุมชนเกะล้านจะต้องถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่ชาวบ้านจากพื้นที่อื่น ๆ ได้เข้าใจถึงแนวทางการขับเคลื่อนงานจนสามารถผ่านพ้นปัญหาที่ขัดขวางการพัฒนาสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งก็ต้องมาจากประสบการณ์ตรงของคนที่ได้ปฏิบัติจริงมาแล้วโดยชุมชนเอง

ซึ่งในปัจจุบัน (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557) เครือข่ายฯ อ.บางละมุงกำลังทำโครงการขอสนับสนุนจากปปส.ภาค 2 ด้านงบประมาณสำหรับชุมชนต่าง ๆ ที่เข้าร่วมเครือข่ายเพื่อให้สามารถพัฒนากระบวนการในชุมชนของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง และเกิดความพร้อมในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ฯ ให้มีศักยภาพในการรองรับคณะศึกษาดูงานได้ ด้วยเหตุนี้ ประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่ความเต็มใจ/ความกระตือรือร้นที่จะเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งจะทำให้คณะกรรมการฯ ชุมชนเกะล้านเสียสละเวลาทำมาหากินส่วนตัวมาสร้างคุณค่าเพื่อสังคมได้

3. เกิดช่องทางให้ชาวบ้านเข้ามาร่วมทำความดีเพื่อชุมชน

หากวิเคราะห์ถึงกระบวนการสันติวิธีที่นำเสนอโดยวิทยากรกระบวนการแล้วนั้น จะได้เห็นว่าสามารถแบ่งกลุ่มคนในชุมชนเกาะล้าน(ประมาณ 500 ครัวเรือน) ออกได้เป็น 4 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 ครัวเรือนที่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดและสมัครเข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง(กระบวนการชุมชนบำบัด) กลุ่มที่ 2 ครัวเรือนที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด แต่สมัครเข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายฯ กลุ่มที่ 3 ครัวเรือนที่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด แต่ไม่สมัครเข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายฯ และกลุ่มที่ 4 ครัวเรือนที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดและไม่สมัครเข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายฯ

	ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด	ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด
เข้าร่วมโครงการ	1 (24 ครัวเรือน)	2 (61 ครัวเรือน)
ไม่เข้าร่วมโครงการ	3 (270 ครัวเรือน)	4 (140 ครัวเรือน)

ซึ่งแท้จริงแล้วนั้น สำหรับครัวเรือนที่ไม่มีผู้เสพ -ผู้ค้า หรือมีโอกาสน้อยที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ในอนาคต อาทิ ครัวเรือนที่อยู่คนเดียว และเป็นผู้หญิงโดยไม่มีลูกหลานที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นเลย ครัวเรือนที่มีแต่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ เป็นต้น อาจเป็นกลุ่มที่สามารถมองได้ว่าไม่มีประโยชน์อันใดที่จะเกิดขึ้นกับตนเองหากสมัครเข้าร่วมโครงการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยสันติวิธี เนื่องจากครัวเรือนของตนไม่มีปัญหาในด้านนี้อยู่แล้ว แต่แท้จริงแล้วมีครัวเรือนบางส่วนที่ไม่ได้คิดเช่นนั้น เพราะการมีแนวคิดที่มองไกลกว่าความเป็นอยู่ของตัวเอง “แรงที่คลีให้ป่ามาทำตรงนี้ ป่าคิดว่ามันเป็นประโยชน์ ถ้าป่าจะช่วยสังคมตรงนี้ได้ป่าก็ทำ ป่าแก่แล้ว ก็จะเป็นคนแก่ที่มีประโยชน์ที่สุด..... เพราะเรามีพ่อคนเดียวกัน มีแม่คนเดียวกัน ไซมัย ที่บ้านป่าไม่มีรูปไปใครหอรอก มีแต่รูปในหลวงกับรูปพระราชินี” (อาจินต์ ช่วยชนะ, สัมภาษณ์, 22 ม.ค. 2557)

แต่ในทางปฏิบัติ มีครัวเรือนที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดที่เข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งจำนวนไม่น้อยเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเปรียบเทียบกับจำนวนครัวเรือนที่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งเข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายฯ แม้ว่าส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะหลายครัวเรือนที่สมัครเข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายฯ มีลูกหลานซึ่งอยู่ในช่วงวัย หรืออยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เสี่ยงต่อการเสพยาหรือค้ายาเสพติด อย่างไรก็ตาม จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในขั้นตอนที่ 4 สามารถกล่าวได้ว่ากรรมการฯ และสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการนี้เพราะเล็งเห็นพิษภัยของยาเสพติด และต้องการช่วยเหลือชุมชนของตนเองให้มีสภาพสังคมที่ดี จึงอาสาที่จะรวมพลังสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยที่มีชาวบ้านบางส่วนต้องการทำความดีเพื่อเกิดพระเกียรติสถาบันพระมหากษัตริย์

4. การลดลงของจำนวนผู้ติดยาเสพติด

ในหมู่บ้าน /ชุมชน โดยทั่วไปแล้ว การนับจำนวนผู้เสพ -ผู้ค้ามักจะยึดถือเอาบัญชีตัวเลขของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเป็นเครื่องชี้วัดตัดสินสถานการณ์ปัญหาเสพติด แต่ในความเป็นจริงนั้น เจ้าหน้าที่ภาครัฐมิได้อาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่บ้าน /ชุมชนตลอดเวลา เนื่องจากต้องรับผิดชอบดูแลทุกข์สุขของประชาชนหลายแห่ง การบ่งบอกจำนวนผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดด้วยคนในชุมชนเองอย่างจริงจัง ถือเป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือทีเดียว เนื่องจากแนวทางสันติวิธีที่ชุมชนเกาะล้านกำลังปฏิบัติอยู่นั้น ก่อเกิดมาจากความตั้งใจที่จะขจัดปัญหาเสพติดของผู้นำชุมชนและชาวบ้านทุกคน จึงเป็นไปได้เลยที่กรรมการชุมชนเข้มแข็งผู้ใดที่มีมือรับรองให้กับครัวเรือนใดทั้ง ๆ ที่ตนเองทราบดีว่าครัวเรือนนั้นเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เนื่องจากหากเกิดกรณีนี้ขึ้น เมื่อชาวบ้านคนอื่น ๆ รู้เรื่องดังกล่าวก็จะมีข้อครหาขึ้นกับกรรมการฯ คนนั้นทันทีว่าขาดความสุจริตใจในหน้าที่ที่ชาวบ้านมอบหมาย ฉะนั้น กลอุบาย และมาตรการทางสังคมที่ใช้ในกระบวนการ 9 ขั้นตอนจึงช่วยให้ชุมชนสามารถนับจำนวนผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งได้เป็นอย่างดี

จากกระบวนการสันติวิธีที่ดำเนินการเรื่อยมาจนถึงขั้นตอนที่ 7 ทำให้ชุมชนสามารถสรุปจำนวนตัวเลขผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้อย่างเป็นทางการครั้งแรก แม้ว่าจะเป็นชาวบ้านกลุ่มเล็ก ๆ ก็ตาม ซึ่งแม้ในจำนวน 24 ครัวเรือนนี้จะไม่มากเมื่อเทียบกับตัวเลขผู้เสพยาเสพติดประเภทต่าง ๆ ทั้งหมดในชุมชนเกาะล้าน แต่ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่ชุมชนจะได้ทดสอบคุณภาพของกระบวนการสันติวิธี ซึ่งวิทยากรกระบวนการผู้เป็นบุคคลภายนอกชุมชนเข้ามาแนะนำแก่ชาวบ้านเกาะล้าน หากไม่รวมข้อมูลที่นักวิจัยได้จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนที่กล่าวว่า มีเด็กเยาวชนแจ้งว่าตนเองเลิกเสพยาเสพติดกว่า 10 คนแล้วนั้น จำนวนครัวเรือนที่กรรมการชุมชนเข้มแข็งยกมือรับรองให้ว่าสามารถเลิกยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดได้ในช่วงปฏิบัติขั้นตอนที่ 9 เดือนแรก คือวันที่ 20 ธันวาคม 2556 พบว่ามีครัวเรือนซึ่งไม่ได้รับขงปลอดภัยยาเสพติดผ่านการรับรองจำนวน 7 ครัวเรือน โดยที่ครัวเรือนทั้งหมดในจำนวนนี้เป็นครัวเรือนของกรรมการชุมชนเข้มแข็งที่เข้าร่วมการประชุม จึงสรุปได้ว่าครัวเรือนที่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดในเครือข่ายฯ(อย่างเป็นทางการ) มีจำนวนลดลงจาก 24 ครัวเรือนเหลือเป็น 17 ครัวเรือนในช่วงสิ้นปี พ.ศ. 2556

การลดลงของผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด 7 ครัวเรือนล้วนเป็นรายที่เป็นผู้เสพทั้งสิ้น ทั้งนี้ เพราะผู้ที่สมัครเข้าเป็นสมาชิกของเครือข่ายฯ ในโครงการนี้จำนวน 85 ครัวเรือน (นับจนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2556) มีครัวเรือนที่ค้ายาเสพติดเพียงไม่เกิน 2 ครัวเรือนเท่านั้น ทั้งนี้ แท้จริงจากการประมาณการของผู้นำชุมชนแล้วจำนวนผู้ค้าซึ่งเป็นคนในชุมชนนั้นมีมากกว่านี้มาก อย่างไรก็ตาม การที่มี 7 ครัวเรือน จากจำนวน 24 ครัวเรือนซึ่งยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด หรือเกือบ 30% สามารถเลิกพฤติกรรมเดิมของตนเองได้นั้น ถือเป็นผลลัพธ์จากกระบวนการสันติวิธี หรือการใช้ชุมชนบำบัดที่น่าภาคภูมิใจกับชุมชนเกาะล้านไม่น้อยเลย เพราะหากในเดือน

ต่อ ๆ ไปมีครัวเรือนที่สมัครเป็นสมาชิกเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งมากขึ้น (อาทิเช่น ประมาณ 20 ครัวเรือน/เดือน) ชุมชนเกาะล้านจะสามารถลดจำนวนผู้เสพยาได้จำนวนมาก เนื่องจากกระบวนการ 9 ขั้นตอนเป็นแนวทางการดำเนินงานที่ไม่หยุดนิ่ง หากแต่มีการดำเนินงานต่อเนื่องทุกวันทุกเดือนไปโดยตลอด ทำให้ทิศทางของสถานการณ์ปัญหาเสพยาเสพติดของชุมชนนี้น่าจะดีขึ้นเป็นลำดับในกรณีที่คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งเกาะล้านยังปฏิบัติหน้าที่อย่างแข็งขัน และชาวบ้านยังเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่เหมือนในช่วงเวลาที่ผ่านมา

สำหรับมุมมองเกี่ยวกับผลลัพธ์ของกระบวนการที่ชุมชนเกาะล้านกำลังปฏิบัติอยู่นั้น ทาง ปปส. ประเมินความสำเร็จจากจำนวนผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเป็นหลักเช่นกัน โดยผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการในชุมชนแห่งนี้จะเป็นส่วนหนึ่งที่จะพิสูจน์ประสิทธิผลของกระบวนการ 9 ขั้นตอน เพื่อให้สังคมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมั่นใจในแนวทางสันติวิธีด้วยการสร้างชุมชนเข้มแข็ง โดยทาง ปปส.ภาค 2 เองก็กำลังเฝ้าติดตามความเคลื่อนไหว และผลลัพธ์ในการขับเคลื่อนงานของทีมวิทยากรกระบวนการ และชุมชนเกาะล้านอยู่อย่างใกล้ชิด ซึ่งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจะมีผลให้ ปปส.ภาค 2 ตัดสินใจปรับเปลี่ยนทิศทางของนโยบายในการป้องกันปัญหาเสพยาเสพติด และให้การสนับสนุนสำหรับการนำกระบวนการ 9 ขั้นตอนมาใช้ในชุมชนแห่งอื่นในภาคตะวันออก

“ตัวชี้วัดที่เราตั้งไว้ก็คือว่า เราดูเปอร์เซ็นต์คนที่เกี่ยวข้องว่าได้ดำเนินการไปเท่าไร เราวัดจากตัวปริมาณก่อน” (อารีภักดี เงินบำรุง, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

“อย่าลืมว่ามันมีเรื่องของ การบำบัดที่เคยมีปัญหามาก่อน ที่บอกว่าผู้เสพยาเป็นผู้ป่วย ก็จะมีผู้ที่เสพยาแล้วพอจะโดนจับก็เข้ามาเป็นผู้ป่วย นี่กำลังจะแก้กันว่าแต่ละคนสามารถกลับมาเป็นผู้ป่วยได้กี่ครั้ง..... ถ้ามองโลกสวยมันก็คิดซะว่าเราซื้อใจชาวบ้าน เดี่ยวเขาก็คงเลิกยาเลิกค้าไปเอง มันอาจจะไม่โลกสวยแบบนั้น มันอาจจะเกิดปัญหาว่าผู้ค้ามาฟอกตัว” (อารีภักดี เงินบำรุง, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

ด้วยเหตุนี้ การลดลงของผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด 7 ครัวเรือนดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นเพียงความสำเร็จในเบื้องต้น ที่ไม่อาจกล่าวได้อย่างแน่ชัดว่าในระยะยาวสถานการณ์ปัญหาเสพยาเสพติดของชุมชนเกาะล้านจะเป็นไปอย่างไร เพราะเป็นประเด็นที่รอการพิสูจน์ผ่านคุณภาพของการดำเนินงาน โดยคนในชุมชนเอง และวิทยากรกระบวนการในฐานะพี่เลี้ยงของชุมชนที่มีส่วนอย่างมากกับพัฒนาการของการพึ่งพาตนเองในการแก้ปัญหาเสพยาเสพติด ซึ่งจะแสดงให้เห็นในรูปแบบความต่อเนื่องของระยะเวลาการทำงานผ่านมาตรการทางสังคมของกระบวนการ แต่ความสำคัญของการลดลงเกี่ยวกับจำนวนผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดของชุมชนแห่งนี้ ได้ถูกเชื่อมโยงเข้ากับโอกาสซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะเข้ามาสนับสนุนชาวบ้านเกาะล้านเอง รวมทั้งชาวบ้านในหมู่บ้าน/ชุมชนพื้นที่อื่น ๆ ในเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งภาคตะวันออก

5. การฝึกฝนกระบวนการพึ่งพาตนเองของชุมชน

การแก้ไขปัญหาเสพติดที่ผ่านมาของชุมชนเกาะล้าน โดยหลักแล้ว ต้องอาศัยความช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการปราบปรามผู้เสพ-ผู้ค้า แม้ว่าจะมีแนวทางป้องกันที่ผู้นำชุมชนริเริ่มขึ้นเองและปฏิบัติกับลูกหลานของคนในชุมชนบ้าง แต่ยังเป็นการทำงานที่ขาดระบบ และครัวเรือนต่าง ๆ ขาดการมีเข้ามามีส่วนร่วมอย่างชัดเจน แต่กระบวนการ 9 ขั้นตอนเป็นเรื่องใหม่ของการป้องกันปัญหาเสพติดที่ทำให้ชุมชนใช้งบประมาณ บุคลากร ความร่วมมือร่วมใจ การตัดสินใจ(เข้าร่วมหรือไม่ร่วมโครงการ) ทักษะการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกชุมชน การวางแผน ตลอดจนการเตรียมการจัดสถานที่ และจัดหาวัน -เวลาปฏิบัติงานโดยชุมชนเอง

“กองสวัสดิการผมก็ไม่บอก ท่านนายกผมก็ไม่บอก..... ถ้าทำได้นะต้องดีกว่าชุมชนอื่นทั้งหมดเลย เราไม่ได้ไปบอกคนโตเขา นายกบ้างอะไรอย่างนี้เราไม่เคยขอทั้งสิ้น ทำกันเอง ค่าใช้จ่ายอะไรทั้งหมดเราออกเอง (บุญเชิด บุญยิ่ง, สัมภาษณ์, 18 ต.ค. 2556)

แม้กระทั่งชุมชนในเมืองพัทยาซึ่งผู้นำของเกาะล้านรู้จักเป็นอย่างดี ก็ยังไม่ได้รับข่าวสารแต่อย่างใดว่าเกาะล้านเริ่มดำเนินการตามแนวทางสันติวิธีมาใช้แก้ไขปัญหาเสพติด ทั้ง ๆ ที่ทราบดีว่าเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งชุมชนชอยกอไผ่นั้นผ่านความสำเร็จในแนวทางนี้มาแล้วก็ตาม และเป็นวิทยากรกระบวนการทำหน้าที่ขยายผลไปสู่ชุมชนอื่น ๆ เช่นกัน สิ่งนี้เป็นประเด็นที่แสดงให้เห็นว่าชุมชนเกาะล้านมีความประสงค์ที่จะทดลองทำงานด้านนี้ด้วยตนเองก่อน ด้วยความพยายามจำกัดขอบเขตของการพึ่งพาชุมชน และหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง

“ชุมชนกอไผ่เข้ามา 2 ครั้งขั้นตอนที่ 6 และ 7..... เพราะเราไม่ได้บอกเขาด้วยว่าเราจะทำ เราไปติดต่อวิทยากรกระบวนการโดยตรงเลย ไม่ได้ผ่านเครือข่ายนี้ขึ้นไป” (สรศักดิ์ ทองบงเพชร, สัมภาษณ์, 18 ต.ค. 2556)

จากการที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนถึงสาเหตุอันลึกซึ้งของการไม่ได้ประชาสัมพันธ์ หรือเชิญชวนให้หน่วยงานราชการเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการ 9 ขั้นตอน ทำให้พบว่าชุมชนกำลังจะใช้โครงการแก้ไขปัญหาเสพติดตามแนวทางสันติวิธีในการพิสูจน์ตนเอง เพื่อเป็นการประเมินศักยภาพของชุมชนว่าจะสามารถดำเนินงานโดยคนในชุมชนเองได้หรือไม่ อย่างไร เพราะการที่จะนำกระบวนการสันติวิธีมาใช้ในชุมชนเกาะล้านหรือไม่ อย่างไร ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของชาวบ้าน และผู้นำชุมชนเอง ดังนั้นความสำเร็จหรือความล้มเหลวที่จะเกิดขึ้น จะอยู่ในความรับผิดชอบของชุมชนเอง ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดภาวะของการทำงานในลักษณะที่ยังไม่ต้องการแจ้งให้หน่วยงานภายนอกชุมชนได้ทราบล่วงหน้าถึงการดำเนินโครงการนี้ กล่าวคือ กระบวนการสันติวิธีที่ยึดหลักการพึ่งพาตนเองของชุมชนได้สร้างเงื่อนไขให้ชาวบ้านขับเคลื่อนงานโดยลำพังเคียงคู่กับวิทยากรกระบวนการไปก่อนนั่นเอง

“เราไม่ได้เปิดเผยตัวเลข คือผมไม่อยากจะพึ่งพา เกิดเราทำไม่สำเร็จเนี่ย เดี่ยวเขาจะว่าเราทีหลังว่าเอางบประมาณมาทำตัวนี้ อะไรอย่างนี้” (บุญเชิด บุญยิ่ง, สัมภาษณ์, 18 ต.ค. 2556)

ทั้งนี้ นายบุญเชิด บุญยิ่ง(ประธานชุมชน) มีการวางแผนต่อไปภายหลังจากการใช้แนวทางสันติวิธีแล้ว โดยการทำชาวบ้านจำนวนหนึ่งสมัครเข้าเป็นสมาชิกของเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง ช่วยให้ผู้นำชุมชนอยู่ในสถานะที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้นที่จะจัดการกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่ไม่ประสงค์จะเข้าร่วมกับชุมชนทำความดีในโครงการนี้ เพราะนั่นหมายถึงการไม่ยอมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น และกลายเป็นภาระสำหรับครัวเรือนอื่นซึ่งเลิกเสเพลเลิกค้ายาเสพติดที่ยังคงต้องอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เสี่ยงต่อปัญหาเสพติดอยู่เช่นเดิม

“ถ้าโครงการนี้สำเร็จ รับชงอะไรแล้วนี้ ใครไม่เข้ามาผมจะบอกทั้งหมดเลยบ้านไหน จะจับเข้าคุกให้หมดเลย ผมพูดกันตรง ๆ มึงจะเป็นเจ้าพ่อ นักเลง กูก็ไม่กลัวมึง บอกตรง ๆ ผมไม่เคยกลัว” (บุญเชิด บุญยิ่ง, สัมภาษณ์, 18 ต.ค. 2556)

การที่ชุมชนประสบความสำเร็จในหลายด้านดังกล่าวข้างต้น มีผลทำให้ชาวบ้านเปลี่ยนแปลงภาพที่มองศักยภาพตัวเองในระดับที่จำกัด เป็นความสามารถในการพึ่งพาตนเอง และไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่เกิดจากความไร้คุณภาพในการทำงานของหน่วยงานราชการสำหรับการจัดการปัญหาเสพติด กล่าวคือ ชาวบ้านเห็นว่าชุมชนเองก็มีพลังขับเคลื่อนการพัฒนาตนเองเพื่อฝ่าวิกฤตยาเสพติดไปได้เช่นกัน โดยไม่ต้องหวังพึ่งพาเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

6. การลดภาระค่าใช้จ่ายของพ่อแม่ผู้ปกครองในครัวเรือนที่มีปัญหาเสพติด

ผลลัพธ์ประการนี้สืบเนื่องจากจำนวนที่ลดลงของผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เสพที่จะต้องเข้าสู่ขั้นตอนทางกฎหมาย และกระบวนการทางศาล ซึ่งค่าใช้จ่ายการเดินทาง และค่าเสียโอกาสในการทำมาหากินของผู้คนในชุมชนเกาะล้าน ถือว่าเป็นมูลค่าที่สูงพอสมควร เนื่องจากการคมนาคมระหว่างบ้านที่เกาะล้านกับฝั่งพัทยาใช้เวลาไป-กลับอย่างน้อย 2 ชั่วโมง ทั้งนี้ ยังไม่รวมเวลาที่เดินทางจากท่าเรือแหลมบาลีฮายไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ที่ต้องการไปติดต่อ เพื่อปฏิบัติหน้าที่ถูกต้องตามเงื่อนไขในสถานะที่กระทำผิดกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นคดีการเสพ หรือการครอบครองยาเสพติด นอกจากนี้ ยังมีค่าใช้จ่ายในการประกันตัวที่ต้องเสียให้กับสถานีตำรวจ หรือเงินที่ต้องจ่ายให้เจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่หากมีกรณีการติดสินบนเพื่อไม่ให้ลูกหลานของตนเองถูกจับไปดำเนินคดี

“ถ้าโดนจับไปนะก็ต้องวิ่งหาคนโน้นคนนี้ เดินเรื่องอะไร ๆ กัน ก็ให้พ่อแม่สบายใจว่าไม่ต้องห่วงเขาแล้วนะ” (สรศักดิ์ ทองบงเพชร, สัมภาษณ์, 20 ต.ค. 2556)

หากจำนวนผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดลดลง ภาระในด้านงบประมาณของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาเสพติดย่อมลดลงด้วย เนื่องจากทางการจะสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในการตรวจสืบสวน การจับกุม และการใช้ในการจับกุมดำเนินคดีผู้เสพ - ผู้ค้า รวมทั้งรายจ่ายค่าเดินทางมายังเกาะล้านซึ่งแน่นอนว่าย่อมสูงกว่าการเดินทางไปปฏิบัติหน้าที่ซึ่งชุมชนอื่นที่จำเป็นเร่งด่วน หรือมีปัญหาเสพติดร้ายแรงกว่า

อุปสรรคในการขับเคลื่อนงาน และปัญหาในทางปฏิบัติสำหรับขั้นตอนต่าง ๆ

1. ความล่าช้าของการทำหนังสือขอโอกาสในการใช้แนวทางสันติวิธี หรือชุมชนบำบัด

เนื่องจากในช่วงปลายเดือนตุลาคม เจ้าหน้าที่ตำรวจเมืองพัทยาเข้ามาปราบปรามจับกุมผู้เสพในเกาะล้าน โดยที่ในจำนวนนี้ก็รวมถึงครัวเรือนที่เป็นสมาชิกของเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งด้วย การดำเนินการครั้งนี้เป็นผลมาจากโครงการปฏิบัติการปิดล้อม เอ็กซ์เรย์เชิงรุกหยุดการแพร่ระบาด พื้นที่เฝ้าระวังสูงสุด 50 หมู่บ้าน/ชุมชนทั่วประเทศ ของศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดแห่งชาติ (ศพส.) ซึ่งเป็นโครงการที่กำหนดเป้าหมายให้สำนักงาน ป.ป.ส. ภาค 1-9 และ ป.ป.ส. กทม. คัดเลือกหมู่บ้าน/ชุมชนที่มีปัญหาสูงสุด ภาคละ 5 แห่ง เป็นพื้นที่ปฏิบัติการ โดยมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่จากข้อมูลด้านจำนวนผู้เสพ/ผู้ค้ายาเสพติด ของระบบฐานข้อมูลของสำนักงาน ป.ป.ส. รายงานจากจังหวัดผ่าน ศพส. และผลประเมินความเข้มแข็งเอาชนะยาเสพติด รอบที่ 2 ของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ซึ่งมีชุมชนเกาะล้านเป็นหนึ่งในพื้นที่เป้าหมายของโครงการนี้ เหตุการณ์เข้าปราบปรามจับกุมผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดดังกล่าว ทำให้ครัวเรือนในบางกลุ่มได้รับผลกระทบโดยถูกตำรวจตรวจค้น และปฏิบัติในลักษณะที่ไม่เป็นธรรม จึงเกิดความไม่พอใจการทำหน้าที่ของตำรวจที่ไม่ให้เกียรติประชาชนในพื้นที่

“แต่เราไม่ได้คิดว่าเขาจะใส่กุญแจมือ เอาตีนเหยียบ ถอดเสื้อคันตัวแบบนี้ แล้วก็พูดจาไม่ดีเลย มันไม่ใช่..... ผู้เสพเป็นผู้ป่วย แต่ทำไมถึงทำกันรุนแรงอย่างนี้”

“ก็ถามเขาว่าทำไมต้องพามาคันตรงนี้ ทำไมไม่คันตรงที่มันสว่าง ๆ หละ ก็บอกเขาว่าไม่ใช่ผู้ต้องหา ไม่ได้ฆ่าใครตายนี่ ตรงหน้าบ้านลุงก็มีที่นั่งนะ เขาก็เลยพูดว่านี่พูดไม่รู้เรื่องหรือ พี่ก็ถามว่าทำไมพูดอย่างนี้ ตำรวจเป็นตำรวจของประชาชน ทำไมมาพูดกับประชาชนแบบนี้หละ” (น้อง คชเกตุ, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

ความไม่พอใจข้างต้นนี้เกิดขึ้นพร้อมกับความไม่เข้าใจในกระบวนการสันติวิธี ซึ่งชาวบ้านมีความคาดหวังว่าผู้เสพในครัวเรือนของตนเองที่ได้สมัครเข้าเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จะได้รับการละเว้นจากการถูกจับกุมโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ และจัดให้อยู่กลุ่มครัวเรือนที่ใช้ชุมชนบำบัดซึ่งปราศจากการแทรกแซงของแนวทางการปราบปราม นำมาซึ่งการหมดศรัทธาต่อกระบวนการสันติวิธีที่ชุมชนกำลังดำเนินการได้ด้วยดีอยู่ในขณะนั้น และช่วงเวลาที่คนในครัวเรือนถูกดำเนินการตามกฎหมายเป็นช่วงที่กรรมการฯ ผู้นี้ตัดสินใจหันหลังให้กับโครงการโดยสิ้นเชิง

“เราต้องปรับเปลี่ยนตัวเราด้วยนะ ไม่ใช่ว่าอยู่ตรงนี้แล้วจะมีเกราะป้องกัน มันไม่ใช่ละ ก็คือต้องพยายามลดละเลิกไปให้ได้ เขาก็บอกว่าผมพยายามค่อย ๆ ปรับ แต่ทำไมมาจับผม ทำไมต้องเอาไปเข้าคุก ไม่เหมือนตอนที่เรารอกทะเลเบียนกันครั้งแรกเลย เราก็เสียความรู้สึกตรงนี้น้อง คชเกตุ, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

“กรรมการคนหนึ่งเขาบอกว่าไม่เอาแล้วโครงการนี้ โครงการนี้ไม่ได้ช่วยเหลือครอบครัวของเขาจริง แต่มาซ้ำเติมครอบครัวเขา แล้วก็อย่ายอมมาเข้าร่วม” (सानิต พงศ์พิทักษ์, สัมภาษณ์, 28 พ.ย. 2556)

“คือก็ถามกันเยอะว่าโครงการนี้มันทำอะไรไม่ได้เลยหรือ แบบเนี่ย พี่ก็บอกเขาไม่ได้เลยนะ ก็ยังเคือง พี่เบิ้มไปอยู่พักนึงเลยว่ากลุ่มครองไม่ได้หรือ ไหนเราก็กทำแล้ว” (น้อง คชเกตุ, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

ตามหลักการของกระบวนการ 9 ขั้นตอนนั้น เพื่อให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องรับทราบ และยอมรับ การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง จะมีการจัดทำหนังสือขอโอกาสจากทางการให้ชุมชนใช้ กระบวนการสันติวิธีในการจัดการปัญหาเสพติดโดยชาวบ้านในชุมชนเอง ทั้งนี้ ร.ต.ต.วิทยา จันทรศิริได้ ชี้แนะประเด็นนี้กับชุมชนแล้วในช่วงขั้นตอนที่ 7 (วันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2556) แต่เหตุการณ์ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจ ลงพื้นที่มาดำเนินการปราบปรามจับกุมผู้เสพในชุมชนเกาะล้านกลับเกิดขึ้นก่อนที่ชุมชนจะส่งหนังสือดังกล่าว ไปให้หน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่รับผิดชอบในพื้นที่

“ตำรวจเขาก็บอกว่าโครงการบ้า ๆ อะไร เขาไม่รู้จัก พี่เบิ้มเขาก็คุยให้นะ แต่มันก็ไม่ได้” (น้อง คชเกตุ, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

จะเห็นได้ว่าความล่าช้าของการทำความเข้าใจกับภาครัฐนั้น มีผลต่อความเชื่อมั่นในโครงการนี้ อย่างไรก็ตาม แกนนำของคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ นายบุญเชิด บุญยิ่ง และนายสรศักดิ์ ทองบงเพชร พยายามอธิบายให้ข้อมูลแก่ครัวเรือนในเครือข่ายฯ ที่ถูกดำเนินการทางกฎหมายรับรู้ถึงความเป็นจริงของปัญหา ดังกล่าว ส่งผลให้คนในชุมชนส่วนใหญ่มีความเข้าใจที่ตรงกัน รวมทั้งเกิดความชัดเจน และมั่นใจใน กระบวนการสันติวิธีที่หยิบยื่นนำเสนอโดยวิทยากรกระบวนการซึ่งเป็นบุคคลภายนอกชุมชน จนกระทั่งความ เหลือบเคลงสงสัยในความจริงใจของวิทยากรกระบวนการหมดสิ้นไป และตัดสินใจในการเข้าร่วมงานกับ เครือข่ายฯ ต่อไป ในท้ายที่สุดแกนนำของเครือข่ายฯ ก็สามารถสะสางปัญหานี้ได้ ตลอดจนรับประกันได้ว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการปราบปรามจับกุมจะไม่เข้ามาแทรกแซงกับผู้ที่เป็สมาชิกเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง อีกในอนาคต นอกจากนี้ คนในครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการของตำรวจในครั้งนี้ ซึ่งเกิด ความเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งหมดแล้ว มีส่วนช่วยประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านคนอื่น ๆ ในชุมชนที่ยังขาดความ เข้าใจ หรือไม่มั่นใจในความปลอดภัยของการเข้าร่วมเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง ทราบความเป็นจริง และมีใจที่ โน้มเอียงในเชิงบวกต่อกระบวนการสันติวิธีที่ชุมชนกำลังดำเนินการอยู่

“วันนั้นเราโดนตำรวจมาจับไป เขาก็เลยบอกว่าถ้าเข้ามาแบบนี้จะโดนเหมือนกันรีเปลาอะ เราก็บอกว่า มันไม่ใช่หรอก อันนี้ก่อนลงทะเลเบียน วันนี้เขามาจับมันคนละอันกัน” (น้อง คชเกตุ, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

“ปิดล้อมตรวจค้นตามเป้าหมายของ ปปส. ถือว่ามีเป้าหมายที่จุด ๆ ینگ แต่อย่างแฟนพี่น้องเนี่ย ไม่ได้อยู่ในเป้าหมายแล้ว เพราะอยู่ในบัญชีความดูแลของเรา ทาง ปปส. ก็ขีดฆ่าออกไป ก็ถือว่าเป็นการดูแลในเครือข่าย” (สรศักดิ์ ทองบงเพชร, สัมภาษณ์, 20 ธ.ค. 2556)

อุปสรรคปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้ในวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ซึ่งเป็นวันก่อนจัดพิธีมอบธง 1 วัน ทีมวิทยากรกระบวนการพร้อมกับเจ้าหน้าที่ ปปส. ภาค 2 ได้กำหนดวาระการประชุมร่วมกับคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งเกาะล้าน เพื่อสร้างความเข้าใจอย่างเป็นทางการกับสมาชิกของเครือข่ายฯ เกี่ยวกับเหตุการณ์ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามาปราบปรามจับกุมผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในชุมชน อันเป็นการเน้นย้ำอีกครั้งหนึ่งถึงความไม่เกี่ยวข้องกันระหว่างการทำหน้าที่วิทยากรกระบวนการในการขับเคลื่อนงานแก้ไขปัญหาเสพติดตามแนวทางสันติวิธี กับการที่ตำรวจเข้ามาปราบปรามจับกุมในช่วงปลายเดือนตุลาคมที่ผ่านมา และสร้างความชัดเจนของทิศทางการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การได้รับความคุ้มครองจากชุมชนในฐานะเป็นสมาชิกของเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง ที่จะไม่ถูกดำเนินทางกฎหมายในกรณีที่มีเหตุการณ์ในลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้นอีก ซึ่งในการประชุมครั้งนี้ เจ้าหน้าที่ ปปส. ประธานเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งภาคตะวันออก และวิทยากรกระบวนการ ได้เข้ามาหนุนเสริมความเข้าใจในพิธีการมอบธงสัญลักษณ์ปลอดภัยยาเสพติดที่ชุมชนจะจัดในวันรุ่งขึ้นด้วย และพร้อมกันนี้ทางแกนนำชุมชนยังมีการแจกเสื่อน้ำเงินชุมชนเข้มแข็งเกาะล้าน เพื่อให้สมาชิกเครือข่ายฯ ไล่ไปพิธีมอบธง นอกจากนี้ นายสุขเกษม คงถาวร (ประธานเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งจังหวัดฉะเชิงเทรา) ได้เล่าถึงประสบการณ์ในการทำงาน และกระตุ้นจิตใจของสมาชิกเครือข่ายฯ ในฐานะที่เป็นหนึ่งในพี่เลี้ยงของชุมชนเกาะล้าน อันส่งผลให้การประชุมวันนี้ได้เกิดการเติมเต็มทั้งความรู้เชิงกระบวนการ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักการสร้างชุมชนเข้มแข็ง และความพร้อมในการเตรียมงานของชุมชนในเวลาเดียวกัน

2. ความไม่พร้อมของบุคลากรในเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเกาะล้าน

จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัยในเวทีประชาคมแต่ละครั้ง พบว่าผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเกาะล้านซึ่งมีวิถีชีวิตประจำวัน และการทำมาหากินที่แตกต่างกัน ส่งผลให้แต่ละคนมีเวลาว่างไม่ตรงกัน ซึ่งเป็นอุปสรรคหนึ่งของการรวมตัวกันเพื่อประชุมในวัน -เวลาใด ๆ ที่คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งกำหนดขึ้น ฉะนั้น จึงเกิดเหตุการณ์ความไม่พร้อมในลักษณะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการขาดประชุม หรือมาประชุมกันไม่ครบทุกคน การเข้าร่วมประชุมในลักษณะที่ต้องเดินออกจากที่ประชุมก่อนที่การประชุมจะเสร็จสิ้น รวมทั้งการเข้ามาประชุมล่าช้ากว่าเวลาที่กำหนด ซึ่งทำให้กรรมการฯ ต้องโทรศัพท์ตามตัวกัน และส่งผลให้กรรมการฯ ที่มาถึงก่อนต้องรอคอยและกลับบ้านช้ากว่าที่ควรจะเป็น ตลอดจนการเข้าประชุมของกรรมการฯ โดยที่ยังไม่สามารถหาสมาชิก

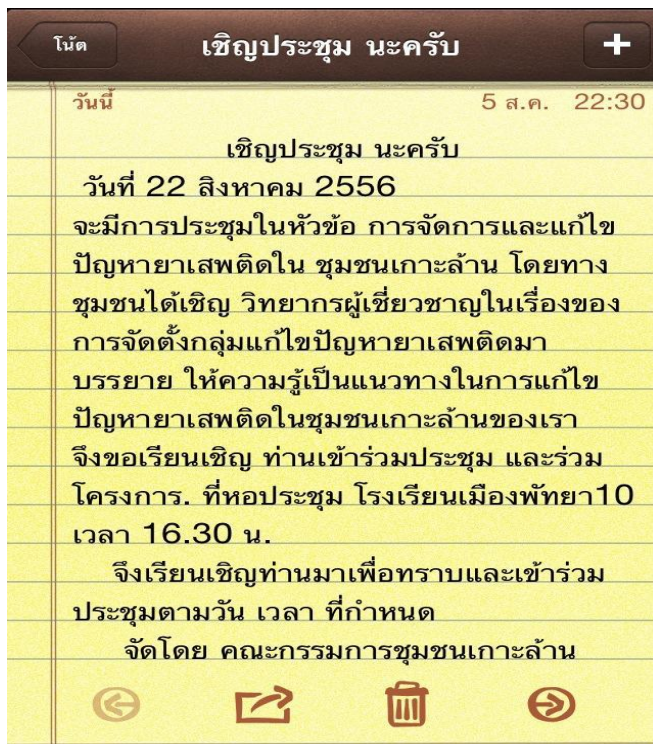
ในกลุ่มตนเองได้สำเร็จ สัญญาณความไม่พร้อมต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นในแต่ละหมู่บ้าน /ชุมชนที่
 ดำเนินงานแก้ไขปัญหาเสพติดผ่านกระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง แต่ถือเป็นสิ่งที่จุดรั้งพัฒนาการของ
 ชุมชนในการพึ่งพาตนเองสำหรับการแก้ไขปัญหาเสพติด ยกตัวอย่างเช่น การขาดประชุมของกรรมการฯ
 โดยที่ไม่ส่งตัวแทนเข้าร่วมนั้น ส่งผลให้กลุ่มนั้น ๆ ไม่ได้รับการรับรองครัวเรือนทั้งกลุ่ม (5 ครัวเรือน) แม้
 ในทางปฏิบัตินั้น ครัวเรือนในกลุ่มนั้นที่ได้รับขงปลอดภัยยาเสพติดไปแล้ว จะไม่ถูกยึดขงคืนก็ตามที่ แต่ก็
 ยังผลให้ภาพความเข้มแข็งของชุมชนลดน้อยถอยลง ขณะเดียวกัน ครัวเรือนที่ยังไม่ได้รับขงในกลุ่มที่ไม่เข้า
 ร่วมประชุมแต่บุคคลในครัวเรือนของตนเองเลิกยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดแล้ว ก็มีผลให้การเข้ารับขงในพิธีมอบขง
 ครั้งต่อไปของครัวเรือนในกลุ่มนั้นล่าช้าออกไปโดยใช้เหตุ หรือไม่สามารถกล่าวได้อย่างเป็นทางการว่า
 ครัวเรือนนั้นปลอดภัยจากยาเสพติดแล้ว แม้ว่าชาวบ้านในชุมชนบางคนจะทราบเป็นอย่างดีว่าบุคคลใน
 ครัวเรือนนั้นเลิกเสพหรือค้ายาเสพติด(ทั้งนี้เพราะกรรมการฯ ในที่ประชุมยังไม่ได้รับรองครัวเรือนให้)
 นอกจากความไม่พร้อมของชาวบ้านในลักษณะดังกล่าวข้างต้น ยังมีปัญหาเล็ก ๆ น้อย ๆ บางประการที่
 แสดงให้เห็นถึงความอ่อนไหวต่อโอกาสความสำเร็จของชุมชนด้วย โดยประชนกรรมการชุมชนเข้มแข็ง หรือ
 ผู้นำธรรมชาติมีความคิดอยากจะทำออกจะการเป็นผู้นำ เพราะมองเห็นว่าตนเองยังขาดศักยภาพ หรือไม่พร้อม
 เพียงพอที่จะเป็นผู้นำของชาวบ้าน อย่างไรก็ตาม กรรมการฯ คนอื่น ๆ ได้ช่วยกันให้กำลังใจ จนกระทั่งประชนฯ
 เปลี่ยนใจกลับมาสู้เพื่อให้กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนดำเนินไปได้ต่อ
 “เขาก็บ่นอยู่ว่าเขายังเป็นเด็กอยู่เลย จะขอลาออก ป้าก็บอกว่านางก็ทำไปเถอะไม่เป็นไรหรอก เขาก็
 เป็นกันเยอะแยะ ถึงจะเป็นประชน แต่สรรศักดิ์เป็นเลขาเขาทำงานเยอะอยู่แล้ว อะไร ๆ ก็สรรศักดิ์ทั้งนั้นแหละ”
 (เกษร บัวเผือก, สัมภาษณ์, 19 พ.ย. 2556)

อย่างไรก็ดี สำหรับปัญหาเรื่องความพร้อมในการประชุมของกรรมการฯ หรือตัวแทนของกลุ่มต่าง ๆ
 อาจคลี่คลายไปได้บ้าง หากมีการติดต่อสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพระหว่างกันของชาวบ้าน และมีการวางแผน
 ที่ดีของแกนนำเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งก่อนการประชุมจะเกิดขึ้น โดยเน้นย้ำอยู่เสมอถึงการที่ต้องมอบหมายให้
 ครัวเรือนอื่นในกลุ่มของตนเองเข้าร่วมประชุมแทนในกรณีที่หัวหน้ากลุ่มหรือกรรมการฯ ไม่สามารถมาประชุม
 ได้ อีกทั้งอาจทำการนัดแนะกันก่อนว่ามีกลุ่มใดที่จะไม่สามารถหาบุคคลใดในกลุ่มมาประชุมได้เลยหรือไม่
 อย่างไร และทำการยึดหยุ่นวันประชุมเพื่อให้ทุกกลุ่มสามารถเข้าร่วมประชุมได้อย่างพร้อมเพรียงกัน ซึ่ง
 หมู่บ้าน/ชุมชนหลายแห่งที่ปฏิบัติกระบวนการเดียวกันนี้ ก็คือแนวทางการไม่กำหนดวันที่ทำประชาคมรับรอง
 ครัวเรือนไว้อย่างตายตัวเพื่อการนี้

3. การประชาสัมพันธ์ของชุมชนที่ไม่ทั่วถึง

แท้จริงแล้วนั้น คณะกรรมการฯ ของชุมชนเกาะล้านมีการแสดงให้เห็นถึงการวางแผนเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์โครงการอย่างเต็มที่ในหลายช่องทาง ทั้งการใช้หอกระจายข่าว การสื่อสารแบบปากต่อปาก ระหว่างกรรมการชุมชนเข้มแข็งและชาวบ้าน การพิมพ์หนังสือหรือคู่มือแนะนำโครงการแจกชาวบ้าน ตลอดจนการใช้สื่อทางอินเทอร์เน็ตในการแจ้งประชุม โดยที่มีหอกระจายเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการประชาสัมพันธ์ในวันที่จัดประชุมเพื่อกล่าวย้ำวัน-เวลา และสถานที่ในการประชุม รวมทั้งเน้นให้ขั้นตอนที่ 9 มีคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง หรือตัวแทนของกลุ่มเข้าร่วมอย่างพร้อมเพรียงกัน

“หนังสือก็จะบอกละเอียดเลยว่าโครงการนี้มันเป็นมาอย่างไร ทำเพื่ออะไร มีประโยชน์อย่างไรบ้าง ผู้ที่อยู่ในโครงการจะได้รับสิทธิ์อะไรบ้าง” (สรศักดิ์ ทองบงเพชร, สัมภาษณ์, 20 ธ.ค. 2556)

ภาพที่ 14 สื่อเฟซบุ๊กที่ใช้เชิญชวนประชาสัมพันธ์ให้เข้าร่วมประชุมในขั้นตอนที่ 4

ซึ่งผู้วิจัยพบว่า การสื่อสารทางหอกระจายข่าวช่วยลดภาระของแกนนำสำคัญของกรรมการชุมชนเข้มแข็งได้มากที่ไม่ต้องสื่อสารเป็นรายบุคคลกับสมาชิก หรือกรรมการฯ ที่เหลือ ในที่นี้จึงขอนำตัวอย่างคำพูดที่นายสรศักดิ์ ทองบงเพชร เลขานุการชุมชนเข้มแข็งใช้ประชาสัมพันธ์โครงการอันเป็นสิ่งที่สนับสนุนการลดปัญหา หรือช่วยเสริมความสมบูรณ์ของเวทีประชาคม ดังนี้

“.....แต่แกนนำก็อย่าให้ขาดนะครับ ถ้าแกนนำท่านใดที่ติดภารกิจไม่ว่าง ก็ขอให้ส่งสมาชิกตัวแทนของท่านไปด้วย” (สรศักดิ์ ทองบงเพชร, สัมภาษณ์, 20 ม.ค. 2557)

อย่างไรก็ตาม หอกระจายข่าวยังขาดความพร้อม หรือประสิทธิภาพที่จะทำให้คนในชุมชนได้เข้าถึง ข้อมูลความรู้โดยพร้อมกัน ทำให้ชาวบ้านที่มีศักยภาพ หรือแรงจูงใจที่จะเข้าร่วมเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเป็น ทุนเดิมอยู่แล้ว ถูกจำกัดโอกาส หรือขาดโอกาสอย่างเท่าเทียมกันที่จะเข้าร่วมโครงการตั้งแต่ช่วงแรก ซึ่งนั่น หมายถึงการขยายแนวทางสันติวิธีในการแก้ปัญหาสุขภาพจิตครอบคลุมประชากรของเกาะล้านได้ล่าช้ากว่าที่ ควรจะเป็น

“ที่บ้านป่าเนี่ย เวลาเขาประกาศอะไร ป้าไม่ได้ยินหรอก.... เขาไปปรับรงกันวันนั้นเออะนะ ป้าก็ว่า ทำไมป้าไม่รู้เรื่องเลย คุณสรศักดิ์ให้ป้าไปประชุมที่บ้านประธาน ก็เลยได้เข้าร่วมกับเขา” (อาจันต์ ช่วยชนะ, สัมภาษณ์, 22 ม.ค. 2557)

“เขาบอกว่าปีได้รับสมัครไปแล้ว เราก็ไม่รู้หรอก ตาของเขาบอกมาให้ไปปรับรง ๆ เราก็ไม่รู้ว่าจะอะไร เพราะพี่ก็ไม่ใช้คนที่นี่ เป็นคนที่อื่น แต่ก็มาอยู่เกาะนี้นานแล้วเหมือนกัน.... บางที่ทำงานต้องเข้าป่า ก็เลยไม่ค่อยได้ยินเขาประกาศ” (ยี่สุ่น แก้วนพคุณ, สัมภาษณ์, 20 ธ.ค. 2556)

4. การขาดความพร้อมในการจัดตั้งเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง

เมื่อผ่านขั้นตอนที่ 4 และได้กรรมการชุมชนเข้มแข็งกลุ่มต่าง ๆ แล้ว เป็นระยะเวลาสำคัญที่หัวหน้าของแต่ละกลุ่มจะได้จัดตั้งกลุ่มของตนเองด้วยการรับสมัครเพื่อน หรือญาติของตนเองที่อยู่ในครัวเรือนอื่นเข้ามาอยู่ กลุ่มเดียวกันกับตนเองจนได้ 4-5 ครัวเรือนตามเงื่อนไขที่ตกลงกันไว้ แต่ปัญหาเกิดขึ้นจากการที่กรรมการฯ หรือหัวหน้ากลุ่มไม่ยอมชักชวน หรือหาสมาชิกกลุ่มให้ได้ครบ โดยปัญหาดังกล่าวอาจเกิดได้จากหลายสาเหตุด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นการที่หัวหน้ากลุ่มบางคนต้องมุงอยู่กับการทำมาหากินตลอดทั้งวัน จึงลืม หรือไม่มีเวลาไป ทำภารกิจนี้ หรือการที่บางคนขาดทักษะในการสื่อสารทำความเข้าใจกับผู้อื่น

“ปรากฏว่ารายชื่อสมาชิกบางคนก็ยังไม่ได้เลย ก็เกือบจะชะงักไป แต่เราพยายามเท่าที่จะรวบรวมได้ เลยดำเนินการขั้นตอนอื่นได้ต่อไป ในเรื่องการหาสมาชิกของกรรมการมันช้าไป ขั้นตอนอื่นก็จะเดินไม่ได้.... กรรมการบางคนก็เกรงใจคนโน้นบ้าง ไม่กล้าไปคุยมั่ง” (สรศักดิ์ ทองบงเพชร, สัมภาษณ์, 18 ธ.ค. 2556)

เนื่องจากขั้นตอนที่ 5 ยังถือเป็นช่วงเริ่มต้นโครงการ ทำให้ชาวบ้านที่อาสาเป็นกรรมการชุมชนเข้มแข็ง บางส่วนยังไม่แน่ใจถึงโอกาสความสำเร็จของโครงการนี้ จึงถึงเลที่จะชักชวนชาวบ้านคนอื่นเข้าร่วมเป็น สมาชิกกลุ่มของตน ด้วยเหตุนี้เอง จึงพบว่ามีชาวบ้านหลายคนที่ได้เป็นกรรมการฯ ในวันทำประชามครั้งที่ 1 หรือขั้นตอนที่ 4 ล้มเลิกความตั้งใจและจัดตั้งกลุ่มของตนเองไม่สำเร็จ ทำให้ผู้เป็นกรรมการฯ และกลุ่มนั้น ๆ ของกรรมการฯ ขาดจากการเป็นสมาชิกเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งไปในที่สุด

“จับบ้านโน้นบ้างบ้านนี้บ้างโทรไป ถ้าหาจริง ๆ ไม่กี่วันก็น่าจะได้ โครงการนี้บางคนก็ห้าสิบห้าสิบ เชื้อมั่งไม่เชื้อมั่ง” (บุญเชิด บุญยิ่ง, สัมภาษณ์, 18 ต.ค. 2556)

“ถ้าโครงการนี้มันชัดเจนขึ้น มันคงขึ้นมา คนที่จะเดินเข้ามาก็อีกเยอะ” (สรศักดิ์ ทองบงเพชร, สัมภาษณ์, 18 ต.ค. 2556)

แต่ปัญหาด้านนี้ก็ลดน้อยลงไป เพราะนายสรศักดิ์ ทองบงเพชร (กรรมการฯ ในตำแหน่งเลขานุการ) ได้จัดทำหนังสือแนะนำแนวทางรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้กรรมการฯ ท่านอื่น ๆ นำไปพูดคุยทำความเข้าใจ และชักชวนชาวบ้านในชุมชนให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของโครงการนี้ นอกจากนั้น เขายังช่วยกรรมการฯ บางท่านอธิบายทำความเข้าใจให้แก่ชาวบ้านที่กรรมการฯ ท่านนั้นต้องการชวนเข้าร่วมกลุ่มเองด้วย ซึ่งช่วยทำให้ขั้นตอนที่ 6 มีความพร้อมมากขึ้น จนทำให้เกิดกลุ่มต่าง ๆ ที่สามารถหาสมาชิกเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งได้สำเร็จถึงจำนวน 17 กลุ่ม

5. ค่าใช้จ่าย และเวลาที่ใช้ในการดำเนินงานที่ชุมชนเกาะล้าน

การเดินทางมาเกาะล้านเป็นประเด็นปัญหาตั้งแต่ยังไม่เริ่มต้น โครงการดังที่กล่าวแล้วในเนื้อหาเกี่ยวกับอุปสรรคของวิทยากรกระบวนการในหน้าที่ 11 เรื่องนี้ผู้วิจัยขอนำมาขยายความในที่นี้ เพราะแม้จะไม่ใช่ว่าความบกพร่องผิดพลาดของคนในชุมชนเกาะล้านแต่อย่างใด แต่ส่งผลให้ชุมชนเข้าถึงกระบวนการสันติวิธีในการแก้ไขปัญหาหลายสาเหตุได้อย่างล่าช้ายิ่งขึ้น ทั้งนี้ ไม่เพียงทีมงานยุทธศาสตร์ 3 ชั้น และบรรดาวิทยากรกระบวนการ ซึ่งเป็นคนนอกพื้นที่จังหวัดชลบุรีเท่านั้นที่สังเกตเห็นถึงข้อจำกัดในการสร้างกระบวนการชุมชนเข้มแข็งที่เกาะล้าน เพราะแม้แต่วิทยากรกระบวนการที่อาศัยอยู่ในพื้นที่พัตยาเองก็ตระหนักดีถึงค่าใช้จ่าย และเวลาที่จะต้องสูญเสียไป หากอาสาเข้ามาดำเนินการเป็นที่เลี้ยงให้แก่ชาวบ้านในชุมชนเกาะล้าน

“พูดตรง ๆ ว่าการไปเกาะล้านมันต้องไปค้าง หนึ่งมันมีค่าใช้จ่าย ก็รู้ว่าค่าโรงแรมเท่าไร ค่ากินเท่าไร” (วิรัตน์ จ้อยจินดา, สัมภาษณ์, 27 พ.ย. 2556)

ข้อจำกัดในประเด็นข้างต้นนี้อาจส่งผลต่อความพร้อมของวิทยากรกระบวนการสำหรับการดำเนินงานในขั้นตอนที่ 9 ที่ต้องรักษาสถานะชุมชนเข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในช่วงแรก ๆ นั้นวิทยากรกระบวนการอาจจะต้องเดินทางเข้ามาเป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำ รวมทั้งบ่งชี้ปัญหา และแนะนำแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ทั้งนี้ หากการรวมตัวเป็นเครือข่ายกองทุนแม่ฯ อำเภอบางละมุง (ซึ่งมีชุมชนเกาะล้านเป็นหนึ่งในสมาชิก) ช่วยให้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะเป็นโอกาสที่ส่งผลดีสำหรับความต่อเนื่อง และพัฒนาการของชุมชนแห่งนี้ อันช่วยลดผลกระทบของปัญหาดังกล่าวได้

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการแก้ไขปัญหาเสพติดตามแนวทางสันติวิธี

1. ทูทางสังคมของชุมชนเกาะล้าน

การป้องกันปัญหาเสพติดโดยสันติวิธีนั้นจะประสบความสำเร็จได้ จะต้องอาศัยความร่วมมือของชุมชนเป็นที่ตั้ง เนื่องจากขั้นตอนต่าง ๆ ที่จะต้องปฏิบัติไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะประเด็นสำคัญอยู่ที่การมีส่วนร่วมของชาวบ้านอย่างแท้จริง และการเสียสละเวลาส่วนตัวเพื่อประโยชน์สุขส่วนรวมของชุมชน ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่าโครงการนี้ถูกผลักดันโดยประธานชุมชนเกาะล้านเอง ที่เห็นข้อดีจุดเด่นของแนวทางสันติวิธีที่จะช่วยแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน จึงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากต่อความราบรื่นในช่วงเริ่มต้นของกระบวนการ ทั้งนี้ชุมชนเกาะล้านยังแสดงให้เห็นถึงทูทางสังคม อันช่วยสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จในโครงการนี้ ซึ่งได้แก่

1.1 ชาวบ้านและผู้นำชุมชนจริงใจต่อการแก้ปัญหาเสพติด

การที่ผู้นำชุมชนมีความพยายามในการดำเนินงานป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติดมาตลอดในอดีต ช่วยให้ชาวบ้านมั่นใจยิ่งขึ้นไปกว่าโครงการที่ผู้นำชุมชนนำเข้ามาใช้ในเกาะล้านเป็นโครงการที่มีความเหมาะสม ด้วยเหตุนี้ กระบวนการ 9 ขั้นตอนจึงได้กระแสการตอบรับที่ดีจากชาวบ้าน ในทางตรงกันข้าม หากประธานชุมชนและคณะผู้นำละเลยความสนใจต่อปัญหาเสพติด ชุมชนเกาะล้านก็ไม่อาจก้าวเดินสู่เส้นทางของกระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งมาได้ถึงระดับนี้

“มีคำถามผมว่าประธานทำไมประธานไม่ได้จริง ก็บอกว่ากูไม่แน่ใจกูหุรอก มันเคยสูบ..... จะไปอายุทำไมเรื่องความจริง ผมชอบตรง ๆ ผมไม่ใช่เอาหน้าเอาตาอะไรอย่างนี้ คนนั้นได้ผมก็ต้องได้บ้างแบบนี้ ผมไม่เอาหุรอก” (บุญเชิด บุญยิ่ง, สัมภาษณ์, 18 ต.ค. 2556)

ไม่เพียงประธานชุมชนเท่านั้น แกนนำชุมชนท่านอื่น ๆ ก็ได้สังเกตเห็นถึงวิกฤตของสถานการณ์ปัญหาเสพติดเช่นกัน และมุ่งมั่นตั้งใจทำงานด้านนี้อย่างเต็มความสามารถ ดังจะเห็นได้จากเวทีการประชุมในโอกาสต่าง ๆ ของชาวบ้าน ที่มีการถกเถียงพูดคุยกันอย่างเปิดเผย และไม่ยอมเพิกเฉยต่อแนวทางที่ตนเองเห็นว่ายังไม่ถูกต้อง แต่กลับมีการนำเสนอความคิดเห็นแบบตรงไปตรงมา เพื่อให้โครงการพัฒนาไปในทิศทางที่เหมาะสม และชาวบ้านในชุมชนได้ประโยชน์สูงสุด

“ถ้ากลุ่มใหม่สงสัย เราจะได้ช่วยกัน เพื่อที่จะได้หมดไป คือเข้ามาเนียให้มันลดละเลิก หมคนะมันคงไม่หมดหุรอก มันต้องยังมีอยู่ 4 เดือนแล้วยังไม่ได้ขงก็มี ” (ธำรงค์ วันจันทร์, สัมภาษณ์, 20 ม.ค. 2557)

ทั้งนี้ พัฒนาการแห่งการพึ่งพาตนเองของผู้คนในเกาะล้านจึงดีขึ้นตามลำดับ จำนวนผู้เข้าร่วมประชุมครบถ้วนมากขึ้นในแต่ละครั้ง จากขั้นตอนที่ 6 ซึ่งมีกรรมการฯ ที่อาสาตนเองเข้ามาในขั้นตอนที่ 4 ขาดประชุมกว่า 10 คน ส่วนขั้นตอนที่ 9 ในเดือนแรกมีกรรมการฯ ขาดประชุม 2 กลุ่ม แต่ครั้งล่าสุด(ขั้นตอนที่ 9 เดือนที่ 2) ไม่มีกรรมการฯ ท่านใดขาดประชุมเลย สิ่งนี้เป็นตัวชี้วัดหนึ่งที่สะท้อนถึงจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ของชุมชน และความพยายามในการพัฒนาชุมชนให้มีความสงบสุขมากขึ้น จนทำให้กระบวนการที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาเสพติดเกิดความสมบูรณ์อย่างต่อเนื่อง

ความเพียรเป็นองค์ประกอบที่ฝังอยู่ในตัวกรรมการฯ ของชุมชนเกาะล้าน อันเป็นผลมาจากความทุ่มเทให้กับงานแก้ปัญหาเสพติด โดยปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงาน ถูกขจัดสิ้นไปผ่านกลไกในการขับเคลื่อนงานที่เรียกว่า “คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง” ที่ก่อตัวขึ้นจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างแท้จริง จนทำให้ขั้นตอนนี้ ๆ ไปที่รอกคอยอยู่เบื้องหน้านั้นบังเกิดได้ด้วยความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

“ถ้าเรารู้ว่าคนไหนยังไม่เข้าใจเนี่ย เราจะส่งคณะกรรมการไปทำความเข้าใจกับเขาเลย อาจจะคิดว่าคนนี้เขาสนิทกับคนไหน ก็จะทำให้กรรมการคนนั้นเข้าไป” (สรศักดิ์ ทองบงเพชร, สัมภาษณ์, 20 ธ.ค. 2556)

1.2 การมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง ทำงานเพื่อชุมชน และเป็นที่พักพิงชาวบ้านได้

ประเด็นนี้เป็นจุดเด่นของเกาะล้านที่เห็นได้ชัดเจน และหน่วยงานภายนอกชุมชนที่เคยประสานงานกับแกนนำของชุมชนก็คงทราบดีถึงข้อได้เปรียบประการนี้เป็นอย่างดี โดยหลายโครงการพัฒนาหลายโครงการจำเป็นต้องพูดคุยและขอความเห็นชอบจากประธานชุมชนก่อนดำเนินการใด ๆ มิฉะนั้นจะประสบความสำเร็จไม่ได้เลย ซึ่งการมีผู้นำเป็นตัวแทนของชาวบ้านที่มีความเข้มแข็ง สามารถดูแลผลประโยชน์ของคนในชุมชนได้นั้น ช่วยให้การดำเนินกิจกรรม หรือ /และโครงการต่าง ๆ เป็นไปโดยราบรื่น อีกทั้งชาวบ้านยังมั่นใจในการทำมาหากิน และความสงบสุขในวิถีชีวิตของตนเอง โดยมีผู้นำชุมชนเป็นปากเป็นเสียงที่ช่วยตัดสินใจในเบื้องต้น ช่วยแก้ไขปัญหา และหยิบยื่นสิ่งดี ๆ เข้ามาในชุมชนเกาะล้าน

“ป้าว่าถ้าใครมีปัญหาอะไรคุยกับคุณสรศักดิ์นี่รู้เรื่องเลย แล้วเขาก็อยากคุยกับเราด้วย ประชานก็ดีนะคุณเบ็มนะถ้าจะเปรียบก็เหมือนพ่อบ้านที่ดูแลลูกบ้าน มีปัญหาอะไรก็บอกเขา เขาบอกว่ายายเดี่ยวผมจัดการให้แล้วรับรอง ยายกลับไปเอะทุกอย่างจะเรียบร้อยเอง” (อาจินต์ ช่วยชนะ, สัมภาษณ์, 22 ม.ค. 2557)

ประธานชุมชนเกาะล้านถือเป็นผู้ที่สำคัญที่สุดคนหนึ่งสำหรับการปฏิบัติโครงการแก้ปัญหาเสพติด เพราะเป็นทั้งผู้นำกระบวนการสันติวิธีเข้ามาในชุมชนผ่านการสนับสนุนของวิทยากรกระบวนการ และเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนแห่งนี้ การที่นายบุญเชิด บุญยิ่ง หรือคุณเบ็มเป็นที่เคารพยำเกรง และเลื่อมใสศรัทธาของชาวบ้าน มีส่วนช่วยให้ชาวบ้านรับเอากระบวนการ 9 ขั้นตอนมาปฏิบัติ เกิดความมั่นใจที่จะฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ ไปพร้อมกัน รวมทั้งสร้างความเข้าใจที่ดีระหว่างชาวบ้านด้วยกัน และระหว่างชาวบ้านกับบุคคลภายนอกชุมชน อันสามารถเห็นได้จากกรณีที่มีเจ้าหน้าที่ตำรวจเมืองพัทยาเข้ามาปราบปรามจับกุมผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ซึ่งชุมชนผ่านเหตุการณ์นี้มาได้เป็นอย่างดีและส่งผลให้แนวทางขับเคลื่อนงานโดยใช้ชุมชนบำบัดยังคงอยู่ต่อไปได้จนถึงปัจจุบัน

1.3 ความเอื้ออาทร และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของชาวบ้าน

แม้ชุมชนเกาะล้านจะเป็นหมู่บ้านที่มีผู้คนจากหลายพื้นที่ทั่วประเทศอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ด้วยกันกับคนท้องถิ่นเดิมที่ตั้งรกรากที่นี้ตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย แต่หากพิจารณาถึงพื้นเพของผู้ที่มาจากหมู่บ้าน /ชุมชนอื่นซึ่งเข้า

มาทำมาหากิน สร้างครอบครัว ตั้งบ้านเรือน และกลายเป็นประชากรของเกาะล้านแล้ว จะเห็นได้ว่าเกือบทั้งหมดไม่ได้เป็นชาวบ้านในเขตเมือง หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ร่ำรวย หากแต่เป็นชาวบ้านจากเขตชนบทในจังหวัดต่าง ๆ ที่ต้องเรือข้ามฝั่งมายังแผ่นดินเกาะล้านเพื่อพึ่งใบบุญให้ตนเองและครอบครัวมีชีวิตที่ดีขึ้น ฉะนั้นผู้ที่อพยพสู่ชุมชนเกาะล้าน กับผู้คนพื้นถิ่นเดิมจึงอยู่ร่วมกันได้โดยปกติสุข พึ่งพาอาศัยกันในลักษณะหมู่บ้านชนบท ตลอดจนมีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นต่อกันไม่ต่างจากพื้นที่อื่น ๆ ของไทย ชาวบ้านเกาะล้านมีการทำบุญ ทอดผ้าป่า และร่วมกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเพณีในวันสำคัญทางศาสนาเหมือนกับหมู่บ้านในเขตชนบทแห่งอื่น ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ชาวบ้านแต่ละครัวเรือนมีความห่วงใยเอื้ออาทรต่อกันเสมือนญาติพี่น้องของตนเอง

“ป่าคิดว่าคุณเกาะนะ ดีกว่าญาติที่อยู่ไกล ๆ อีกนะ คนเกาะเขาก็ดูแลป่าดีด้วยนะ บางทีป่าเป็นลม คนที่เกาะก็ดูแลให้หายจนฟื้น คนใกล้ตัวดีที่สุด ไม่ใช่ญาติก็เหมือนญาติ คนเกาะน่ารัก ถ้าเขารักใครเขารักจริง” (อาจินต์ ช่วยชนะ, สัมภาษณ์, 22 ม.ค. 2557)

ความเอื้ออาทรต่อกันนี้ยังผลให้ชาวบ้านในชุมชนมีสำนึกที่จะปฏิบัติดีต่อกัน และทำคุณความดีเพื่อชุมชนของตนเอง ซึ่งก็รวมถึงโครงการแก้ไขปัญหาเสพติดโดยสันติวิธีที่แสดงออกผ่านปรากฏการณ์หลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการอาสาตนเองเข้าเป็นกรรมการเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง การสมัครเข้าเป็นสมาชิกของเครือข่ายฯ การเน้นชักชวนครัวเรือนที่เสพยาเสพติดเข้าร่วมกลุ่มของตนเองเพื่อหวังที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การสละเวลาทำมาหากินเข้ามาประชุมเป็นนิตยภัต ฯลฯ

“ ตอนตำรวจมาจับนะหนังสือขอโอกาสเรายังไม่ได้ยื่นต่อหน่วยราชการ แล้วเราก็ไม่ทิ้งเขา ต่อให้เขาโดนเราก็ดูตามเขาตลอดว่าเป็นยังไงอยู่ตรงไหน ช่วยอะไรเขาได้บ้าง” (สรศักดิ์ ทองบงเพชร, สัมภาษณ์, ๒๕.๕.๒๕๕๖)

การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในโครงการนี้มีได้เกิดขึ้นในลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมปฏิบัติเท่านั้น แต่ยังคงตัดสินใจอย่างเที่ยงธรรมที่จะให้ครัวเรือนต่าง ๆ ถูกพิจารณาให้เป็นครัวเรือนที่ปลอดภัยจากยาเสพติด ถือเป็นความร่วมมือบนพื้นฐานของความบริสุทธิ์ใจไร้ความเสแสร้ง ยึดหลักความถูกต้อง และยึดผลประโยชน์ของชุมชนเป็นที่ตั้ง นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมยังเกิดขึ้นในลักษณะของการร่วมระดมเงินทุนของครัวเรือนตนเองเพื่ออนาคตของชุมชนอีกด้วย โดยเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเกาะล้านมีการตั้งกองทุนยาเสพติดร่วมกันในการใช้เป็นเครื่องมือในการพึ่งพาตนเองด้านงบประมาณสำหรับการแก้ไขปัญหายาเสพติดผ่านคำแนะนำของวิทยากรกระบวนการ ซึ่งก็ช่วยให้เกิดการยกระดับความเข้มแข็งของชุมชนขึ้นไปอีก

“เงินที่ลงไปก็เอามาเถอะ 10 บาท 20 บาท เก็บเอาไว้ชักรวันนึงถ้ามีงานอะไร เช่นงานอาจารย์พวน งานลอยกระทง งานวันพ่อวันแม่ มันก็จะมีตัวแทนของกลุ่มเราขึ้นไปข้างรังค์ วันจันทร์, สัปดาห์ 20 ม.ค. 2557)

2. ประสิทธิผลของแนวทางสันติวิธี (กระบวนการ 9 ขั้นตอน)

2.1 มีความเชื่อมโยงกับพระราชปณิธาน และกองทุนแม่ของแผ่นดิน

แม้ชาวบ้านส่วนใหญ่ของชุมชนเกาะล้านจะเข้าร่วมเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง เพราะเห็นว่าจะเป็นการขับเคลื่อนงานที่มุ่งสู่การแก้ไขปัญหาเสพติดได้ แทนที่จะพึ่งพากราชากรเหมือนที่เคยเป็นมาในอดีต แต่มีชาวบ้านบางส่วนซึ่งคิดว่าโครงการนี้คือโครงการที่ดีอันเป็นช่องทางที่จะอุทิศตนให้กับประเทศชาติ และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ โดยกรรมการฯ ได้ประชาสัมพันธ์โครงการในลักษณะที่เชื่อมโยงกับพระราชปณิธานของพระองค์ที่มีพระราชประสงค์จะแก้ไขปัญหาเสพติดของชาติเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของพสกนิกรของไทย ทั้งนี้ เนื่องจากคนไทยต่างเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว จึงเป็นเหตุให้ชาวบ้านบางส่วนเชื่อมั่นในโครงการ และสมัครเข้าร่วมสมาชิกของเครือข่ายฯ

“โครงการที่ผ่านมาก็อยู่ในความดูแลของคุณเบิ้ม แต่โครงการนี้ยกเว้นนะคะ เพราะเป็นโครงการของพระราชินี โครงการของแม่ แม่ของแผ่นดิน แม่อยากให้เราเลิกยาเสพติด ป้าว่าดีนะ ถึงป้ายังไม่มีลูกนะ แต่ป้ามีส่วนตรงนี้ก็น่าจะเป็นประโยชน์” (อาจันต์ ช่วยชนะ, สัมภาษณ์, 22 ม.ค. 2557)

ด้วยสาเหตุที่ว่ากระบวนการ 9 ขั้นตอนเป็นแนวทางการแก้ไข และป้องกันยาเสพติดที่ช่วยสนับสนุนหมู่บ้าน/ชุมชนกองทุนแม่ของแผ่นดิน และการพัฒนาชุมชนเกาะล้านยังเป็นหนทางซึ่งสามารถทำให้ชาวบ้านก้าวไปสู่การเป็นชุมชนกองทุนแม่ฯ ดังนั้น กระบวนการดังกล่าวจึงเชื่อมโยงกับพระราชปณิธานของพระองค์อย่างแยกจากกันไม่ออก

2.2 การแบ่งแยกครัวเรือนที่ชัดเจนระหว่างการใช้ชุมชนบำบัด กับการจัดการโดยภาคราชากร

เนื่องจากเจตนารมณ์ของวิทยากรกระบวนการของทีมยุทธศาสตร์ 3 ชั้น ที่ต้องการมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการช่วยกันแก้ไขปัญหาเสพติด มาตรการทางสังคมจึงไม่ได้นำมาใช้กับชาวบ้านทุกคนในลักษณะเหมารวมทั้งชุมชน แต่เลือกใช้เฉพาะกับครัวเรือนที่สมัครเข้าร่วมโครงการเท่านั้น โดยชุมชนจะใช้แนวทางชุมชนบำบัดกับสมาชิกของเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง ด้วยการให้โอกาสในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ออกห่างจากความผิดพลาดที่เกิดขึ้นในอดีตสำหรับเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด รวมทั้งใช้วัฒนธรรมของชุมชนที่เอื้ออาทรต่อกันคอยให้กำลังใจซึ่งกันและกัน โดยมีการมอบธงสัญลักษณ์ปลอดภัยยาเสพติดเป็นอีกหนึ่งมาตรการทางสังคมที่สร้างแรงจูงใจให้ผู้เสพ-ผู้ค้าพยายามเลิกพฤติกรรมจนกลายเป็นคนดีของสังคม

ในทางตรงกันข้าม สำหรับครัวเรือนต่าง ๆ ที่ไม่ได้สมัครเข้าร่วมโครงการนี้ จะปล่อยให้ภาคราชากรใช้วิธีการเดิมที่เคยปฏิบัติ ก็คือการเข้ามาตรวจค้น และจับกุมหากพบสารเสพติดหรือหลักฐานของการยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ด้วยเหตุนี้เอง จึงกลายเป็นการแยกแยะกลุ่มคน และแยกแยะวิธีการปฏิบัติให้แตกต่างกัน

เพื่อความชัดเจนสำหรับใช้เป็นแนวทางการตัดสินใจของชาวบ้านที่กำลังพิจารณาว่าจะเข้าร่วม หรือไม่เข้าร่วม โครงการตามแนวทางสันติวิธี หรือการใช้ชุมชนบำบัด

ประเด็นดังกล่าวทำให้ชาวบ้านจำนวนมากต้องการสมัครเป็นสมาชิกเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง เนื่องจากเกรงว่าจะเสียโอกาสที่จะได้รับการคุ้มครองโดยชุมชน และจะถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมหากเกิดการลงพื้นที่เข้ามาปราบปรามผู้เสพนบนเกาะล้าน ซึ่งเป็นผลให้สมาชิกในกลุ่มต่าง ๆ ของเครือข่ายฯ มีครัวเรือนที่อยู่เกี่ยวกับยาเสพติดอยู่ในสัดส่วนที่มาก เมื่อเทียบเปรียบกับหมู่บ้าน /ชุมชนอื่นในภาคตะวันออกเฉียงใต้ดำเนินการ แนวทางเดียวกัน

“ถ้าเราเข้าโครงการนี้ตำรวจไม่สามารถจับลูกเราไปได้ นี่คือสิ่งหนึ่งที่พ่อแม่กลัว แล้วก็ให้กำลังใจลูก เพื่อลูกอยากจะทำ เลิก กลัวอย่างเดียวคือกลัวตำรวจจับ เพราะว่าถ้าเขาเข้าไปแล้ว เขาบอกว่าตอนเข้าไปเป็นแมว ตอนออกมาเป็นเสือ เราก็เลยเข้าร่วมโครงการแค่นี้เอง พี่คิดแค่นี้” (จิตินันท์ เทพทอง, สัมภาษณ์, 18 ต.ค. 2556)

ด้วยความชัดเจนของแนวทางสันติวิธีในการแยกแยะครัวเรือนที่อยู่เกี่ยวกับยาเสพติดออกเป็น 2 กลุ่ม ดังกล่าวข้างต้น ช่วยให้ง่ายต่อการตัดสินใจของครัวเรือนต่าง ๆ และทำให้กรรมการฯ แต่ละกลุ่มปฏิบัติหน้าที่ รับผิดชอบประชาสัมพันธ์ และชักชวนสมาชิกเข้ากลุ่มของตนเองได้โดยง่าย กล่าวคือ ไม่ต้องอธิบายหลักการ ชี้แจงแนวทางปฏิบัติของโครงการในรายละเอียด รวมทั้งไม่ต้องใช้ความพยายามโน้มน้าวจิตใจเพื่อนบ้านหรือ เครือญาติของตนเองมากมาย เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่เล็งเห็นผลกระทบอย่างใหญ่หลวงที่เกิดจากการเข้าร่วม หรือไม่ยอมเข้าร่วมโครงการนี้แล้วนั่นเอง

“เหมือนไปแนะนำเครือข่ายอธิบายให้เขาเข้าใจว่าโครงการแบบนี้มันคืออะไร มีหลายคนที่เราเข้าไป คุยกับเขา แล้วเขาก็เข้าใจและเขาก็อยากเข้าร่วมโครงการ” (จิตินันท์ เทพทอง, สัมภาษณ์, 18 ต.ค. 2556)

ขณะเดียวกันหน่วยงานราชการก็เกิดความชัดเจนในกระบวนการทำงานของชุมชน เพราะ คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งเกาะล้านชี้แจงถึงการแบ่งหน้าที่กันระหว่างชุมชนกับหน่วยงานราชการ ซึ่งแท้จริง แล้วก็เป็นการทำงานสนับสนุนซึ่งกันและกัน อันเป็นการสนองตอบเป้าหมายของการแก้ไขปัญหาเสพติดใน ชุมชนเกาะล้านเอง จึงกล่าวได้ว่าความชัดเจนของกระบวนการสันติวิธี (กระบวนการ 9 ขั้นตอน) ได้ช่วย สนับสนุนผลลัพธ์ในการทำงานขึ้นด้วย เพราะเกิดการสื่อสารต่อกันได้ง่ายระหว่างชาวบ้านด้วยกัน และเอื้อต่อ การทำความเข้าใจระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภายนอกชุมชน

“ผมเป็นคนไปเดินเรื่องกับทางโรงพัก เมืองพัทยา แล้วภาคราชการเขาสนับสนุน เขาบอกว่าได้เลย เราก็เลยการันตีกับเขาได้ว่าถ้าเกิดเหตุแบบนี้ขึ้นมา เราสามารถช่วยเขาได้จริงนะ เพราะว่าทางผู้ใหญ่เป็นคน สนับสนุนเรา เขารับปากเราแล้ว” (สรศักดิ์ ทองบงเพชร, สัมภาษณ์, 20 ต.ค. 2556)

2.3 จุดเด่นของการไม่ใช้วิธีการทางกฎหมาย และนำผู้เสพไปบำบัดภายนอกชุมชน

ในความเป็นจริงแล้ว แต่ละครัวเรือนที่ประสบปัญหายาเสพติดอยู่นั้นต่างต้องการให้คนในครอบครัวลดละเลิกจากพฤติกรรมที่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดให้ได้โดยเร็ว ไม่ว่าจะมียาที่จากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเข้าไปกดดันด้วยวิธีการต่าง ๆ หรือไม่อย่างไรก็ตาม ทั้งนี้ เพราะพ่อแม่ผู้ปกครองเป็นฝ่ายที่ได้รับผลกระทบในทางลบโดยตรงอยู่แล้ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม(การยอมรับจากชุมชน) ภาวะจิตใจ สุขภาพ ความปลอดภัย ตลอดจนการศึกษาของบุตรหลาน หากมีการใช้มาตรการทางกฎหมายยิ่งส่งผลให้ครัวเรือนถูกซ้ำเติมจากผลกระทบดังกล่าวมากยิ่งขึ้น ฉะนั้น ชาวบ้านจึงเปิดรับแนวทางที่ปฏิเสธการปราบปรามจับกุม และดำเนินคดีอย่างเต็มตัว จึงเกิดการมีส่วนร่วมที่เต็มใจของคนในชุมชนเกาะล้าน

“พอราชการเขามาจับไปเนี่ยเราเสียเงินนะ ลูกทุกคนจะไม่คืออย่างไรมันก็ลูก” (บุญเชิด บุญยิ่ง, สัมภาษณ์, 18 ต.ค. 2556)

โดยมีชาวบ้านบางครัวเรือนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการในช่วงแรก เพราะยังไม่มั่นใจในแนวทางการทำงาน และผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นแก่ครอบครัวของตนเอง แต่สมัครเป็นสมาชิกเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งในช่วงขั้นตอนที่ 9 อันเป็นช่วงที่แต่ละคนในชุมชนทราบแล้วว่าหากร่วมโครงการนี้แล้วจะมีประโยชน์เช่นไรบ้าง ซึ่งไม่ว่าจะเข้าร่วมโครงการเร็วหรือช้าก็ตาม ต่างได้รับประโยชน์ และทำให้เกิดปัจจัยสนับสนุนในการลดละเลิกยาเสพติดของครัวเรือนนั้น ๆ เช่นกัน

“แต่บางส่วนลูกหลานเสพยาแรก ๆ ก็เลยยังไม่เข้ามา พอรู้ว่าโครงการเขาเป็นยังไงแล้วก็ค่อยเข้ามาเพื่อให้โครงการดูแล..... บางคนก็คิดว่าชัวร์ไม่ใช่ เพราะว่ายังไม่เห็นความสำคัญตรงนี้ แต่เมื่อเราทำกันเป็นกิจจะลักษณะจริง ๆ แล้วมันเติบโต ก็เลยทำให้เขาเข้ามา” (สรศักดิ์ ทองบงเพชร, สัมภาษณ์, 20 ต.ค. 2556)

2.4 การยึดหลักความสมัครใจของชาวบ้านทั้งก่อนเริ่มขั้นตอนต่าง ๆ และระหว่างปฏิบัติกระบวนการ

การที่ความต่อเนื่องของการดำเนินงานเป็นหัวใจสำคัญที่แสดงถึงพัฒนาการของชุมชน และความสำเร็จของโครงการ ทำให้การสร้างเสริมเข้มแข็งของชุมชนจำเป็นที่จะต้องยึดหลักการบางอย่างเพื่อให้ชาวบ้านที่ก้าวเข้าร่วมงานกับชุมชน สามารถขึ้นระยะของการมีส่วนร่วมไปได้โดยตลอดจนเกิดการบรรลุสู่เป้าหมายร่วมกันของชุมชนในระดับต่าง ๆ ตามขั้นตอนของกระบวนการ ด้วยเหตุนี้ ความสมัครใจ หรือความเต็มใจจึงเป็นกุญแจสำคัญของกลวิธีสร้างความต่อเนื่องในโครงการนี้ ความสมัครใจที่ชาวบ้านอยากเข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเป็นสิ่งที่บ่งชี้ให้เห็นว่าการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยสันติวิธีเป็นโครงการที่ชุมชนเป็นเจ้าของ มิใช่หน่วยงานราชการใด ๆ หรือวิทยากรกระบวนการ เปรียบเหมือนเสาเข็มที่ทำให้กระบวนการพึ่งพาตนเองของชุมชนเกาะล้านเกิดความมั่นคงและยั่งยืน

ซึ่งบรรดากรรมการชุมชนเข้มแข็งเกาะถ้ำมีวิธีการรับสมัครสมาชิกของเครือข่ายฯ เพิ่มเติมด้วยการให้ชาวบ้านตัดสินใจติดต่อสื่อสารกับทางกรรมการฯ เองที่จะกรอกใบสมัคร หรือเข้ามาร่วมประชุมในวันที่ 20 ของทุกเดือนเพื่อสมัครสมาชิกในวันประชุม อันถือเป็นวิธีการที่ชุมชนเห็นว่าได้ผลดีกว่าการออกไปชักชวนครัวเรือนต่าง ๆ ที่ยังไม่ได้เป็นสมาชิกเครือข่ายฯ ให้เกิดความสนใจเข้าร่วมโครงการ เพราะแท้จริงแล้วโครงการพัฒนาใด ๆ จะสำเร็จได้ก็ต้องเกิดจากความเต็มใจที่จะเข้ามาร่วมทำงานกันอย่างแท้จริง

“แต่บางครั้งเดือนหนึ่งผมก็เรียกมาประชุมว่าเราทำมาถึงขั้นนี้แล้ว เราก็พยายามช่วยกันนะ ถ้าใครจะเข้ามามันก็มีโอกาสมี ถ้าใครจะเข้ามาอีกเราไม่หาแล้วนะ ให้เขาเดินเข้ามาหาเราบ้าง โอเคเดี๋ยวจบจากนี้ไป คุณก็ไปหาญาติพี่น้องก็ได้ ถ้าให้คุณเข้ามาแล้วผมต้องมาหาให้คุณที่หลังเนี่ยไม่เอาละ คุณต้องไปหาของคุณเอง” (บุญเชิด บุญยิ่ง, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

2.5 การมีวิทยากรกระบวนการ

กระบวนการ 9 ขั้นตอนถือว่าเป็นปรากฏการณ์ใหม่ของสังคมที่จัดการกับปัญหาเสพติดอย่างได้ผล โดยปราศจากการใช้วิธีปราบปรามจับกุม การดำเนินการทางกฎหมาย รวมทั้งบำบัดยังสถานบำบัดของภาครัฐและเอกชน ซึ่งผ่านการพิสูจน์มาแล้วในหลายหมู่บ้าน/ชุมชนทั้งในภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคตะวันตกของประเทศไทย ทั้งนี้ หลักการและวิธีการที่ใช้ในกระบวนการดังกล่าวจะสำเร็จได้ก็ต้องอาศัยผู้ที่มีความเข้าใจในกระบวนการอย่างลึกซึ้ง หรือผ่านประสบการณ์ทำงานด้านนี้มาก่อน โดยเข้าไปมีบทบาทให้แนวคิด และแนะนำชุมชนให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่จะสามารถพึ่งพาตนเองได้ในการแก้ไขปัญหาเสพติด ซึ่งเรียกว่า “วิทยากรกระบวนการ”

ภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นในชุมชนเกาะถ้ำ สะท้อนถึงความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องมีวิทยากรกระบวนการเข้าไปจุดประกายความคิด และความตื่นตัวของชาวบ้านให้ลุกขึ้นมาจัดการปัญหาด้วยตนเอง แทนที่การพึ่งพาบทบาทของเจ้าหน้าที่ของราชการ ซึ่งการกระตุ้นความคิดความรู้สึกโดยวิทยากรกระบวนการนั้นมิได้นำเอาข้อมูลหรือเหตุการณ์ที่ไกลเกินความสามารถในการเข้าถึงได้ของชาวบ้าน แต่เป็นการหยิบยกเอาความเป็นจริงทั่วไปของชุมชนมาตีแผ่ให้เห็นว่าเป็นวิกฤตปัญหา และมีความบกพร่องบางอย่างของระบบที่ต้องคิดใหม่ทำใหม่ในการแก้ไขปัญหาเดิม ๆ ของชุมชนเอง

“ข้อเสียตำรวจเนี่ยทำงานไม่ต่อเนื่องและไม่จริงจัง เพราะว่าปัญหาที่ผู้บังคับบัญชาเขาส่งไปทำหน้าที่หลายเรื่อง อีกเรื่องหนึ่งคือเขาทำเรื่องนี้ไม่มีค่าตอบแทนอะไร ตำรวจจะยึดติดค่าตอบแทน ตรงนี้เป็นข้อเสียเขา” (ธวัช ชะนะ, สัมภาษณ์, 9 ต.ค. 2556)

ทั้งนี้ การที่ทีมวิทยากรกระบวนการประกอบด้วยอดีตข้าราชการตำรวจ จึงเป็นข้อได้เปรียบที่สามารถอธิบายเชื่อมโยงให้ชาวบ้านสามารถเข้าใจถึงความอ่อนด้อยของระบบการทำงานของราชการ และความเป็นจริงของปัญหาเสพติดได้อย่างลึกซึ้ง ขณะเดียวกัน ยังมีวิทยากรกระบวนการในส่วนที่เป็นชาวบ้านจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการใช้แนวทางสันติวิธีมาแล้ว จึงช่วยเติมเต็มให้สาระความรู้ที่ถ่ายทอดออกไปนั้นเกิดความสมบูรณ์ อันช่วยในการตัดสินใจของชาวบ้าน และกระบวนการเรียนรู้เพื่อพึ่งตนเองของชุมชนเกาะล้านในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการที่ชุมชนเกาะล้านปฏิบัติ วิทยากรกระบวนการเข้ามามีบทบาทสำคัญไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนที่ 1-4 ซึ่งชุมชนเป็นฝ่ายที่ต้องทำความเข้าใจแนวทางการดำเนินงาน โดยมีวิทยากรกระบวนการเป็นหลักในการขับเคลื่อน ขั้นตอนที่ 5-9 อันเป็นช่วงที่ชุมชนจะต้องปฏิบัติเองผ่านการสนับสนุนของวิทยากรกระบวนการในฐานะพี่เลี้ยง แต่จากประสบการณ์ของนักวิจัยนั้น เห็นว่าวิทยากรกระบวนการได้ให้ความดูแลอย่างใกล้ชิดสำหรับชุมชนเกาะล้านมากกว่าหมู่บ้าน /ชุมชนอื่นอยู่พอสมควร ซึ่งไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดก็ตาม เป็นปัจจัยสนับสนุนให้ความบกพร่องผิดพลาดในเชิงคุณภาพของการดำเนินงานเกิดขึ้นน้อย วิทยากรกระบวนการยังมีการชี้แจงแนวทางการสนับสนุนจากภาคราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องงบประมาณ และวางยุทธศาสตร์ให้ชุมชนเกาะล้าน และชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่สนับสนุนซึ่งกันและกันผ่านระบบการทำงานในรูปแบบเครือข่ายชุมชนที่มีคณะกรรมการฯ เป็นชาวบ้าน ซึ่งจะส่งผลต่อความเป็นไปได้แห่งความยั่งยืนของการป้องกันปัญหาเสพติดโดยกระบวนการสันติวิธี

3. การใช้แนวทางการปราบปราม ควบคู่กับการป้องกันปัญหาเสพติดโดยสันติวิธี

ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นว่าการแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชนเกาะล้านโดยใช้แนวทางการปราบปรามเพียงอย่างเดียว แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากความล้มเหลวของระบบการทำงานของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ และจุดอ่อนของกระบวนการทางกฎหมาย อีกทั้งเกาะล้านซึ่งแม้จะมีผู้คนอาศัยอยู่หลายพันคน แต่กลับมีสถานะเป็นเพียงหมู่บ้านทำให้ทางการจัดสรรบุคลากร และงบประมาณมาให้จำกัด จึงไม่เพียงพอต่อการดูแลทุกข์สุขของประชาชน

“จากคำพูดของเขา เขาไม่กลัว เพราะเขามีแบ็คใหญ่ ๆ อยู่ข้างบน เวลาเขาโดนจับก็ประกันออกมา เราก็ทำอะไรไม่ได้ ตำรวจจับก็ต้องปล่อย กฎหมายไม่แข็งแรง” (สรศักดิ์ ทองบงเพชร, สัมภาษณ์, 20 ธ.ค. 2556)

ทั้งนี้ การใช้มาตรการทางสังคม และใช้ชุมชนบำบัดนั้น มีความชัดเจนว่าคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งจะมีขอบเขตในการปกป้องลูกหลานในชุมชนแค่ไหน อย่างไร เพื่อให้ไม่เกิดความผิดพลาดในกรณีที่มีผู้เสพหรือ

ผู้ค้าเจตนาที่จะหลบเลี่ยงความผิดด้วยการสมัครเข้าร่วมโครงการ เพื่อให้ตนเองรอดพ้นจากการถูกจับกุม
ดำเนินคดีโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ

“ครั้งแรกเราช่วยได้ แต่ครั้งที่ 2 ให้เขาตัดสินใจเอาเอง ว่าคุณจะเลิกหรือคุณจะทำต่อ คุณยังทำต่อเราก็จะไม่ช่วยคุณแล้ว” (สรศักดิ์ ทองบงเพชร, สัมภาษณ์, 20 ธ.ค. 2556)

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นเครื่องยืนยันว่าการปราบปรามยาเสพติดในช่วงดำเนินงานตามแนวทาง
สันติวิธีนั้น ช่วยให้เกิดแรงกดดันต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดจนสามารถเลิกพฤติกรรมเสพติด -ค้าได้เป็นอย่างดี
อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งของเกาะล้านมีความเข้าใจที่ชัดเจนถึงหลักการของกระบวนการ
9 ขั้นตอนที่กำลังปฏิบัติอยู่ จึงมุ่งเน้นการป้องกันปัญหามากกว่าความพยายามลดจำนวนตัวเลขผู้ที่เกี่ยวข้องกับ
ยาเสพติดให้หมดสิ้นไปจากชุมชน โดยเห็นว่าการทำงานในลักษณะของการป้องกันปัญหาจะช่วยให้เยาวชนใน
ชุมชนไม่กลายเป็นผู้เสพ-ผู้ค้ารายใหม่ อันจะเป็นผลดีที่ช่วยลดภาระของแกนนำชุมชนไปได้มาก ขณะที่ในส่วน
ผู้เสพ-ผู้ค้ารายเดิมก็ถือเป็นผลพลอยได้ที่ชุมชนสามารถเก็บเกี่ยวประโยชน์ได้จากกระบวนการสันติวิธี ทั้งนี้
แนวคิด และแนวทางดังกล่าวได้ช่วยให้สถานการณ์ปัญหาเสพติดในชุมชนแห่งนี้คลี่คลายไปได้มากในสายตา
ของคนในชุมชนเอง

“ดีขึ้นมาก รายเก่า ๆ คิดแล้วไม่เป็นไร เราไม่อยากจะให้มีรายใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นมา โดยเฉพาะพวกนักเรียน
นักศึกษา เด็ก ๆ” (สรศักดิ์ ทองบงเพชร, สัมภาษณ์, 20 ธ.ค. 2556)

4. ความรุนแรงของปัญหาเสพติด

โครงการหรือแนวทางการพัฒนาใด ๆ จะประสบความสำเร็จได้จะต้องตอบสนองต่อปัญหาที่แท้จริง
ของชุมชน กระบวนการ 9 ขั้นตอนเข้ามาถูกที่ถูกเวลา ซึ่งชุมชนกำลังประสบปัญหาโดยถ้วนหน้าเกี่ยวกับ
ผลกระทบของยาเสพติดที่ทำให้ครัวเรือนส่วนใหญ่มีผู้เสพ หรือผู้ค้า ซึ่งสร้างความหนักใจให้กับพ่อแม่
ผู้ปกครองเป็นอันมาก โดยผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนนี้ไม่มีปัญหาเศรษฐกิจในครัวเรือนสักเท่าใดนัก เนื่องจาก
ชาวบ้านล้วนมีรายได้ที่ดีจากธุรกิจท่องเที่ยว แม้จะมีบางช่วงที่ได้รับผลจากปัญหาการเมืองและเศรษฐกิจอยู่บ้าง
แต่ถือว่าการทำมาหากินของผู้คนในเกาะล้านมีอุปสรรคน้อยกว่ามากเมื่อเทียบกับหมู่บ้าน/ชุมชนที่ยึดการเกษตร
เป็นอาชีพหลัก ฉะนั้น ปัญหาเสพติดจึงเป็นวิกฤตสำคัญที่สุดของเกาะล้าน และการแพร่ระบาดของยาเสพติด
ได้กลายเป็นมูลเหตุจูงใจให้ผู้นำชุมชนต้องการนำกระบวนการดังกล่าวเข้ามาดำเนินการที่เกาะล้าน

“ป้าก็บอกว่าเงินที่คุณขายทำบุญมานะขอให้สุขภาพแข็งแรงนะ อยู่กับลูกหลานนาน ๆ แก่ก็จับป้ามา
พูดที่หูเลย แกบอกวาจันต์ สุขภาพของฉันทันแข็งแรงอยู่แล้ว ฉันทันจะขออย่างเดียวกันนะแก ขอให้ลูกฉันอย่า

ติดยาเลย โห คนอายุ 83 นะ ป้าก็ไม่รู้หรอกว่าลูกหลานของเขาคิด แต่เขามากะระชิบกับป้าแบบนี้เลย ขอให้มันเลิกซะเถอะ บุญที่มันทำเนี่ย ขอให้ลูกหลานมันนะเลิกยา” (อาจินต์ ช่วยชนะนะ, สัมภาษณ์, 22 ม.ค. 2557)

นอกจากนั้น ปัญหายาเสพติดที่ค่อนข้างรุนแรงยังไม่ได้รับการเหลียวแลจากเจ้าหน้าที่ในพื้นที่เกาะล้าน ทำให้ชาวบ้านไม่เชื่อมั่นในกระบวนการของภาคราชการ โดยเฉพาะผู้ค้ายาเสพติดที่ยังคงสร้างความเดือดร้อน บั่นทอนอนาคตของเด็กเยาวชน ซึ่งผู้นำชุมชนเองเพียงลำพังก็ไม่สามารถจัดการปัญหานี้ได้ และการขาดประสิทธิภาพของภาคการนี้เอง น่าจะเป็นอีกเหตุผลหนึ่งซึ่งทำให้ชุมชนเกิดความพร้อมอยู่ก่อนแล้วที่จะเอาแนวทางแก้ไขปัญหาเสพติดด้วยการพึ่งพาตนเอง หรือดำเนินการกันเองในชุมชนมาใช้ในช่วงนี้

“ถ้าเป็นตำรวจแล้วไม่ยอมจับ จะมาเป็นตำรวจทำไมล่ะ ไซ้มัย ไม่ดูแลประชาชนแล้วเราจะอยู่ได้ยังไง มันมีสายอยู่ไง พอตำรวจจะลงปั๊บ มันก็โทรหากันแล้วก็หลบ”(ประไพ จันทรเทศ, สัมภาษณ์, 23 ธ.ค. 2556)

สัมภาษณ์เจาะลึกเยาวชนที่สามารถเลิกยาเสพติดได้ด้วยแนวทางสันติวิธี (การใช้ชุมชนบำบัด)

นายลำไย (นามสมมติ) ปัจจุบันอายุ 20 ปี เริ่มติดกัญชาตั้งแต่อายุ 14 ปี โดยการเสพกัญชาของเขาเริ่มจากการถูกเพื่อนในกลุ่ม(ที่มีจำนวนผู้เสพกว่า 10 ราย) ชักชวนให้ทดลองเสพ เมื่อติดกัญชาแล้วนายลำไยเพิ่มปริมาณมากขึ้นเรื่อย ๆ และเสพตั้งแต่เช้าจนค่ำ ทั้งนี้ นายลำไยพยายามปกปิดพฤติกรรมมาโดยตลอดเพื่อไม่ให้คนในครอบครัวทราบว่าเขาดูดยาเสพติด แต่พ่อแม่ของเขาก็ทราบความจริงเข้าจนได้เมื่อเขาอายุประมาณ 16 ปี จากการสังเกตอาการ และร่างกายที่เริ่มเปลี่ยนแปลงไป

“ดูดมาก ๆ แล้วกลืนมันติดตัวครับ เพราะกลืนมันแรงไม่เหมือนบุหรี่..... พ่อผมเขาก็สังเกตว่าตาแดง แล้วก็ตามันจะเยิ้ม แก่ก็ถาม แต่ผมก็พูดตรง ๆ ผมก็บอกว่าดูด” (นายลำไย, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

บุคลิกนิสัยส่วนตัวของนายลำไยไม่ใช่คนอันตรายพาล หรือชอบก่อเรื่องราวแต่อย่างใด และพฤติกรรมติดยาเสพติดของเขาแม้จะไม่ได้สร้างความเดือดร้อนให้กับครัวเรือนอื่น แต่มีผลเสียโดยตรงกับสุขภาพของเขาเอง เนื่องจากระยะเวลาเสพที่ค่อนข้างยาวนานหลายปี ทำให้เริ่มเกิดอาการปวดกระดูกบริเวณไขสันหลัง ขณะที่นายลำไยเองก็ทราบว่าพ่อแม่ของเขาก็ทุกข์ตรมเสียใจแม้จะไม่ได้ร้องไห้ให้เขาเห็นก็ตามที

“ดูดกัญชามันก็เมาเหมือนกินเบียร์ครับ แต่เมาแบบว่ารู้เรื่อง แค่มันตาหวาน อารมณ์ดี ยิ้มตลอด แล้วก็อยากกินขนม แต่ถ้าเป็นเหล้าเบียร์เมาแล้วเดินเซ” (นายลำไย, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

คงจะสรุปอย่างชัดเจนได้ยากว่าอะไรเป็นปัจจัยที่แท้จริงซึ่งทำให้นายลำไยติดกัญชา เนื่องจากวัยรุ่นหลายคนในเพื่อนกลุ่มเดียวกันไม่ได้เสพยาเสพติดได้เลย แต่ก็สามารถคบและเข้ากลุ่มกับเพื่อน ๆ ได้ ขณะที่

หลายครัวเรือนได้ตัดเดือนลูกหลานของตนเองไม่ให้ทดลองเสพยาเสพติด แต่ก็มีส่วนที่คือรันและกลายเป็นเด็กที่ติดยาเสพติด ส่วนครอบครัวของนายลำไยเองก็ไม่มีปัญหาใดที่จะเป็นเหตุผลักดันให้เขาติดยาเสพติดเลย ผู้วิจัยขอสงวนที่จะค้นหาความจริง หรือวิเคราะห์ถึงสาเหตุว่าอะไรเป็นปัจจัยที่แท้จริง ซึ่งทำให้นายลำไยกลายเป็นผู้เสพ เนื่องจากประเด็นดังกล่าวไม่อยู่ในขอบเขตการวิจัยครั้งนี้

“คนไม่ดูดชวณยังงะเขาก็ไม่ดูด กลุ่มเดียวกันก็เสบ ๆ เหมือนกันเนี่ยครับ แต่เขาไม่ดูด คนไม่ดูดก็จะกินเบียร์กินเหล้าไป” (นายลำไย, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

ด้วยการที่เมื่อจบการศึกษาแล้ว นายลำไยทำงานเป็นผู้ดูแลเรือเจ็ตสกีให้นักท่องเที่ยวที่หาดตาแหวน การที่เขาอยู่ในวงการเสพกัญชาทำให้เขามีช่องทางการขายกัญชาให้แก่นักท่องเที่ยวที่เสพ โดยกัญชาที่นำมาขายแก่นักท่องเที่ยววนั้น ได้ซื้อต่อมาจากคนขับเรือเจ็ตสกีที่เข้ามาส่งนักท่องเที่ยวที่เกาะล้านอีกต่อหนึ่ง อย่างไรก็ตาม การค้ายาเสพติดของนายลำไยมิได้กระทำเป็นลำเป็นสัน หรือตั้งใจขายอย่างเต็มตัว แต่เป็นการขายกัญชาตามโอกาสที่เข้ามาเองจากแรงหนุนของธุรกิจการท่องเที่ยวของเกาะล้านที่ทำให้มีนักท่องเที่ยวหลายชาติหลายประเภท ซึ่งแน่นอนว่าส่วนหนึ่งเป็นคนต่างชาติที่ชอบเสพกัญชาเหมือนกัน

“บางทีแขกเขาดูด เขาก็มาถามเรา ถ้าเรามีเราก็ตายให้เขา มีเท่าไรเขาก็เอาอยู่แล้ว เขาไม่เกี่ยราคาหรอกครับ” (นายลำไย, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

พ่อแม่ของนายลำไยพยายามคิดหาทางช่วยลูกของตนเองให้เลิกยาเสพติด แต่ในช่วงนั้นชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องยังไม่มีโครงการ /กิจกรรมแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ได้ผลมาแนะนำชาวบ้าน ทำให้ช่วงแรก ๆ ซึ่งนายลำไยเสพกัญชาอันเป็นช่วงที่ยังเป็นวัยรุ่นอยู่นั้น ไม่ยอมสมัครใจที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามความคาดหวังของครอบครัว แม้จิตใจส่วนหนึ่งก็อยากจะทำเลิกเสพเพราะความสงสารพ่อแม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแม่ของเขาที่มีความสนิทสนมกับเขา และเป็นผู้ที่เขารักมากที่สุด อย่างไรก็ตาม เมื่อแม่ของเขาแน่ใจแล้วว่า เขาไม่ยอมเข้ารับการรักษาบำบัดยังสถานบำบัดยาเสพติด จึงแนะนำให้พ่อของเขาเลิกล้มความตั้งใจที่จะนำตัวเขาไปบำบัดอย่างที่หลายครอบครัวปฏิบัติกัน และได้แต่ปล่อยให้เขาคิดเลิกเสพเอง

“พ่อบอกให้เลิกหลายรอบแต่ผมเฉย ๆ ผมก็ไม่เลิกหรอก คือแบบยิ่งว่ายิ่งทำนะ ถ้าผมจะเลิกผมก็เลิกเอง ผมก็บอกพ่อแม่ว่าไปบำบัดกลับมาเหมือนเดิมอยู่ดี มันอยู่ที่ใจมากกว่า” (นายลำไย, สัมภาษณ์, พ.ย. 2556)

ต่อมาเมื่ออายุ 17 ปี นายลำไยเริ่มคิด และทดลองที่จะเลิกเสพกัญชาด้วยตนเอง โดยเขาใช้วิธีการดื่มเบียร์ในปริมาณมาก ๆ ทดแทนเพื่อให้ง่วงและหลับไปในที่สุด เมื่อถึงวันรุ่งขึ้นที่เริ่มมีอาการอยากเสพอีก เขาก็

จะดื่มเบียร์อีกเช่นเดิม ซึ่งทำประจำซ้ำ ๆ เช่นนี้ประมาณ 2 สัปดาห์ก็ช่วยให้เขาห่างจากกัญชาได้อยู่เช่นกัน แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าความตั้งใจดังกล่าวของเขาไม่เหลือคุณค่าอะไรเลย เพราะเพียงแค่วะเวลาครึ่งปีเท่านั้น นายลำไยซึ่งย้ายไปศึกษาต่อที่ฝั่งพทาก็ถูกเพื่อนที่โรงเรียนใหม่ชักชวนให้กลับมาเสฟอีก และไม่ว่าเขาจะตัดสินใจเสฟกัญชาอีกครั้งเพราะเหตุผลใดก็ตาม การกลับมาเสฟในวัย 18 ปีไม่โชคดีเหมือนครั้งที่แล้วมา เพราะเขาถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับได้ขณะเสฟกัญชาอยู่ในกระท้อบแห่งหนึ่งในเกาะล้าน ส่งผลให้เขาถูกตั้งข้อหา การครอบครองยาเสพติด ถูกคุมขังอยู่เป็นเวลาถึง 2 วัน ได้รับโทษรอลงอาญา 2 ปี และยังคงรายงานตัวต่อ เจ้าพนักงานศาลที่เมืองพทฯ โดยที่พ่อแม่ ของเขาต้องไปประกันตัว และเสียเงินค่าปรับจากเหตุการณ์ดังกล่าว การถูกจับกุมดำเนินการตามกฎหมายทำให้นายลำไยพยายามเลิกเสฟอีกครั้ง แต่เพียงระยะเวลาไม่ถึงปี เขาก็กลับมาเสฟกัญชาต่อหลังจากเพื่อนกลุ่มเดิมมาชักชวนให้เข้าสู่วงการเหมือนเดิม โดยระหว่างนี้ประธาน ชุมชนเกาะล้าน ก็คือ นายบุญเชิดบุญยิ่ง พยายามชักชวนเขาทำกิจกรรมให้เป็นประโยชน์ด้วยการพาเข้ากลุ่ม อาสาสมัครในการตรวจความสงบเรียบร้อยของเกาะล้าน จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2556 อันเป็นช่วงเวลาที่ชุมชน เกาะล้านเริ่มดำเนินการ โครงการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยสันติวิธี (กระบวนการ 9 ขั้นตอน) ครอบครัวของนายลำไยซึ่งมีพ่อเป็นกรรมการชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม เป็นครอบครัวหนึ่งที่ตัดสินใจ สมัครเข้าร่วมโครงการนี้ โดยพ่อของเขาชักชวนให้เขาเข้าร่วมประชุมกับกรรมการเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งด้วย แม้นายลำไยไม่ได้ร่วมตั้งแต่ในเวทีประชาคมครั้งที่ 1 (ขั้นตอนที่ 4) แต่จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัยพบว่า ใน ขั้นตอนที่ 7 หรือการรับรองครัวเรือนปลอดภัยยาเสพติดนั้น นายลำไยที่ร่วมประชุมครั้งนี้พร้อมกับพ่อของคนที่ถือ เป็นเยาวชนเพียงคนเดียวของชุมชนที่เข้าร่วมในเวทีประชาคมดังกล่าว และในวันนั้นพ่อของเขาไม่ยกมือให้กับ ครัวเรือนของตนเองว่าปลอดภัยจากยาเสพติด เนื่องจากครอบครัวและกรรมการฯ คนอื่นทราบดีว่านายลำไยติด ยาเสพติด(แม้ว่าจะไม่ถูกเขียนรายชื่อว่าเป็นผู้เสฟตั้งแต่ในขั้นตอนที่ 6 ก็ตาม) ส่งผลให้ครอบครัวของเขาไม่ได้รับ ธงในเดือนต่อมาเช่นเดียวกับอีก 23 ครอบครัวที่กรรมการฯ ยังไม่ให้การรับรองในพฤติกรรม

หากมองอย่างผิวเผินแล้วการเข้าประชุมในขั้นตอนที่ 7 ดังกล่าวของนายลำไยในฐานะผู้สังเกตการณ์ (ขณะที่พ่อของเขาเข้าประชุมในฐานะกรรมการฯ ที่มีสิทธิพิจารณาขอรับรองครัวเรือน) คงเหมือนกันกับ ชาวบ้านอีกจำนวนหนึ่งที่ร่วมประชุมในฐานะผู้สังเกตการณ์เช่นกัน เพราะเป็นโอกาสในการเข้ามาเรียนรู้ถึง กระบวนการสันติวิธี และติดตามความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับกิจกรรมในชุมชนของตนเอง แต่การปรากฏตัว ท่ามกลางผู้ใหญ่มากมายที่เป็นกรรมการชุมชนเข้มแข็งในที่ประชุมของเด็กคนหนึ่ง ไม่สู้จะแตกต่างเท่าไรกับการ ประกาศ หรือปฏิญาณตัวเองถึงความต้องการแน่ชัดที่จะเลิกเสฟให้ได้ ซึ่งแท้จริงนายลำไยเองก็มีความ จริงจังในการพยายามเลิกเสฟยาเสพติด มิเช่นนั้นคงไม่เข้าร่วมกับกรรมการฯ คนอื่น ๆ เป็นแน่

ต่อมาในชั้นตอนที่ 9 เดือนแรก (20 ธันวาคม 2556) เครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเกาะล้านได้รับรองพฤติกรรมให้แก่อีก 7 ครอบครัวว่าไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดอีกแล้ว โดยมีครอบครัวของนายลำไยเป็นหนึ่งในจำนวนนี้ นำมาซึ่งความภาคภูมิใจของเขาเองและพ่อแม่ ทั้งนี้ การเลิกยาเสพติดครั้งนี้เป็นผลโดยตรงจากการใช้แนวทางชุมชนบำบัด และมาตรการทางสังคม โดยอาศัยความรักที่มีต่อพ่อแม่เป็นแรงจูงใจอีกประการหนึ่งที่ทำให้เขาคิดอยากจะเลิกเสพยาอย่างถาวร นอกจากนั้น ยังมีเพื่อนในกลุ่มของเขาอีกประมาณ 5-6 รายที่เลิกยาเสพติดได้ในช่วงดำเนินการ โครงการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยสันติวิธีครั้งนี้

“ ถ้าผมไม่เลิกนะ บ้านอื่นเขาได้ทั้งหมด แต่ผมยังดูแล้วก็ไม่ได้ซิง มันก็เหมือนกับอายุเขา แล้วพ่อของผมก็เป็นกรรมการอชู้ช่วย ก็เหมือนกับว่าให้ลูกคนอื่นเลิก แต่ลูกตัวเองยังไม่เลิกแบบเนี่ย มันก็ขาดน้ำอะครับ”
 “สงสารพ่อนะครับ..... แกมีอะไรแกก็ไม่ค่อยพูดครับ” (นายลำไย, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

ทั้งนี้ นายลำไยได้ให้ข้อคิดเห็น และถ่ายทอดประสบการณ์แก่นักวิจัยถึงการแก้ไขปัญหายาเสพติดในลักษณะที่สนับสนุนการใช้แนวทางสันติวิธีในชุมชนเกาะล้าน โดยกล่าวถึงความไร้ประสิทธิผลของการจัดการปัญหายาเสพติดด้วยวิธีการบำบัดยังสถานบำบัดภายนอกชุมชนในช่วงเวลาที่ผ่านมา อีกทั้งเปิดเผยถึงความคิดความรู้สึกของวัยรุ่นเมื่อพบเจอกับสถานการณ์บีบบังคับให้เลิกยาเสพติด อย่างไรก็ตาม การยอมรับในแนวทางสันติวิธียังแสดงออกให้เห็นผ่านการประชุมในช่วงการรักษาสถานชุมชนเข้มแข็ง (ชั้นตอนที่ 9) ซึ่งนายลำไยเข้าร่วมเวทีประชาคมดังกล่าวทั้ง 2 ครั้ง (เดือนธันวาคม 2556 และเดือนมกราคม 2557) แม้ว่าครอบครัวของเขาจะได้สิทธิ์ในการรับชงปลอดภัยยาเสพติดแล้วก็ตาม

“ดูแล้วที่ไปบำบัดกลับมาเลิกแกไม่ก็คนครับ..... ถ้าไปใช้ความรุนแรงเขาก็จะยิ่งเก็บกด ก็จะมีคนดู ๆ”
 (นายลำไย, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

ผู้วิจัยไม่อาจจะกล่าวได้ว่าการเลิกยาเสพติดในครั้งนี้จะเป็นครั้งสุดท้ายในชีวิตของเขาหรือไม่ อย่างไรก็ตาม เพราะถือเป็นครั้งที่ 3 แล้วที่เขาตัดสินใจหันหลังให้แก้อาย แต่ดูเหมือนว่ามาตรการทางสังคมจะเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวใจให้เขาตระหนักว่าหากเขากลับไปเสพยาอีก ความเสียหายจะไม่ได้เกิดขึ้นในลักษณะที่สามารถมองได้ว่าคนอื่น ๆ ก็ยังคงเสพยาอยู่เช่นกัน เพราะบรรยากาศการแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในขณะนี้ผูกโยงเข้ากับหน้าตาทางสังคม หรือการได้รับการยอมรับของครัวเรือนต่าง ๆ ขณะที่นายลำไยเองก็มีความคิดเป็นผู้ใหญ่มากขึ้นเช่นกัน

“ถ้ากลับไปดูอีกก็อายคนอื่นเขาครับ ถ้าได้ซิงมาแค่แป็บเดียวเองก็ดูอีกแล้ว มันก็ไม่ใช่แล้วครับ”
 (นายลำไย, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

ห้องเรียนเข้มแข็ง : การพัฒนาต่อยอดแนวทางสันติวิธีจากชุมชนสู่โรงเรียน

จากการที่ได้เรียนรู้ถึงแนวทางการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง ทำให้คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งเกาะล้านเมื่อมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับวิทยากรกระบวนการมากขึ้น ซึ่งการติดต่อสื่อสารระหว่างกันเป็นประจำทำให้นายสรศักดิ์ ทองบงเพชร ได้ทราบว่าทีมยุทธศาสตร์ 3 ชั้นมีประสบการณ์สร้างแนวทางการแก้ไขปัญหาเสพติดโดยสันติวิธีในโรงเรียนต่าง ๆ หลายแห่ง จึงเกิดความสนใจที่จะนำการพัฒนาต่อยอดสู่กลุ่มเด็กนักเรียนมาใช้ในโรงเรียนเกาะล้านบ้าง เขาจึงทำการแนะนำชี้แจงผู้บริหารของโรงเรียนในเบื้องต้นถึงประโยชน์ และแนวทางของโครงการห้องเรียนเข้มแข็ง ซึ่งทางโรงเรียนก็ยินดีทดลองดำเนินการ ส่งผลให้เกิดการนัดหมายวัน-เวลาดังระหว่างครูอาจารย์ ชุมชน และวิทยากรกระบวนการเพื่อผลักดันโครงการนี้พร้อม ๆ กับที่ทางชุมชนกำลังพัฒนาตนเองสู่ความสามารถในการพึ่งพาตนเองสำหรับการแก้ไขปัญหาเสพติด

“ผมก็มีความคิดว่าในเมื่อชุมชนของเราเข้มแข็งแล้วเดินก้าวไปข้างหน้าได้แล้ว ก็อยากให้เยาวชน และโรงเรียนเดินควบคู่กับชุมชน จึงมีเวทีนี้ขึ้นมา..... และเราจะเป็นศูนย์การเรียนรู้เกาะล้านคู่กันทั้งโรงเรียนและชุมชน” (สรศักดิ์ ทองบงเพชร, สังเกตการณ์, 9 ม.ค. 2557)

โดยโครงการห้องเรียนเข้มแข็งเริ่มต้นจากการที่วิทยากรกระบวนการทำความเข้าใจกับครูอาจารย์ในโรงเรียนเกาะล้าน (โรงเรียนเมืองพัทยา 10) ถึงหลักการ และวิธีการปฏิบัติ อธิบายความเป็นมาของชุมชนเข้มแข็งที่ประสบความสำเร็จมาได้ระยะหนึ่งแล้ว รวมทั้งที่มาของโครงการห้องเรียนเข้มแข็งที่กำลังจะปฏิบัติในพื้นที่เกาะล้านว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร ทั้งนี้ เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนของแนวทางสันติวิธี ซึ่งกำลังนำมาประยุกต์ใช้กับนักเรียน แต่มีเนื้อหา และเทคนิคในรายละเอียดแตกต่างกันไปบ้าง ซึ่งการถ่ายทอดประสบการณ์ให้แก่ครูอาจารย์ของโรงเรียนดังกล่าวข้างต้นเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ.2557 โดยในวันนั้นนอกจากบรรดาครูอาจารย์แล้ว ยังมีนายบุญเชิด บุญยิ่ง และนายสรศักดิ์ ทองบงเพชร ที่เป็นตัวแทนของชุมชน ตลอดจนมีเจ้าหน้าที่จากเมืองพัทยา และตำรวจจากสถานีตำรวจภูธรเมืองพัทยาเข้าร่วมประชุมด้วย

“ชุมชนบำบัดทำยังไง เมื่อคริวเรือนสมัครใจมาแล้วนี่ก็จะมีกระบวนการคัดแยกเฉพาะบ้านที่สมัครใจใครเสพใครคำก็บอกมาตรง ๆ ที่ไม่สมัครใจก็ใช้ภาครัฐเข้มแข็ง.....”(วิทยา จันท์ศิริ, สังเกตการณ์, 9 ม.ค. 2557)

วิทยากรกระบวนการนำโดย ร.ต.ต.วิทยา จันท์ศิริ มีวิธีการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ครูอาจารย์ว่ากระบวนการนี้สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมนักเรียนให้ดีขึ้นได้ โดยใช้บทเรียนจากการทำงาน of ชุมชนเกาะล้านเป็นตัวอย่างที่ช่วยยืนยันว่าเหตุใดแนวทางสันติวิธี และสร้างความเข้มแข็งให้ห้องเรียนผ่านกลไกของคณะกรรมการที่เป็นเด็กนักเรียนจึงได้ผล ขณะที่ประธานชุมชนก็กล่าวถึงความสำเร็จของชุมชนที่มีหลายคนเลิกยาเสพติดได้

“ใครจะเป็นคนมาเคลียร์กรรมการให้ยกมือเหมือนกัน 20 คนคงเป็นไปได้ ถ้าเขาไม่ได้รู้เห็นกับตา” (วิทยา จันท์ศิริ, สังเกตการณ์, 9 ม.ค. 2557)

จากนั้นจึงอธิบายถึงประเด็นที่ควรเข้าใจร่วมกันตามหลักการของกระบวนการสันติวิธี โดยที่ครูอาจารย์ ต้องไม่ยึดเอาแนวทางการปฏิบัติแบบเดิมบางอย่างมาใช้กับนักเรียนอีก เช่น การเรียกผู้ปกครองมาว่ากล่าว ตักเตือน หรือรับทราบถึงพฤติกรรมที่ไม่ดีของลูกหลานตนเอง เป็นต้น โดยวิทยาการกระบวนการเน้นย้ำถึง เงื่อนไขที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องนำไปปฏิบัติจริงหากต้องการจะดำเนินโครงการห้องเรียนเข้มแข็ง

“เงื่อนไขก็คือจะต้องทำโรงเรียนละหนึ่งห้องเท่านั้น แล้วจะต้องเป็นข้อตกลงระหว่างชุมชนกับ ผู้บริหารโรงเรียนว่าต้องมีเงื่อนไขปัจจัยอย่างไรตามที่โครงการกำหนดมา เช่น โรงเรียนต้องสมัครใจในการเข้าร่วมโครงการ โดยไม่มีการกดดันให้โรงเรียนทำ สองคือกระบวนการนี้จะต้องไม่ใช่ถูกระเบียบที่เคยใช้กับเด็ก ในโรงเรียน” (วิทยา จันทร์ศิริ, สังเกตการณ์, 9 ม.ค. 2557)

เนื่องจากการประชุมดังกล่าวข้างต้นมีหน่วยงานภายนอกชุมชนเข้าร่วมด้วย จึงเกิดการแสดงแนวคิด ให้แก่ครูอาจารย์ที่หลากหลาย หนึ่งในนั้นก็คือการกล่าวถึงประสบการณ์ในการปราบปรามยาเสพติดของ เจ้าหน้าที่จากสถานีตำรวจภูธรเมืองพัทธา ซึ่งให้ข้อมูลเกี่ยวกับความทุกข์ทรมานของผู้ติดยาเสพติด วิธีการเสพ ตลอดจนการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองที่จะต้องปล่อยตัวผู้กระทำผิดหากมีอายุไม่ถึงตามที่กฎหมายกำหนด นอกจากนี้ ยังมีการแนะนำสถานบำบัดยาเสพติดบางแห่งที่เห็นว่าได้ผลท่ามกลางที่ประชุม แท้จริงแล้วนั้น เนื้อหาสาระทั้งหมดดังกล่าวไม่สู้จะสอดคล้องกับบรรยากาศ และทิศทางการประชุมของวันนี้เท่าใดนัก อีกทั้ง ไม่มีแนวคิดใด ๆ ที่ช่วยสนับสนุนแนวทางสันติวิธีที่คณะครูอาจารย์กำลังเรียนรู้จากวิทยาการกระบวนการใน โอกาสของการสร้างโครงการห้องเรียนเข้มแข็งแต่อย่างใด

“ถ้าไม่มีฉีดเข้าเส้นเลือดร่างกายเขาจะเดินไม่ไหว นอนนิ่ง แต่ถ้าถึง 7 วันเนี่ย จะอ้วกเป็นเลือด แต่ ยาม้าเนี่ยถ้าไม่ได้เสพจะป็นขึ้นเสไฟฟ้า..... ถ้าผมจับแล้วปล่อยเนี่ย ผมโดนโทษเรื่องการละเว้นนะ ถ้าจะจับก็ ต้องอายุ 18 แต่ถ้ามีครอบครัวสามสี่เม็ดอันนี้ผมจับได้” (เนติธร รัตนสุชานนท์, สังเกตการณ์, 9 ม.ค. 2557)

กรณีดังกล่าวทำให้ผู้นำชุมชน และวิทยาการกระบวนการให้ข้อมูลความรู้เพิ่มเติม เพื่อไม่ให้ครูอาจารย์ สับสน หรือเกิดความขัดแย้งทางความคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลของแนวทางสันติวิธี โดย ร.ต.ต.วิทยา จันทร์ศิริ อธิบายโน้มน้าวความคิดให้ในที่ประชุมเห็นว่าเรื่องปัญหายาเสพติดนั้น เป็นสิ่งที่ฝ่ายราชการและชุมชนจะต้อง ร่วมมือกันจึงจะประสบผลสำเร็จ และชี้ให้เห็นถึงความอ่อนด้อยของแนวทางการดำเนินงานตามกฎหมาย

“ขาดค่าใช้จ่ายซึ่งมีอยู่ทั่วไปเนี่ย ต่อหนึ่งเม็ดถ้าเอามาเผาไฟแล้วสูดไอมันแรงกว่ายาบ้าถึง 3 เท่า ถ้า ยาวชนไปเสพยาพวกนี้ ถามว่าถ้าเราเป็นฝ่ายปราบปรามจะทำยังไง ถ้าเป็นตำรวจจะทำยังไง อันนี้มันเป็นเรื่อง ที่เกินกำลังฝ่ายปราบปรามจัดการแล้ว แต่ถ้าชุมชนเข้มแข็งทำได้มัย ได้ เพราะชุมชนเข้มแข็งนะถ้าเสพยา เขา ไม่ไว้ใจก็ไม่ยกมือให้ ” (วิทยา จันทร์ศิริ, สังเกตการณ์, 9 ม.ค. 2557)

วิทยากรกระบวนการทำการเริ่มต้นขึ้นตอนจัดตั้งคณะกรรมการห้องเรียนเข้มแข็งในช่วงบ่ายของวันที่ 9 มกราคม พ.ศ.2557 ด้วยการให้เด็กนักเรียนชั้น ม.2 ซึ่งทางโรงเรียนและชุมชนได้เลือกไว้ผู้โครงการเข้าร่วมฟังทำความเข้าใจแนวทางการปฏิบัติ ในวันที่วิทยากรกระบวนการใช้วิธีการอธิบาย ควบคู่กับการบอกให้นักเรียนจดตามคำพูดโดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับโครงการห้องเรียนเข้มแข็งต้นแบบ ว่าเป็นการพัฒนาศักยภาพเยาวชนให้พึ่งพาตนเอง และพึ่งพากันเองในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการเป็นคนดี และมีความรู้ออกไปสู่สังคมภายนอกด้วยความภาคภูมิใจ เป็นการสร้างผู้นำในทศวรรษใหม่ เป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ในระบอบประชาธิปไตย เป็นการประยุกต์กระบวนการชุมชนเข้มแข็ง จากนั้นจึงเปิดโอกาสให้นักเรียนได้พูดแสดงความคิดเห็นที่มีต่อโครงการนี้

คณะกรรมการที่ดูแลช่วยเหลือเพื่อนในห้อง ม. 2 /.....
โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับห้องเรียนในสถานศึกษา
โรงเรียน

ที่	ชื่อ-สกุล (คณะกรรมการ)		ชื่อ-สกุล (บุคคลที่ถูกดูแล)
1.	ต.ช. ช่างสีทา นิตสิริมาศ	↔	1. ไทวัน ใสคำ 2. สุทธิธธา โอบอ้อม
2.	ต.ช. ศักพาล ช่างมา	↔	1. กรจินน กอสมหา 2.
3.	ต.ช. กัดดา อ่อนน้อย	↔	1. ศลิษา ช่างอู๋ ผึ้ง 2.
4.	ต.ช. นันธุ์พงษ์ สุขภักดิ์	↔	1. ช่างสีทา ช่างชูชู 2.
5.	ต.ช. ศินหา สว่างคำ	↔	1. สิริจันทร์ คุ้มชาติ 2.
6.	ต.ช. สุชัย ช่างมาเนียง	↔	1. กิจชัย นักแก้ว 2.
7.	ต.ช. กัดจินน นกนทอง	↔	1. ต.ช. ภูมิ ช่างทำ 2.
8.	กัญญา ลัก อ่างเงิน	↔	1. วิชา อธิปัตตะกสิณ 2. สกนุมาศ กสิณกุล
9.	ศุภาภัคค์ พุทธา	↔	1. สดงวิภาณ แฉฉฉฉฉ 2. นันท์
10.	ศุภาภัคค์ สรีระฉฉฉ	↔	1. ศุภาภัคค์ สอนสอน 2.
11.	ศุภาภัคค์ นันท์	↔	1. 2.

ภาพที่ 14 บัญชีรายชื่อเครือข่ายห้องเรียนเข้มแข็ง ซึ่งนักเรียนจัดทำขึ้นภายหลังคัดเลือกกรรมการฯ ๑ ม.ค. 2557)

อย่างไรก็ตาม แม้โครงการห้องเรียนเข้มแข็งจะมี 9 ขั้นตอน และการทำเวทีประชาคมหลัก 3 ครั้ง เหมือนโครงการชุมชนเข้มแข็ง แต่มีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์(ขั้นตอนที่5) ที่ปฏิบัติในวันเดียวกับขั้นตอนที่ 4 หรือการจัดตั้งคณะกรรมการห้องเรียนเข้มแข็ง เนื่องจากนักเรียนทั้งห้องเรียนต่างเข้าร่วมประชุม และรับทราบ กระบวนการพร้อมกัน จึงทำให้นักเรียนที่เป็นกรรมการฯ สามารถชักชวนเพื่อนร่วมชั้นเรียน และตั้งกลุ่ม สมาชิกของตนเองได้ทันทีในที่ประชุม ทั้งนี้ จากการคัดเลือกคณะกรรมการห้องเรียนเข้มแข็งจำนวน 10 คน ได้นักเรียนที่จะเข้ามาทำหน้าที่โดยมีการกำหนดเป็นตำแหน่งต่าง ๆ ดังนี้

1. ประธาน	2. รองประธาน(ชาย)	3. รองประธาน(หญิง)	4. เลขานุการ
5. ผู้ประสานงานสถานศึกษา	6. ผู้ประสานงานชุมชน	7. เกรียงไกร	
8. นายทะเบียน	9. ประชาสัมพันธ์	10. ฝ่ายกิจกรรม	

นอกจากนั้น โครงการห้องเรียนเข้มแข็งยังมีประเด็นเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ต้องควบคุมแก้ไขมากกว่าการ ขู่เกี่ยวกับยาเสพติดอย่างที่โครงการชุมชนเข้มแข็งดำเนินการ เนื่องจากหลักการที่ต้องการให้นักเรียนเป็นคนดี มีคุณภาพในทุกด้าน ด้วยเหตุนี้ การสอดส่องดูแลพฤติกรรมของเพื่อนนักเรียนด้วยกันจึงประกอบด้วย 6 กลุ่ม พฤติกรรม(ซึ่งครอบคลุมปัญหาเสพติดด้วย) ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่	1 การมาสาย ขาดเรียน หนีเรียน
กลุ่มที่	2 การสูบบุหรี่ เสพยาเสพติด สารระเหย สารออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท
กลุ่มที่	3 การเสพยาของมึนเมา เหล้า เบียร์
กลุ่มที่	4 การเล่นเกมส์ สนุกเกอร์ การพนันทุกชนิด
กลุ่มที่	5 การแต่งกายผิดระเบียบของสถานศึกษา
กลุ่มที่	6 การทะเลาะวิวาท ลักขโมย

ภาพที่ 15 คณะกรรมการห้องเรียนเข้มแข็งกำลังช่วยกันรวมจำนวน และรายชื่อผู้ที่มีพฤติกรรมซึ่งต้องแก้ไข โดยมีนางสาวรุ่งนภา วิมลเทียน คอยแนะนำกระบวนการ (20 ม.ค. 2557)

การคัดแยกนักเรียนของห้องเรียนเข้มแข็งที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ และเป็นอุปสรรคต่อการเป็นคนดี หรือชั้นตอนที่ 6 จัดขึ้นในวันที่ 20 มกราคม พ.ศ.2557 ซึ่งก่อนหน้านั้นวิทยากรกระบวนการได้มอบหมายให้นักเรียนพยายามสังเกตพฤติกรรมของเพื่อน ๆ ในชั้นเรียนทั้งในโรงเรียน และหลังเลิกเรียน แล้วในวันนี้จึงให้กรรมการฯ ทั้ง 10 คนระบุในแบบฟอร์มว่าเพื่อนนักเรียนคนใดมีความประพฤติที่แสดงออกไปในทางที่เข้าข่าย 6 กลุ่มพฤติกรรม ซึ่งผลปรากฏว่าไม่มีนักเรียนคนใดเลยในชั้น ๓๒ ที่ปลอดจากพฤติกรรมข้างต้น

“ครั้งที่แล้วใครได้ไปสอต่อส่ง แล้วเขียนไว้ว่าใครมีพฤติกรรมบ้าง.... แอบไปสูบบุหรี่ในห้องน้ำรีเปล่า เสพของมีเนมา ระหว่างทางกลับบ้านแวะร้านสνούเกอร์รีเปล่า” (รุ่งนภา วิมลเทียน, สังเกตการณ์, 20 ม.ค. 2557)

ผลจากการคัดแยกพฤติกรรมฯ ทำให้ห้องเรียนเข้มแข็งสามารถสรุปปัญหาของนักเรียนแต่ละคนได้ และเป็นข้อมูลสำคัญในการปรับเปลี่ยนตนเอง และเพื่อนร่วมชั้นเรียนให้เป็นนักเรียนที่ดี และเป็นคนดีของชุมชนต่อไป ซึ่งมีการยกมือรับรองครัวเรือนเป็นขั้นตอนสำคัญที่คัดกรองว่านักเรียนคนใดบ้างจะมีสิทธิ์เข้ารับเข็มสัญลักษณ์แสดงถึงความเป็นคนดีของโรงเรียนเกาะล้าน ในกรณียังไม่มียกมือรับรองนักเรียนคนใดได้รับเข็มสัญลักษณ์ฯ ชั้นตอนที่ 9 (ทุก ๆ 15 วัน) จะเป็นช่วงที่คัดกรองอีกครั้งหนึ่งว่านักเรียนคนใดสามารถปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น และเหมาะสมแล้วที่จะได้รับเข็มสัญลักษณ์ฯ ทั้งนี้ โดยใช้หลักการเดียวกับการดำเนินการชุมชนเข้มแข็ง ก็คือ หากมีความประพฤติที่คณะกรรมการฯ ไม่ให้การรับรองพฤติกรรมแล้ว จะถูกยึดเข็มสัญลักษณ์ฯ คืนทันที นอกจากนี้ ยังมีการยื่นหนังสือขอโอกาสจากทางโรงเรียนให้คณะกรรมการห้องเรียนเข้มแข็งใช้วิธีการของตนเองในการดูแลปรับปรุงความประพฤติของนักเรียน³ เช่นเดียวกับที่ชุมชนยื่นหนังสือขอโอกาสจากทางการให้ใช้วิธีการชุมชนบำบัดในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ที่เกี่ยวข้องยาเสพติด⁴

การดำเนินโครงการห้องเรียนเข้มแข็งถือเป็นการต่อ ยอดความสำเร็จจากชุมชนสู่โรงเรียน ที่กล่าวได้ว่าเป็นแนวคิดแนวทางการแก้ไขปัญหาของชุมชนแบบองค์รวม อันเป็นการให้ความสำคัญกับกลุ่มคนในช่วงวัยรุ่นได้พัฒนาตนเอง และความเป็นผู้นำจนเกิดความพร้อมที่จะเติมเต็มความเข้มแข็งของชุมชน อีกทั้งโครงการดังกล่าวยังตรงกับนโยบายของ ปปส. ที่ต้องการให้การสนับสนุนช่วยเหลือการแก้ไขและป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชนอย่างรอบด้านอีกด้วย

“ถ้าเราจะแก้ปัญหาได้เนี่ย จะต้องเน้นที่ความเป็นองค์รวม ปีนีเราอาจจะเน้นที่ชุมชนมากขึ้น ถ้าชุมชนเข้มแข็ง..... ชุมชนจะประกอบด้วยทั้งโรงงาน และสถานศึกษา” (อารีศักดิ์ เงินบำรุง, สัมภาษณ์, 20 พ.ย. 2556)

^{3, 4} ดูตัวอย่างหนังสือขอโอกาสฯ ได้ในภาคผนวกที่ 5 และ 6

ข้อสังเกตของผู้วิจัย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้วิจัย ทำให้รับทราบข้อมูลบางประเด็นที่อาจมีผลต่อความสำเร็จ หรือ ความราบรื่นในการดำเนินงานของชุมชน แม้ว่าผู้วิจัยจะไม่สามารถสรุปได้ว่าปรากฏการณ์บางอย่างที่ค้นพบจะ พิจารณาได้ว่าเป็นข้อดีหรือข้อเสีย เป็นโอกาสหรืออุปสรรค แต่ถือเป็นเรื่องที่น่าสนใจซึ่งวิทยากรกระบวนการ ชุมชน หรือ /และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะนำไปขบคิดต่อ อันอาจเกิดคุณค่าต่อความเข้มแข็ง และการพึ่งพา ตนเองของชุมชนเกาะล้าน

1. การพัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหาเสพติด และการสร้างชุมชนเข้มแข็งเกาะล้าน อาศัยกลไกการทำงาน ของคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง ที่ประกอบด้วยชาวบ้านจากหลายอาชีพหลายวัยหลายฐานะเข้ามารวมพลังทำงานด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นช่างเสริมสวย ชาวประมง ผู้ประกอบการรีสอร์ท มอเตอร์ไซค์รับจ้าง คนขับรถสองแถว เจ้าของร้านอาหาร ฯลฯ โดยมีผู้คนในช่วงวัยต่าง ๆ ตั้งแต่ 20-90 ปี เข้ามาเป็นกรรมการฯ ฉะนั้น การขับเคลื่อนงานจึงมีองค์ประกอบ และแนวคิดที่หลากหลาย แตกต่างจากหมู่บ้าน /ชุมชนอื่น ๆ ที่โดยส่วนใหญ่แล้ว กรรมการชุมชนเข้มแข็งล้วนเป็นชาวบ้านในวัยกลางคนและวัยชรา แต่ในขณะที่เดียวกัน ผู้ทำหน้าที่เป็นแกนหลักของคณะกรรมการฯ มีเพียงน้อยคนเท่านั้น โดยที่กรรมการในตำแหน่งเลขานุการจัดการดูแลเกือบทุกเรื่อง ทั้งการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจในโครงการ การรับสมัครสมาชิกเครือข่ายฯ การจัดทำเอกสาร การประสานงานกับหน่วยงานภายนอกชุมชน การประชุมกับเครือข่ายฯ อำเภอบางละมุง การเป็นผู้แก้ไขปัญหาทุกอย่างที่เกิดขึ้นในเวทีประชาคม รวมไปถึงการติดต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง และจัดสถานที่ในโอกาสต่าง ๆ ดังนั้น หากมีช่วงเวลา หรือกรณีซึ่งเขาไม่สามารถปฏิบัติงานได้ อาจมีผลกระทบอย่างมากต่อเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเกาะล้านได้

2. วิทยากรกระบวนการของทีมยุทธศาสตร์ 3 ชั้น และเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งภาคตะวันออก มีบทบาทอย่างมากในแต่ละเวทีการประชุม โดยมีอิทธิพลทั้งในเชิงการให้แนวคิด การแก้ไขปัญหา และการแนะนำทางออกของปัญหาต่าง ๆ จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจไม่น้อยว่าวิทยากรกระบวนการจะโอนถ่ายบทบาทอย่างไรไปสู่คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง และจะมีจังหวะช้า-เร็วเพียงใด เพื่อให้ชุมชนเคลื่อนงานต่อไปได้อย่างยั่งยืน

วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปผลการวิจัย

สถานการณ์ปัญหาเสพติดในชุมชนเกาะล้านนั้นแตกต่างจากหมู่บ้าน /ชุมชนอื่น ด้วยสาเหตุที่สภาพชุมชนในมิติต่าง ๆ มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยเกาะล้านมีฐานะเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่โดดเดี่ยว แม้มีความเจริญจากรายได้การท่องเที่ยว แต่ไม่มีสถานที่ราชการ หรือส่วนท้องถิ่นตั้งอยู่ อีกทั้งเจ้าหน้าที่ราชการก็ไม่ได้เข้ามาเยี่ยมเยียนหรือประสานงานด้วยบ่อยครั้งนัก การสกัดกั้นการเสพหรือค้ายาเสพติดเป็นไปได้ยาก เนื่องจากการมี

ภูมิประเทศที่เป็นเกาะ ขณะเดียวกัน ผู้คนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงก็มีฐานะทางเศรษฐกิจที่สามารถซื้อยาเสพติดได้อย่างไม่ลำบากแต่อย่างใด นอกจากนี้ คนในชุมชนยังประสบปัญหาความเชื่อมั่น หรือความเลื่อมศรัทธาในเรื่องการแก้ไขปัญหายาเสพติดต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งรับผิดชอบพื้นที่เกาะล้าน ซึ่งเป็นเหตุผลให้จำนวนตัวเลขผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดของชุมชนแห่งนี้มีจำนวนมาก ประเด็นทั้งหลายเหล่านี้เอื้อต่อการตัดสินใจของผู้นำชุมชนและชาวบ้านมาใช้แนวทางการแก้ไขปัญหายาโดยสันติวิธีผ่านการพึ่งพาตนเอง แทนที่การรอคอยความช่วยเหลือจากภาครัฐ ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ที่ไม่สู้ดีนักระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ราชการทำให้ชุมชนตระหนักถึงทางรอด หรือทางเลือกไม่มากนักที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของลูกหลานในชุมชนให้พ้นจากภัยอันตรายจากยาเสพติด ส่งผลให้โอกาสความเป็นไปได้ของความสำเร็จในการขับเคลื่อนแนวทางสันติวิธี หรือกระบวนการ 9 ขั้นตอนเป็นไปได้โดยง่ายยิ่งขึ้น

ผลลัพธ์ในทางบวกที่เกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนงานผ่านกระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแนวคิดและวิธีปฏิบัติต่อหน่วยงานราชการ(การทำงานแบบบูรณาการ) การลดลงของจำนวนผู้ที่ยาเสพติด ศักยภาพชุมชนจากการฝึกฝนกระบวนการพึ่งพาตนเอง รวมทั้ง ความสามารถในการลดภาระค่าใช้จ่ายของพ่อแม่ผู้ปกครองในครัวเรือนที่มีปัญหายาเสพติด สะท้อนให้เห็นถึงการมีปัจจัยแวดล้อมสนับสนุนอันหลากหลายครบถ้วนที่อยู่เบื้องหลังแห่งความสำเร็จของโครงการนี้ โดยปัจจัยที่ขาดมิได้เลยก็คือ ทศนคติของผู้นำชุมชนและผู้นำครอบครัวที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนงาน เวลาและความพร้อมของวิทยากรกระบวนการ ตลอดจนระดับปัญหายาเสพติดของชุมชน ที่ผลักดันให้เกิดแรงบันดาลใจในการสร้างเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเกาะล้านขึ้นมา ขณะเดียวกัน การมีวิทยากรกระบวนการเป็นกลไกที่มีอิทธิพลมากต่อขั้นตอนต่าง ๆ และปรากฏการณ์ในเกาะล้านเป็นเครื่องยืนยันว่า กระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งไปสู่การแก้ไขปัญหายาเสพติดตามแนวทางใหม่นี้ จำเป็นจะต้องมีบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกชุมชนเข้ามาสร้างแนวคิดให้แก่คนในชุมชนก่อนสำหรับช่วงเวลาเริ่มต้น โครงการ เพื่อให้ชาวบ้านเข้าถึงหลักการ และวิธีปฏิบัติที่ตอบสนองกับปัญหาของชุมชน ถูกต้องเหมาะสมกับสาเหตุของปัญหา รวมทั้งมีประสิทธิผลอย่างแท้จริง

นอกจากบริบทของชุมชนแล้ว กระบวนการ และผลงานที่บังเกิดมาจากฝีมือของชาวบ้านที่นี้ยังมีความแตกต่างจากหมู่บ้าน/ชุมชนอีกหลายแห่งที่ใช้แนวทางแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยสันติวิธี เพราะกรรมการชุมชนเข้มแข็งเกาะล้านส่วนใหญ่เน้นชักชวนผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดสมัครเข้าเครือข่ายฯ แทนที่จะมุ่งเอาครัวเรือนที่ปลอดจากยาเสพติดเข้ามาอยู่ในกลุ่มของตนเอง(โดยทอดทิ้งครัวเรือนผู้เสพ -ผู้ค้า) เพียงเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของกลุ่ม กล่าวคือเป็นการตัดสินใจมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนในลักษณะที่ตั้งใจเข้ามาแก้ไขปัญหายา มิใช่การหลีกเลี่ยงปัญหาเพื่อพึ่งพาชุมชนให้ช่วยเหลือตนเองเป็นสำคัญ จึงสรุปได้ว่าเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเกาะล้านได้ทำการ

“เปลี่ยนวิกฤตปัญหาให้เป็นเป้าหมาย” แล้วจึงขับเคลื่อนงานแก้ไขปัญหาสาเหตุด้วยการสร้างภาวะแห่งการพึ่งพาตนเองของชุมชนภายใต้แนวคิด “เป้าหมายเกิดขึ้นเพื่อให้เดินทางไปถึง และปัญหาไม่ไว้แก่”

ภาพที่ชัดเจนระหว่างการดำเนินกระบวนการดังกล่าว คือการมีชาวบ้านจำนวนหนึ่งที่อาสาเข้าเป็นกรรมการชุมชนเข้มแข็ง หรือเข้าร่วมเป็นสมาชิกของโครงการตั้งแต่ช่วงเริ่มแรก ซึ่งนับว่าเป็นกลุ่มคนที่มีพลังอันแรงกล้าที่ตัดสินใจเริ่มบทบาทของตนเองเพื่อความสุขของครอบครัว และประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน แต่ในขณะเดียวกัน ก็มีชาวบ้านอีกกลุ่มหนึ่งที่ก้าวเข้ามามีส่วนร่วมทีหลังเมื่อเห็นว่าโครงการนี้ประสบความสำเร็จ และได้ประโยชน์อย่างจริง จะเห็นได้ว่าชาวบ้านทั้งประเภท “หัวไวใจกล้า” และ “เพ็งตารอคอย” ต่างมีวิถีคิดที่ไม่เหมือนกัน ถือเป็นประเด็นน่าสนใจที่ครัวเรือนซึ่งเผชิญปัญหาเดียวกัน มีจังหวะของการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนตนเองช้า-เร็วแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง

อย่างไรก็ดี ผู้นำชุมชนไม่จำเป็นต้องเร่งรัด หรือบังคับให้ลูกบ้านเข้าร่วมโครงการทั้งหมดทุกครัวเรือนในชุมชน เพราะหากกระบวนการแก้ไขปัญหามีประสิทธิผลจริง ผู้ที่ยังลังเลใจจะสมัครใจเข้าร่วมเอง ซึ่งก็เป็นแนวทางการขับเคลื่อนงานที่เอื้อให้เกิดความยั่งยืนของกระบวนการ เพราะชาวบ้านต้องการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง กล่าวคือ เป็นการเดินเข้ามาสมัครทำความดีด้วยใจ ทั้งนี้ เนื่องจากกระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งและการแก้ไขปัญหาสาเหตุโดยสันติวิธีที่วิทยากรกระบวนการของทีมยุทธศาสตร์ 3 ชั้นและเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งภาคตะวันออกเฉียงเหนือเข้ามาสนับสนุนนั้น ได้วางรากฐานให้เกิดความต่อเนื่องในการพึ่งพาตนเองโดยมีมาตรการทางสังคมเป็นกลวิธีที่แฝงไว้ในกระบวนการอยู่แล้ว หรืออีกนัยหนึ่งก็คือเป็นรูปแบบการพัฒนาที่ไม่มีระยะเวลาสิ้นสุด ฉะนั้น แม้ชาวบ้านในชุมชนเกาะล้านจะสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการในช่วงเวลาต่างกัน แต่ก็ได้รับประโยชน์ต่อครัวเรือนของตนเองทั้งสิ้น

คงกล่าวได้ยากว่าหากชุมชนเกาะล้านมีการใช้กระบวนการป้องกันปัญหาสาเหตุตามแนวทางสันติวิธีเพียงอย่างเดียว โดยไม่มีเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามาปราบปรามและดำเนินการตามกฎหมายกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดแล้ว ผลลัพธ์จะออกมาชัดเจน หรือดีเท่ากับกรณีที่มีการปราบปรามควบคู่กันหรือไม่ อย่างไรก็ตามที่ใช้แนวทางการปราบปรามในอดีตที่ผ่านมา นั้น ไม่ได้ช่วยให้ปัญหาสาเหตุของชุมชนลดลงแต่ประการใด ในขณะที่การลงพื้นที่เกาะล้านของสถานีตำรวจภูธรเมืองพัทยาในปี พ.ศ. 2556 ซึ่งใช้วิธีการที่ไม่ได้แตกต่างจากในอดีต ก็ดูเหมือนจะไม่ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีอย่างยั่งยืนต่อชุมชนได้ ด้วยเหตุนี้ การใช้กระบวนการ 9 ขั้นตอนจึงกลายเป็นแนวทางหลักของชาวบ้านเกาะล้านที่ยึดถือปฏิบัติจนถึงปัจจุบันสำหรับการแก้ไขปัญหาสาเหตุ

อย่างไรก็ดี แนวทางปฏิบัติ และมาตรการทางสังคมของกระบวนการ 9 ขั้นตอนที่ใช้ในชุมชนนี้ เข้ามาถูกจังหวะเวลาเป็นอย่างดี เนื่องจากทำให้เกิดการแบ่งแยกผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดอย่างชัดเจน ระหว่างบุคคลประเภทที่ชุมชนจะดูแลโดยใช้ชุมชนบำบัด (การให้อภัย และให้โอกาสปรับเปลี่ยนพฤติกรรม) กับบุคคล

ประเภทที่ชุมชนปล่อยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาจัดการจับกุมและดำเนินคดีตามกฎหมาย ฉะนั้น ผู้เสฟที่เกรงกลัวการถูกจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจจึงสมัครใจที่จะเลิกเสฟยาเสฟติด และยินดีที่จะสมัครเข้าร่วมเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การตรวจค้นชุมชน และการปราบปรามของหน่วยงานราชการผ่านโครงการปฏิบัติการปิดล้อม เอ็กซ์เรย์เชิงรุกหยุดการแพร่ระบาดของพื้นที่เฝ้าระวังสูงสุด 50 หมู่บ้าน/ชุมชนทั่วประเทศ ในปีล่าสุดนี้ กลับช่วยเติมเต็มให้การแก้ไขปัญหายาเสฟติดตามแนวทางสันติวิธี เกิดประสิทธิผลที่ชัดเจนยิ่งขึ้น และแตกต่างจากการใช้แนวทางการปราบปรามเพียงอย่างเดียวดังเช่นในอดีต

กรณีที่เกิดขึ้นในเวทีการสร้างห้องเรียนเข้มแข็งในเวทีที่ 1 ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจจากสถานีตำรวจภูธรเมืองพญาให้ข้อคิดเห็นในลักษณะที่ขัดแย้งต่อกระบวนการสันติวิธี แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าหากหน่วยงานราชการมีความตั้งใจจริงที่จะให้การสนับสนุนชุมชนแล้วนั้น จะต้องเข้ามาศึกษาเรียนรู้กับคนในชุมชน โดยทำความเข้าใจ “บทเรียนในพื้นที่จากตำราบนแผ่นดิน” ก่อนทำงานร่วมกันกับชาวบ้าน เนื่องจากแนวคิดและแนวทางปฏิบัติของหน่วยงานราชการในปัจจุบันสำหรับการแก้ไข และป้องกันปัญหายาเสฟติดถูกพัฒนาด้วยอย่างก้าวที่เชื่องช้ากว่าชุมชนที่ลุกขึ้นมาจัดการปัญหาด้วยตนเอง ดังนั้น การขับเคลื่อนงานแก้ปัญหายาเสฟติดแบบบูรณาการ จึงจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิดของแต่ละภาคส่วนก่อนเปลี่ยนแปลง /ยื่นหัตถ์วิธีการปฏิบัติ และการริเริ่ม โครงการใด ๆ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรมีการวางแผนเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของการประชุม หรือทบทวนพิจารณาถึงการรับสมาชิกเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งว่าควรจะทำให้ครอบคลุมทุกครัวเรือนในชุมชนเกาะล้านหรือไม่ อย่างไร เนื่องจากการมีจำนวนกว่า 500 ครัวเรือนเข้ามามีส่วนร่วมพร้อมกัน อาจส่งผลให้เกิดปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ตามมาในอนาคตในทางตรงกันข้าม หากไม่รับสมาชิกเครือข่ายฯ จนครบทุกครัวเรือนทั้ง ๆ ที่ชาวบ้านมีกระแสเรียกร้องที่จะมีส่วนร่วมในโครงการ แกนนำชุมชนจะทำความเข้าใจ หรือให้เหตุผลแก่ครัวเรือนที่ยังอยู่นอกเครือข่ายฯ อย่างไร
2. ควรเตรียมแผนสำหรับการป้องกันไม่ให้เกิดเหตุการณ์ที่กรรมการฯ (ตัวแทนกลุ่ม) ขาดการประชุม หรือจะหาอย่างไรให้จำนวนผู้ขาดประชุมน้อยที่สุด รวมทั้งจะมีมาตรการใด ๆ หรือไม่ อย่างไรที่จะปฏิบัติต่อกลุ่มที่ไม่เข้าร่วมประชุมโดยไม่มีสาเหตุอันควร ทั้งนี้ เพราะความสามัคคี และความต่อเนื่องในการประชุมเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จของการสร้างชุมชนเข้มแข็ง โดยสิ่งนี้จะส่งผลกระทบต่อบรรยากาศของการพึ่งพาตนเองของชุมชนโดยภาพรวม และความสมบูรณ์ของการควบคุมพฤติกรรมของครัวเรือนต่าง ๆ ผ่านการยกมือรับรองครัวเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงที่วิทยากรกระบวนการจากทีมยุทธศาสตร์ 3 ขึ้นและเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งภาคตะวันออกจะไม่ได้ลงพื้นที่เข้ามาสนับสนุนชุมชนเกาะล้านดังเช่นช่วงเวลาที่ผ่านมามากแล้ว เนื่องจาก

หมู่บ้าน/ชุมชนหลายแห่งที่ผ่านประสบการณ์มาก่อนนั้น แสดงให้เห็นแล้วว่าการ ศึกษาศูนย์คุณภาพการมีส่วนร่วม ที่พร้อมเพรียงกันของการประชุมในแต่ละเดือนนั้น มีผลต่อการประชุมในครั้งต่อไป และความต่อเนื่องของ กระบวนการในระยะยาว

3. ควรเชิญหน่วยงานส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาเสพติด เข้าร่วมประชุมเรียนรู้กับชุมชนไปพร้อม ๆ กันถึงแนวทางการสร้างชุมชนเข้มแข็ง การใช้สันติวิธี ตลอดจนวิธีการของ ชุมชนบำบัด เพื่อสร้างความเท่าเทียมกันระหว่างชุมชนกับหน่วยงานต่าง ๆ ในเรื่องความรู้ความเข้าใจของการ ป้องกันปัญหาด้วยแนวทางใหม่ ซึ่งไม่ว่าเจ้าหน้าที่จะลงพื้นที่มาร่วมประชุมบ้างหรือไม่อย่างไร แต่ถือเป็นเจตนา ที่ดีของชุมชนสำหรับการทำงานแบบบูรณาการ ทั้งนี้ ในอนาคตที่ชุมชนเกาะล้านพัฒนาสู่การเป็นศูนย์เรียนรู้ ชุมชนเข้มแข็งจะเกิดความพร้อมของหน่วยงานต่าง ๆ ในการให้การสนับสนุนตามกำลังตามโอกาส ไม่ว่าจะเป็น เรื่องงบประมาณ การประสานงาน การขอใช้สถานที่ การวางแผนร่วมกัน ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ควรทำความเข้าใจ เบื้องต้นถึงหลักการ และแนวทางการแก้ไขปัญหาเสพติดโดยสันติวิธีให้เจ้าหน้าที่ที่ประสงค์จะเข้าร่วมประชุม ก่อนเริ่มการประชุม เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการชี้แจงให้ข้อคิดเห็นของหน่วยงานภายนอกชุมชนในลักษณะที่ขัดแย้ง กับกระบวนการทำงานของชุมชน ซึ่งจะสร้างความสับสนให้แก่ชาวบ้าน และเป็นการเสียเวลาในการประชุม

ภาคผนวก

ภาคผนวกที่ 1

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย

1. นางจิตินันท์ เทพทอง ประธานกรรมการชุมชนเข้มแข็ง
2. นายบุญเชิด บุญยิ่ง กรรมการฝ่ายประสานงานภาครัฐ และประธานชุมชนเกาะล้าน
3. นายสรศักดิ์ ทองบงเพชร กรรมการฝ่ายเลขานุการ
4. นางนื่อง กชเกตุ กรรมการชุมชนเข้มแข็ง
5. นางเกษร บัวเฟือก กรรมการชุมชนเข้มแข็ง
6. นางประไพ จันทร์เทศ กรรมการชุมชนเข้มแข็ง
7. น.ส.นาฎยา ทองก้อน กรรมการชุมชนเข้มแข็ง
8. นายสุรศักดิ์ ฉวีเรือง กรรมการชุมชนเข้มแข็ง
9. นายธำรงค์ วันจันทร์ กรรมการชุมชนเข้มแข็ง
10. น.ส.อาจันต์ ช่วยชนะ สมาชิกเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง
11. นางยี่สุ่น แก้วนพคุณ สมาชิกเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง
12. นายลำไย อศีตผู้เสพ
13. นายวิรัตน์ จ้อยจินดา ประธานเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งชอยกอไผ่(วิทยากรกระบวนกร)
14. ร.ต.ต.ธวัช ชะนะ ประธานเครือข่ายหมู่บ้านศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน
15. ร.ต.ต.วิทยา จันทร์ศิริ ประธานเครือข่ายวิทยากรกระบวนกรกองทุนแม่ของแผ่นดิน
16. นายสานิต พงศ์พิทักษ์ ประธานเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งภาคตะวันออก
17. น.ส.รุ่งนภา วิมลเทียน วิทยากรกระบวนกร
18. น.ส.อารีภักดิ์ เงินบำรุง ผู้อำนวยการส่วนประสานพื้นที่ ปปส.ภาค 2
19. น.ส.อรยา ศรีวิชัย เจ้าหน้าที่ส่วนประสานพื้นที่ ปปส.ภาค 2
20. ร.ต.อ.เนติธร รัตนสุวานนท์ รองสารวัตรป้องกันปราบปราม สถานีตำรวจภูธรเมืองพัทยา

ภาคผนวกที่ 2

ตัวอย่างใบสัมภาษณ์ชาวบ้านในขั้นตอนที่ 4 เพื่อเลือกผู้นำธรรมชาติ (ประธานกองทุนแม่ของแผ่นดิน)

ใบเลือกผู้นำ

โครงการสร้างความเข้มแข็ง เพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติด

เอกสารนี้เป็นส่วนหนึ่งในการหาผู้นำธรรมชาติของหมู่บ้าน ขอให้กรอกรายชื่อ -นามสกุล ลงท้ายปัญหาที่ปรากฏอยู่จะเป็น ปัญหาพื้นฐานที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของแต่ละท่าน ฉะนั้นการแก้ปัญหาต่าง ๆ จะออกมาในลักษณะพึ่งพาอาศัยกันและกัน ตามแต่ความเชื่อถือ ศรัทธา บุคคลที่จะลงชื่อทั้ง 5 จะต้องไม่เป็นข้าราชการท้องถิ่น นักการเมืองท้องถิ่น มาจากราชการทั่วไป

1. ถ้าท่านได้รับความเดือดร้อนเรื่องการประกอบอาชีพจะไปพบหรือปรึกษาใคร

ก. ข. ค.

ง. จ.

2. หากบุตรหลานต้องไปสมัครเรียนต่อนอกหมู่บ้าน ตำบลท่านต้องไปปรึกษาใคร

ก. ข. ค.

ง. จ.

3. หากท่านหรือบุคคลในครัวเรือนต้องป่วยกะทันหันในเวลากลางคืนท่านจะต้องเดินทางออกจากหมู่บ้านไปพบแพทย์จะไปปรึกษาใคร

ก. ข. ค.

ง. จ.

4. หากท่านและครอบครัวถูกเอารถเอาเปรียบหรือข่มเหงรังแกจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ท่านจะเข้าปรึกษาใครให้ช่วยเหลือ

ก. ข. ค.

ง. จ.

5. หากทรัพย์สินมีค่าภายในครัวเรือนต้องสูญหายด้วยประการใดก็แล้วแต่ท่านจะปรึกษาหรือให้ใครช่วยเหลือ

ก. ข. ค.

ง. จ.

6. หากเครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตรของท่านชำรุดเสียหายไม่สามารถใช้งานได้ ท่านจะไปขอรับการช่วยเหลือจากใคร

ก. ข. ค.

ง. จ.

7. หากท่านและครอบครัวต้องเดินทางไปต่างจังหวัดโดยต้องฝากบ้านเรือนและทรัพย์สินมีค่าท่านจะพึ่งใคร

ก. ข. ค.

ง. จ.

8. หากอาหารการกินในครัวเรือนท่านขาดแคลน หรือหมดไปโดยกะทันหัน จะต้องพึ่งเพื่อนบ้านท่านจะต้องไปพบใคร

ก. ข. ค.

ง. จ.

9. หมู่บ้านของเราประสบภัยแล้ง น้ำท่วม หรือเกิดภัยธรรมชาติอื่น ๆ ท่านจะร่วมกับใครอีก 5 คน เพื่อรวมตัวกันไปร้องขอความช่วยเหลือ

ก. ข. ค.

ง. จ.

10. หากครัวเรือนของท่านถูกบุกรุกที่ดินทำกินหรืออยู่อาศัยก็ตามท่านคิดว่าจะไปพึ่งใคร

ก. ข. ค.

ง. จ.

11. ท่านมีความเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับการที่จะรวมตัวกันทุกฝ่ายแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดให้โทษในหมู่บ้านของเราให้หมดสิ้นไปเพื่อเป็นการเสริมสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็งพร้อมที่จะพัฒนาให้ก้าวไกล

เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย

ขอขอบคุณท่านที่แสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา ท่านก็ได้ตัวแทนที่ท่านพึงพอใจไปร่วมกันแก้ไขปัญหาของหมู่บ้านให้หมดสิ้นไปและนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าพัฒนาให้ทัดเทียมกันตามระบอบประชาธิปไตยต่อไป

ลงชื่อผู้ให้ข้อมูล

(.....)

ภาคผนวกที่ 4

รายชื่อครัวเรือนที่เป็นสมาชิกเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเกาะล้าน

กลุ่มประธาน

นางจิตตินันท์ เทพทอง

น.ส.อัมพร เทพทอง

นายสมชาย บางบวช

น.ส.วิลาวัลย์ ชื่นชม น.ส.รัตนา เงินเปี่ยม

น.ส.ศิริวิมล จันทร์พิทักษ์

กลุ่มเลขานุการ

นายสรศักดิ์ ทองบงเพชร

นายสาธิต หวังปลายเจริญสุข

นายจรงค์ศักดิ์ นิยมชาติ

นางกัลยา โหมตทอง

กลุ่มประสานงานภาครัฐ

นายบุญเชิด บุญยิ่ง

นายเจริญ แสงศิลป์

น.ส.สาตี เอี่ยมสะอาด

น.ส.นิลเนตร ชลศิริ

น.ส.พรพรรณ เจิตจิตต์

กลุ่มเศรษฐกิจ

นายธำรง วันจันทร์

นายณัฐพล ชังเรือง

นายสุระสิทธิ์ จำปา

นางพยอม บุญยิ่ง

นายสุทัศน์ บุญยิ่ง

กลุ่มผลิต

นายจุ่น มะลิเทศ

น.ส.พนาวรรณ หมั่นศรี

นายสมยศ ปั่นโต

นางประไพ มะลิเทศ

นางวรรณดา ตาดต่าย

กลุ่มพอเพียง

น.ส.น้อง คชเกตุ

นายสมพิศ ชื่นชม

นายวิชัย อุ่นใจ

น.ส.วาสนา จันทร์เทศ

นางปรีชาดี ใจตรง

กลุ่มอาสาสมัคร

นายสุรศักดิ์ ฉวีเรือง

นายเงิน ฉวีเรือง

นายเสกข์ กุลเจริญ

นายอำนาจ ฉวีเรือง

นายกมล ฉวีเรือง

กลุ่มอาสาสมัคร

นายสมเกียรติ เหล่าเมือง

นายธนวันต์ ประคองขวัญ

นายสมศักดิ์ ตาดต่าย

นายเพลิน ลอยสูงวงศ์

นายพยนต์ บุญอินทร์

กลุ่มวัฒนธรรมประเพณี

น.ส.นาฎยา ทองก้อน
 น.ส.ชญาภา วายุระกุล
 น.ส.นภัสวรรณ อ้นคง
 นางชนิษพันธ์ จิตรสุนทร
 นางบันเทิง เดชคำแหง

กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นางกัณฑ์สินี รีมไทยสงค์
 นายสุนทร แสงขาว
 นายเผชญิ บุญยี่ง
 นางอืด หงษ์ชะ
 นายชาญ ขวัญเมือง

กลุ่มสตรี

นางสมควร บัญชิตยวงษ์
 นางสมจิตร สามงาม
 นายมาโนช จันผาด
 นางวิภา สุขใจนาค
 นายมณฑา เย็นสบาย

กลุ่มข้าราชการ

นายราชนัน บุญอินทร์
 นายสนธยา บุญอินทร์
 นางลำเพย บุญอินทร์
 นางชนิษฐา สกฤณา
 นายนิกุล ชำนาญกิจ

กลุ่มพัฒนาศูนย์

นายนรา ศิริมหา
 นายพิสิฐ รอรุ่ง
 นายไพรัตน์ รอรุ่ง
 นายปิยะ หมั่นศรี
 นายต้น มาแขก

กลุ่มแรงงานรับจ้าง

นายชาญชัย เสมศรี
 นายพัฒ แก้วกาใจ
 นายวิโรจน์ พูลเกษม
 น.ส.วรรณมา สุทธานี
 นายประโยชน์ ขวัญเมือง

กลุ่มสตรี

นางเกสร บัวเผือก
 นางสาวระพี รอรุ่ง
 นายอุทิศ ศรีสุวรรณค์
 นางสาวอังก์ บุญอินทร์
 นางอรสา บัวเผือก

กลุ่มผู้สูงอายุ

นางสุดา ชื้อสัดย์
 นางเน่ม แสงสว่าง
 นายศักดิ์ แสงสว่าง
 น.ส.สาคร บุญอินทร์
 นายธงชัย สังข์วรรณะ

กลุ่มพัฒนาศูนย์

นายมานิตย์ พึ่งสนิท
 นายสมพิศ เงินเปี่ยม
 นางพัชรมณ สำหรับายทอง
 นางเพ็ญศรี ทองจันทร์มณี
 นางนุช วรรณสำเร็จ

ภาคผนวกที่ 5 ตัวอย่างหนังสือขอโอกาสจากทางราชการในการใช้ชุมชนบำบัด

ที่พิเศษ / ๒๕๕๖

ที่ทำการชุมชนเกาะล้าน ม.๗

ต. นาเกลือ.บางละมุง จ.ชลบุรี

๓๐ ตุลาคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขอโอกาสในการบำบัดรักษาบุคคลในชุมชน

เรียน ท่านผู้กำกับ สภ.เมืองพัทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายชื่อบุคคลที่เข้าร่วมโครงการขอโอกาสใช้กระบวนการบำบัดรักษาโดยชุมชน

ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๑๕๔/๒๕๕๔ ลงวันที่ ๙ กันยายน ๒๕๕๔ เรื่องยุทธศาสตร์ พลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด ซึ่งกำหนดนโยบายให้องค์กรที่เกี่ยวข้องทุกระดับนำไปปฏิบัติ และให้พลังมวลชนเป็นปัจจัยสำคัญในการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดในลักษณะของการบูรณาการ ทั้งนี้ตามคำสั่งดังกล่าวได้มีการกำหนดการควบคุมปัญหาเสพติดในระดับหมู่บ้าน/ชุมชนไว้ โดยจะต้องมีการเสริมบทบาทของภาคชุมชน ให้ตื่นตัวขึ้นมาแก้ไขปัญหาด้วยพลังของตนเอง อาทิเช่น การเฝ้าระวังยาเสพติดโดยชุมชน การค้นหาผู้เสพในชุมชน การบำบัดรักษาในชุมชนต่อผู้เสพ/ผู้ใช้ในกลุ่มที่สามารถบำบัดในชุมชนได้ รวมทั้ง การติดตามผู้ผ่านการบำบัดโดยชุมชน เป็นต้น

การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยกระบวนการ ๙ ขั้นตอน ถือเป็นกระบวนการหนึ่งที่สอดคล้องกับแนวทางตามคำสั่งดังกล่าวซึ่งยึดหลัก “ชุมชนดูแลชุมชน การให้อภัย ให้โอกาส” เพื่อพัฒนาต่อยอดหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน ดังนั้น เพื่อให้เกิดพลังในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างแท้จริงในชุมชน จึงใคร่ขอโอกาสในการบำบัดรักษาบุคคลในชุมชนตามรายชื่อที่แนบมาด้วย เพื่อคืนคนดีสู่สังคมในโอกาสต่อไป

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(ลงชื่อ)

(.....)

ประธานชุมชนเข้มแข็งเกาะล้าน เมืองพัทยา

(ลงชื่อ)

(.....)

ประธานชุมชนเกาะล้าน เมืองพัทยา

ภาคผนวกที่ 6 หนังสือขอโอกาสจากผู้บริหาร โรงเรียนในการดำเนิน โครงการห้องเรียนเข้มแข็ง

ที่พิเศษ / ๒๕๕๗

โรงเรียนเมืองพัทยา๑๐บ้านเกาะล้าน

๒๐๙ ม.๗ ต. นาเกลือ

อ.บางละมุง จ.ชลบุรี ๒๐๑๕๐

๒๐ มกราคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอโอกาสในการดำเนินการห้องเรียนเข้มแข็ง

เรียน ท่านผู้อำนวยการโรงเรียนเมืองพัทยา๑๐

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายชื่อบุคคลที่เข้าร่วมโครงการขอโอกาสดำเนินการห้องเรียนเข้มแข็ง

ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๑๕๔/๒๕๕๔ ลงวันที่ ๙ กันยายน ๒๕๕๔ เรื่องยุทธศาสตร์ พลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด ซึ่งกำหนดนโยบายให้องค์กรที่เกี่ยวข้องทุกระดับนำไปปฏิบัติ และคำสั่ง ศพส.ที่๑๙/๒๕๕๖ ลงวันที่ ๑๖ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๖ ให้มีการจัดกลไกการป้องกันในโรงเรียนพื้นที่เสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติด/ การป้องกันพื้นที่เสี่ยงและปัจจัยเสี่ยง พลังมวลชนเป็นปัจจัยสำคัญในการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดในลักษณะของการบูรณาการ ทั้งนี้ตามคำสั่งดังกล่าวได้มีการกำหนดการควบคุมปัญหาเสพติดในระดับโรงเรียน/หมู่บ้าน/ชุมชนไว้ โดยจะต้องมีการเสริมบทบาทของภาคชุมชน/ภาคเยาวชน ให้ตื่นตัวขึ้นมาแก้ไขปัญหาด้วยพลังของตนเอง อาทิเช่น การเฝ้าระวังยาเสพติดโดยชุมชนโรงเรียน การค้นหาผู้เสพยาในชุมชน / โรงเรียน การบำบัดรักษาในชุมชน / โรงเรียน ต่อผู้เสพยา/ผู้ใช้ในกลุ่มที่สามารถบำบัดในชุมชนได้ รวมทั้ง การติดตาม/ประเมินผลผู้ผ่านการบำบัดโดยชุมชน เป็นต้น

การเสริมสร้างห้องเรียนเข้มแข็งด้วยกระบวนการ ๙ ขั้นตอน ถือเป็นกระบวนการหนึ่งที่สอดคล้องกับแนวทางตามคำสั่งดังกล่าวซึ่งยึดหลัก “ชุมชนดูแลชุมชน การให้อภัย ให้โอกาส” เพื่อพัฒนาต่อยอดสู่การเป็นผู้นำต่อไป ดังนั้น เพื่อให้เกิดพลังในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดอย่างแท้จริงในกลุ่มเยาวชน จึงใคร่ขอโอกาสในการดำเนินงานห้องเรียนเข้มแข็งเพื่อพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้นำในสังคมในโอกาสต่อไป

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(ลงชื่อ)

(.....)

ประธานห้องเรียนเข้มแข็งโรงเรียน เมืองพัทยา๑๐

(ลงชื่อ)

(.....)

ประธานชุมชนเกาะล้าน เมืองพัทยา

บรรณานุกรม

กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย , โครงการประชุมรวมพลังระดับชาติ เรื่องการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติด : ยุทธศาสตร์สำคัญในการเอาชนะปัญหาเสพติด, 21 มกราคม 2545, ณ โรงแรมเดอะแกรนด์, กรุงเทพฯ.

เกรียงกมล ชีระศักดิ์โสภณ, งานวิจัยถอดบทเรียนโครงการเอาชนะยาเสพติดด้วยเศรษฐกิจพอเพียงสู่สังคมที่ยั่งยืน เถลิงพระเกียรติ 85 พรรษาพรมหาราช, 2556.

จตุพร วิศิษฐ์โชติอังกูร, กระบวนการเรียนรู้ ผู้เส้นทางสีขาว. กรุงเทพฯ: หจก.วนิดาการพิมพ์, 2550.

ชาญคณิต ก.สุริยะมณี และคณะ, รายงานการวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อการติดยาเสพติดซ้ำของวัยรุ่น. สำนักงาน
คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. 2530.

สำนักงาน ปปส.ร่วมกับกรมคุมประพฤติ, รายงานการศึกษาเรื่องกระบวนการยุติธรรมในการแก้ไขผู้เสพ/ผู้ติดยา
เสพติด. โรงแรมรอยัลปรีนเซส กรุงเทพฯ, 2546.

สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สำนักงาน ปปส. , กรอบทิศทางการพัฒนาวิชาการ วิจัย และ
องค์ความรู้ด้านยาเสพติดระยะ3 ปี(พ.ศ.2554-2556), กรุงเทพฯ ห้างหุ้นส่วน จำกัด อรุณการพิมพ์,2554

สุกุมลย์ โชควัฒนรัตน์, การป้องกันปัญหายาเสพติดโดยเครือข่ายเยาวชน กรณีศึกษา สโมสรวิทยากรเยาวชน
โครงการนำร่อง อ.เมือง จ.เชียงใหม่. ภาคนิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.

สุวรรณ อรุณพงศ์ไพศาล, การประชุมสัมมนานักวิชาการด้านการแพร่ระบาดของยาเสพติดในประเทศไทย
โรงแรมเจริญธานี ปรีนเซส จังหวัดขอนแก่น, หจก.ขอนแก่นการพิมพ์, 2552.

ประวัตินักวิจัย

นายเกรียงกมล ชีระศักดิ์โสภณ

ที่อยู่ 359 ถนนท่าดินแดง แขวงสมเด็จเจ้าพระยา เขตคลองสาน กทม.10600

หมายเลขโทรศัพท์ 080-5553255, 089-0613875, 086-6289655 อีเมล sinto57@yahoo.com

การศึกษา

2539 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา

2543 เศรษฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2546 รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

2549 พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประสบการณ์การทำงาน

2547 ฝ่ายวิชาการส่วนกลาง โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.)

2548-2554 เจ้าหน้าที่แปลงานวิจัยในโครงการชาติพันธุ์ของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

2548-ปัจจุบัน นักวิจัย และนักแปลอิสระ

ประสบการณ์อบรม-ดูงาน

2552 โครงการฝึกอบรมผู้นำเยาวชน ประเทศไทยญี่ปุ่น โดย Japan International Cooperation Agency (JICA)

ผลงานวิจัย

2552 โครงการวิจัยความเข้มแข็งของเครือข่ายภาคประชาชนและปัจจัยสนับสนุนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด : กรณีศึกษาเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งภาคตะวันออกเฉียง

2553 บทเรียนการบูรณาการร่วมระหว่างภาคประชาชน กับ อปท. ในพื้นที่อำเภอเน้นหนัก จ.ฉะเชิงเทรา กับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน

2554 โครงการวิจัยทุนนวัตกรรมสร้างตลาดทางเลือกอย่างมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา กลุ่มข้าวปลอดภัยบ้านวังหัวเรือ ต.วังตะเคียน อ.หนองมะโมง จ.ชัยนาท ”

2555 กองทุนแม่ของแผ่นดินชุมชนนครทอง ต้นแบบการแก้ปัญหาเสพติดด้วยกระบวนการสันติวิธี

2555 อบต.ดอนหญ้านางกับการสนับสนุนการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชนโดยสันติวิธี

2556 งานวิจัยถอดบทเรียนโครงการเอาชนะยาเสพติดด้วยเศรษฐกิจพอเพียงสู่สังคมที่ยั่งยืน

เฉลิมพระเกียรติ 85 พรรษามหาราชา